

**rodna
gruda
slovenija**

številka 12
december 1980
letnik 27

V novo leto 1981 z Rodno grudo

Dragi rojaki, dragi Slovenci na tujem! Potujte tudi v letu 1981 z nami v prelepo Slovenijo, najlepši košček sveta (kot pravi letošnji Slovenski koledar). Za to potovanje ne potrebujete vozovnice, to je lahko najcenejše, vendar kljub temu lahko dovolj zanimivo doživete — v Slovenijo se za kratek čas preselite ob branju revije RODNA GRUDA — SLOVENIJA!

To številko naše revije smo tiskali v nekaj tisoč izvodov višji nakladi zato, da bi jo lahko poslali na naslove tistih slovenskih rojakov v tujini, ki revije doslej še niso prejeli. Ko si boste ogledali izvod naše revije, boste morda ugotovili, da lahko tudi za majhen denar daleč potujete. Ker smo mesečna revija, ne moremo biti vedno čisto aktualni, vendar pa lahko sežemo tudi zelo daleč.

RODNA GRUDA-SLOVENIJA je revija, ki je posebej pripravljena za to, da bi bralce na tujem seznanjala s pregledom dogajanja v Sloveniji in Jugoslaviji, hkrati s tem pa tudi z življenjem in delovanjem slovenskih rojakov po vsem svetu. Vezi, ki jih spleta, torej ne segajo le v eno smer, temveč na vse strani sveta!

Za leto 1981 smo vam v uredništvu pripravili veliko zanimivega. Ob rednih rubrikah, ki jih lahko spoznate tudi iz te številke, naj omenimo, da bomo v osrednjih reportažah, ki bodo bogato

ilustrirane, obravnavali tudi naslednja področja: kmetijstvo — kako si nameravamo Slovenci zagotoviti dovolj hrane, kjer vse potujejo ladje pod slovensko zastavo, kako varujemo gozdove — zelena pljuča Slovenije, kako deluje delegatska skupščina, kako obnavljamo stara mestna jedra, kaj se dogaja in kaj se bo dogajalo v enem največjih evropskih kulturnih domov — v domu Ivana Cankarja v Ljubljani, kako skrbimo za ohranjanje značilne slovenske pokrajine.

Celotnega programa za leto 1981 vam na tem mestu ne moremo predstaviti, vsekakor pa vam zagotavljamo, da bo na dovolj visoki kvalitetni ravni. Pri načrtovanju vsake številke RODNE GRUDE — SLOVENIJE pa lahko sodelujete tudi vi sami. Z veseljem bomo upoštevali vaše predloge za članke in reportaže, na marsikatero novinarsko pot pa se bomo odpravili še posebej zato, da bi ustregli vašim tihim željam.

Preberite si, prosim, tudi besedilo na priloženem listu, oglejte si višine letnih naročnin za posamezne države, potem pa se odločite. Po našem mnenju odločitev za naročilo revije RODNA GRUDA — SLOVENIJA res ne more biti težka.

Veliko sreče v novem letu 1981 vam želi
vaša RODNA GRUDA — SLOVENIJA

rodna gruda slovenija

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Vaša pisma	2	<i>Izdaja</i>	Slovenska izseljenska matica Ljubljana, telefon 061/20-657
Dogodki	4	<i>Naslov</i>	61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169 Slovenija, Jugoslavija Telefon uredništva 061/23-102 Telefon uprave 061/21-234
Jugoslavija in svet: Nova gospodarska ureditev sveta	6	<i>Glavni in odgovorni urednik</i>	Jože Prešeren
Kako živi povprečna slovenska družina?	8	<i>Urednica</i>	Jagoda Vigele
Izbor iz slovenskega tiska	11	<i>Uredniški odbor</i>	Janez Kajzer, Marko Kern, Jože Prešeren, Silvestra Rogelj, Ina Slokan, Mila Šenk, Juš Turk, Jagoda Vigele
Sodobna zgodba o kruhu — Zrnje med prsti daje moč	14	<i>Izdajateljski svet</i>	Mitja Vošnjak (predsednik), Mirko Čepič, dr. Vladimir Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič, Ernest Petrin, Drago Seliger, Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec
Po Sloveniji — Osebnosti	16	<i>Oblikovalec</i>	Peter Zebre
Skrivnost stare slovenske kuhinje	18	<i>Prevajalci</i>	Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina) Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.
Turistični vodnik	20	<i>Tisk</i>	ČGP Delo, Ljubljana Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973
Reportaža na željo bralcev — Štanjel na Krasu	22	<i>Letna naročnina</i>	Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM, Francija 35 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr, ZDA — U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države 8 US \$.
Slovenija v mojem objektivu — foto: Marjan Zaplatil	24	<i>Plačilo naročnine</i>	Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5 pri Ljubljanski banki — Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu. Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana
Zakladi slovenskih muzejev — Gasilci	26		
Korenine za prihodnost so v preteklosti	28		
Naši po svetu	30		
Louis Adamič: Z drugim imenom Mister Nichols	36		
Umetniška beseda — France Bevk: Iskra pod pepelom	38		
Vaše zgodbe — John P. Nielsen: Pismo iz New Yorka	40		
Za mlade po srcu	42		
Kroček mladih dopisnikov	44		
Materinščina — Nove knjige	45		
Jože Bajec: Slovensko izseljensko časopisje 1891—1945	47		
Slika na naslovni strani: Najstarejše ohranjeno poslikano okno na Slovenskem v Bregu pri Predvoru — foto: Janez Klemenčič			

Za leto 1980, ki se pravkar izteka, lahko rečemo, da je bilo v znamenju Josipa Broza Tita, ki se je svet poslovil od njega. V času njegove bolezni so bile oči precejšnjega dela sveta usmerjene v Jugoslavijo, ob njegovi smrti v maju pa je ves svet sočustvoval z nami, Jugoslovani. Ob boleči izgubi našega nepozabnega voditelja, genialnega državnika, ki so ga spoštovali celo njegovi sovražniki, se je ponovno pokazala tudi izredna navezanost naših izseljencev s starim krajem, z domovino prednikov, z deželo, iz katere je v svet odšlo toliko njenih ljudi. Zato je odveč razmišljanje o tem, po čem nam bo to leto ostalo v spominu. To je leto, ki bo zapisano v srcih nas vseh, pa naj živimo doma ali v tujini.

Zadovoljni smo, da smo z vaše strani, od bralcev Rodne grude, prejeli vrsto priznanj za ureditev posebne številke naše revije, ki je bila posvečena pokojnemu predsedniku republike. Mnogi ste nam pisali, naj vam pošljemo še po nekaj izvodov te številke, vendar pa je to žal nemogoče, ker so nam vsi rezervni izvodi pošli v nekaj dneh. Ko bi bili pričakovali to, bi te številke prav gotovo tiskali več. Tako pa — se vam lahko le zahvalimo za pohvale, ki ste nam jih poslali.

O sami vsebinski ureditvi Rodne grude smo prav tako z vaše strani prejeli vrsto priznanj. Kljub temu lahko rečem, da vsi, ki delamo v uredništvu, razmišljamo še naprej: želeli bi vam pošiljati še boljše, še lepše, še bolj zanimivo revijo, ob tem pa bi radi pridobili tudi tiste, ki se doslej še niso vpisali med naše stalne naročnike. Eden od korakov v tej smeri bo nedvomno načrtovana angleška izdaja Rodne grude, samostojne revije, ki bo namenjena tistim Slovencem naslednjih generacij, ki ne znajo slovensko. To našo zamisel so podprli že številni rojaki, ki smo se o tem pogovarjali z njimi. V prepričanju, da bomo tudi v prihodnje ostali prijatelji, vam želim veliko sreče v letu 1981!

Jože Prešeren

TITOVA GENERACIJA

Prejmite najlepše pozdrave od rojakinje, ki je izseljenka od leta 1913. Ne morem pisati veliko. Na kratko naj omenim, da sva bila s tovarišem Titom enake starosti. Jaz sem bila rojena 17. novembra 1891, on pa šest mesecev pozneje, kot vam je znano.

Roka mi nagaja, zato ne morem pisati veliko. Moj sin z družino vas obišče prihodnji mesec. On vam bo prinesel 15.—dolarjev, ki jih podarjam v tiskovni sklad v spomin na pokojnega jugoslovanskega predsednika Tita in Edvarda Kardelja.

V Slovenskem izseljenskem kalendarju 1957 je bil objavljen skromen popis mojega življenja.

Katherine Krainz, Detroit, Mich., ZDA

BRUHALA JE SVETA HELENA

V prilogi boste našli ček za poravnavo naročnine Rodne grude in nekaj za tiskovni sklad.

Pri nas imamo zadnje čase precej problemov, ker je bruhal vulkan Sveta Helena. Vulkanski pepel se je razširil po vsej državi Washington. Vse, česar koli se dotakneš, je prekrito s pepelom, z rastlin ga ne spraviš tudi, če jih opereš. Po stranskih cestah je stransko težko potovati. Večina farmarjev je ob ves letošnji pridelek. Sam sem spravljal s hišnih streh okrog osem ton pepela, pa sem prišel komaj do dveh tretjin, vse to pa bo zaman, če bo vulkan začel ponovno bruhati.

V vzhodnih predelih države Washington je padlo okrog 110 ton pepela na akre. Uporabiti ga ne moreš sploh za nobeno stvar. Zamenjati bomo morali vse kmetijsko orodje in stroje, ker se je pepel tako zažrl v vse.

Upam, da se imate v domovini kaj bolje kot mi in da boste imeli dobro letino.

John Lickar, Ridgefield, WA., ZDA

ZAHVALA

V marcu letos sem odšla na štirimesečni obisk k stricu Rudolfu Urbiču, upokojenemu župniku v Texasu. V tem času sem prepotovala preneka-

tero državo ZDA in na tem potovanju sem spoznala številne naše izseljence, ki so nama s stricem omogočili prijetno bivanje.

Za prijetno bivanje v ZDA bi se rada zahvalila zlasti stricu Rudolfu Urbiču. Lep sprejem so mi priredile tudi sestrične in bratrance v Milwaukee. Še posebej se je izkazala sestrična Josipina, ki mi je v štirih tednih bivanja v Milwaukee posvetila ves svoj prosti čas. Vodila naju je na obiske k našim rojakom, da sem se resnično dobro seznanila z njihovim življenjem. Sestrična Josipina je priredila tudi prijeten piknik, na katerem smo se zbrali vsi sorodniki. Hvala ji za to! Hvala tudi za čestitke na tamkajšnji slovenski radijski oddaji ob mojem rojstnem dnevu.

Še enkrat hvala vsem in še posebno mojemu stricu Rudolfu Urbiču za nepozabno štirimesečno bivanje v ZDA.

Heda Žagar, 61000 Ljubljana, Puterlejeva 28

Letos so obiskali stari kraj številni slovenski rojaki z vseh koncev sveta. Na našem uredništvu sta nas obiskala tudi Mary in Louis Prhne iz Maple Heights, Ohio, ZDA, ki sta se mudila v Jugoslaviji dva meseca. Na sliki sta skupaj s prijateljico Anno Ranik

VSI SMO GA CENILI

V imenu federacije slovenskih narodnih domov bi se rada zahvalila uredništvu Rodne grude za članek, objavljen ob imenovanju žene in moža leta 1980 v Clevelandu, kar je bil eden izmed najpomembnejših letošnjih dogodkov v naši naselbini.

Sredi poletja, 27. avgusta, pa smo imeli poslovilno večerjo v počastitev jugoslovanskega generalnega konzula v Clevelandu, ki se vrača v domovino. To je bil resnično lep večer, ki so ga organizirale Progresivne Slovenke in ameriško-slovenski odbor za kulturne izmenjave. Vsi smo ga cenili in žal nam je, da odhaja iz našega mesta.

Ella Samanich, Middleburg Hts., Ohio, ZDA

VSI ŽALUJEMO ZA NJIM

Javljam se vam iz Trsta, kjer živim že 50 let. Doma pa sem iz Markovščine pri Materiji, tu blizu. Vsi Slovenci se tukaj počutimo doma, na naši kraški zemlji, čeprav smo pod drugo vlado. Vsi žalujemo za našim dragim predsednikom Titom. Hvaležni smo mu za vse, kar je napravil za nas in za vse ljudi na svetu. Zelo rada preberem v reviji vse, kar je povezano z njegovim življenjem.

Rodna gruda je zelo zanimiva revija. Za mojo naročnino je poskrbel

prejšnje leto mož moje sestre iz Clevelanda Joseph Vesel. Preteklo zimo je začel nenadoma bolehati, napadla ga je kruta bolezen in 2. junija letos nas je za vedno zapustil. Bil je zelo dober človek, vsakemu je rad priskočil na pomoč. Ostal nam bo v najlepšem spominu. Doma je bil iz Sordražice na Dolenjskem.

Rozina Pozar, Trst, Italija

SLIKE POHIŠTVA

Po dolgem času se vam oglašam in prilagam ček za naročnino, ki jo dolgujem že precej časa. Obenem se vam zahvaljujem, da ste mi kljub temu ves čas redno pošiljali Rodno grudo. Rad berem in si ogledujem slike slovenskih krajev. Zelo mi je všeč tudi, kadar vidim fotografije slovenskega pohištva, saj sem tudi jaz po poklicu mizar. Izučil sem se doma v vasi Podvinci blizu Ptuja. Delal sem na Ptuju, v Avstraliji pa sem že 22 let. Medtem sem bil enkrat na dolgem dopustu v Sloveniji leta 1979. Hotel sem priti še kdaj domov, dokler je bila mama, letos v fe-

Praznovanje dneva republike 1979 v Sydneyu. Na levi predsednik slovenskega kluba Planica iz Wollongonga Ivan Rudolf z ženo, v sredini bivši predsednik avstralske vlade Gough Whitlam, na desni družina Celin

bruarju pa so mi sporočili, da je umrla. Poslali so mi telegram, vendar pa je do mene potoval 27 ur, tako da je bilo prepozno, da bi odpotoval na pogreb, čeprav sem bil na to pripravljen. Poslali so mi precej slik z materinega pogreba. Vse to pa še ni bilo dovolj. Nisem se še potolažil po mami smrti, ko je sredi avstralske noči zazvonil telefon. Klicala me je sestra Marija in mi sporočila, da je umrl brat. Ob tem obvestilu sem se komaj opomogel. Sicer pa kaj vam opisujem naše družinske dogodke. Po drugi strani pa človek mora nekomu razodeti svojo bolečino.

Prav gotovo pa bom še prišel na obisk domovine v bližnji prihodnosti.

Franc Arnus, Heidelberg, Vic., Avstrija.

USPEHI DOMOVINE

Posiljam vam denarno nakaznico, s katero poravnavam dolg, nekaj je za naprej in nekaj za tiskovni sklad. Nobena stran tega priljubljenega lista mi ne uide, da je ne bi prebrala. Ve-

Jugoslovanski generalni konzul v Clevelandu, ZDA, Stane Lenardič z ženo Mileno, ki se je v teh dneh po petih letih službovanja v tej slovenski izseljenski naselbini vrnil v domovino

selim se lepih uspehov, ki jih žanje naša lepa Slovenija leto za letom. Ponosna sem na svojo domovino in se vam vsem, ki k temu kaj prispevate prav lepo zahvaljujem in vam oba z možem želiva še veliko uspehov.

Letos 7. aprila praznuje moja mama 80. rojstni dan. Oba z možem ji želiva še mnogo zdravih let v krogu treh hčerk in njihovih družin!

Gabriela Pressler, Torrence, Calif., ZDA

*Srečno novo leto
Vam želi
uredništvo Rodne grude*

se ga predstavniki in profesorji katoliških, pravoslavni in protestantskih teoloških fakultet iz Zagreba, Skopja, Beograda in Ljubljane.

V času trajanja simpozija je predsednik komisije SR Slovenije in podpredsednik republiškega izvršnega sveta Dušan Šinigoj na sprejemu v Klubu delegatov, katerega sta se udeležila tudi ljubljanski in beograjski nadškof dr. Alojzij Šuštar in dr. Alojzij Turk, v svojem nagovoru naglasil, da ljudje hočejo danes živeti in ustvarjati v socialno, narodnostno in versko enakopravnih odnosih in kot gospodarji svojega dela. V tem smislu pozdravlja naša družba vse tiste sodobne usmeritve verskih skupnosti doma in v svetu, ki zagovarjajo strpnost in dogovarjanje z verniki, ki vedno bolj želijo živeti v socializmu. Predsednik Šinigoj je nadalje izrazil željo, da bi v svojih izvajanjih udeleženci simpozija vključevali predvsem tiste elemente, ki so jugoslovanske narode združevali in utrjevali v njihovi samostojnosti in vse tisto, kar je prispevalo k njihovem razvoju.

C. Š.

NAGRADE LOUISA ADAMIČA

V grosupeljski občini so podelili tradicionalne nagrade, ki jih podeljujejo v spomin svojega zaslužnega rojaka, ameriškega pisatelja Louisa Adamiča. Letos so Adamičeve nagrade prejeli: krajevna skupnost Žalna, kulturno društvo France Prešeren, osnovna šola Ferdo Vesel iz Šentvida pri Stični, delovna organizacija Lívar iz

Ob prihodu skupine SNPJ v Slovenijo — vodila sta jo predsednik Peter Elish in pomočnik tajnika Joe Jereb — je predsednik Slovenske izseljenske matice vsem članom skupine priredil »cocktail party« v prenovljenih prostorih Slovenske izseljenske matice. Sprejema so se udeležili tudi članica predsedstva SR Slovenije Vida Tomšič, predsednik skupščine mesta Ljubljane Marjan Rožič in nekateri drugi vidni slovenski družbeni delavci

Ivančne gorice, priznanje pa je prejel tudi predsednik grosupeljske občinske skupščine Janez Lesjak.

LUTKARJI IZ LJUBLJANE NA ŠVEDSKEM

Lutkovno gledališče »Jože Pengov« iz Dravelj je v oktobru gostovalo na Švedskem, kjer so se udeležili mednarodnega lutkarskega srečanja v Uppsali, za tem pa so pripravili tudi vrsto nastopov za najmlajše člane slovenskih društev. Ljubljanski lutkarji so na Švedskem uprizorili lutkovno igro Daneta Zajca »Petelin se sestavi«.

NAJVEČJA JUGOSLOVANSKA LADJA

V neki japonski ladjedelnici so pred kratkim splovili tanker »Ante Banina«, ki je last Jugoslovanske tankerske plovbe iz Zadra. To je trenutno največja jugoslovanska ladja. Hkrati bo lahko pripeljala 87 tisoč ton surove nafte, dolga pa je 243 metrov. Ladja je najmoderneje opremljena, saj ima tudi naprave, ki ji omogočajo plovbo s pomočjo satelita in avtomatski elektronski sistem za preprečevanje trčenja v megli.

ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE

V tiskarni Mladinske knjige v Ljubljani so pred kratkim začeli s tiskom nove izdaje Enciklopedije Jugoslavije, največjega znanstveno-založniškega podviga v naši državi. Knjiga bo natisnjena v nakladi 60.000 izvodov, pozneje pa bodo izšle tudi izdaje v vseh jezikih narodov in narodnosti Jugoslavije ter krajša verzija tudi v angleškem jeziku.

Gradivo za novo jugoslovansko enciklopedijo je pripravilo 4.000 najvidnejših jugoslovanskih strokovnjakov in okoli 700 sodelavcev iz vseh jugoslovanskih republiških in pokrajinskih središč.

SLOVENŠČINA V JAVNOSTI

Svet za kulturo pri predsedstvu republiške konference Socialistične zve-

V SPOMIN LOUISU ADAMIČU

Odbor za obeležitev 30-letnice smrti Louisa Adamiča se je že sestel na 1. seji, da bi njegovi člani izmenjali mnenja in oblikovali spored prireditve. Spominu pisatelja bodo v letu 1981 namenjene številne prireditve, osrednja bo mednarodni simpozij, ki se ga bodo udeležili tudi slovenski izseljenci, delno bo obnovljena pisateljeva rojstna hiša v Prapročah — Blatu pri Grosupljem, slovenske založbe se bodo lotile izdajanja posameznih ali izbranih Adamičevih del, Slovenska izseljenska matica v Ljubljani pa bo pobudnica in usklajevalka vseh oblik slavja, namenjenega spominu tega velikega slovensko-ameriškega pisatelja.

RAZSTAVA KNJIG UNESCO

Na predvečer otvoritve beograjskega 21. zasedanja generalne konference UNESCO so v avli Ljubljanske banke v Ljubljani odprli razstavo najnovejših knjig in drugih publikacij v založništvu te humanitarne organizacije Združenih narodov. Izbor razstavljenih del je segel na področja znanosti, kulture, sredstev obveščanja, vzgoje, izobraževanja, dokumentacije, knjižnic in arhivov.

NOVA ZLATA MEDALJA

Harmonikarski orkester kulturno-umetniškega društva Vide Pregarc iz Most v Ljubljani se je vrnil z mednarodnega tekmovanja v Ženevi z zlato medaljo, diplomom in plaketo; zmago je izvojeval v najtežji kategoriji, v kateri je sodelovalo še pet orkestrrov. Doslej je ta orkester, ki deluje že dvajset let, sodeloval na več mednarodnih tekmovanjih in na dveh prav tako osvojil prvo mesto.

EKUMENSKO POSVETOVANJE V LJUBLJANI

V dneh od 22. do 26. septembra je potekal v Ljubljani ekumenski simpozij z osrednjo temo: ekumenska preučitev duhovne stvarnosti krščanstva na jugoslovanskih tleh. Udeležili so

ze delovnega ljudstva je v oktobru ustanovil sekcijo »Slovenski jezik v javnosti«, ki se bo ukvarjala z nadaljnjim razvojem lingvistične misli, pa tudi z uresničevanjem političnih stališč v vsakdanjem jezikovnem izražanju. Predsednik te sekcije je profesor ljubljanske univerze dr. Matjaž Kmecl.

Poleg drugih je bila ustanovljena v okviru sekcije tudi skupina za jezikovna vprašanja etničnih skupin zunaj naših meja, izseljencev in Slovencev, ki so v tujini na začasnem delu.

GENERALNI DIREKTOR UNESCO V SLOVENIJI

Sredi oktobra se je v Sloveniji mudil generalni direktor mednarodne organizacije UNESCO Amadou Mathar M'Bow, ki je v Ljubljani podpisal listino o povezavi med UNESCO in Mednarodnim centrom za upravljanje podjetij v družbeni lasti v državah v razvoju, poleg tega pa je potrdil sodelovanje z mednarodnim centrom UNESCO za kemijske študije, ki ima prav tako sedež v Ljubljani.

Med bivanjem v Ljubljani je M'Bow sprejel tudi predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, ogledal pa si je tudi slovenski etnografski muzej.

JUBILEJ SO PROSLAVILI TUDI V »STAREM KRAJU«

V septembru 1980 je bila na dvo-tedenskem obisku v Sloveniji delegacija Slovenske narodne podporne jednote, največje slovenske izseljenske organizacije na tujem, ki jo je vodil predsednik Peter Elish. V delegaciji je bila tudi vrsta uglednih društvenih delavcev te organizacije in nagrajencev v jubilejni članski kampanji ob lanski 75-letnici. Po proslavah v ZDA je v sklop proslav spadal tudi tokratni obisk »starega kraja«.

Našim izseljencem je na cocktailu

Pomočnik tajnika SNPJ Joe Jereb (v sredini v razgovoru z izseljensko književnico Ano Praček Krasno in pisateljem Antonom Ingoličem

v prostorih Slovenske izseljenske matice izrekel dobrodoščilo njen predsednik Stane Kolman, sprejema pa so se udeležili tudi nekateri vidni slovenski družbenopolitični delavci, med katerimi naj omenimo članico predsedstva SR Slovenije Vido Tomšič in predsednika skupščine mesta Ljubljane Marjana Rožiča.

V začetku septembra 1980, ob ameriškem delavskem prazniku, je Slovenska narodna podpora jednota proslavila že 76-letnico delovanja, hkrati pa

jega delovanja vtisnila neizbrisen pečat zgodovini slovenskega izseljenstva.

Danes je precejšen del programa Slovenske narodne podporne jednote usmerjen v ohranjanje tradicij, ki so jih predniki prinesli z rodne grude, v izobraževanje članov — zato imajo močan štipendijski sklad, predvsem pa v razvijanje bratstva in prijateljskega sodelovanja med člani.

so proslavili tudi 55-letnico delovanja angleško poslujočih društev te organizacije. Angleško poslujoča društva so bila ustanovljena z namenom, da bi pritegnila v vrste te slovenske organizacije tudi mlajše rodove. Prav po zaslugi teh društev je SNPJ še danes močna organizacija, ki kljub neugodnim pogojem za tovrstne podporne in zavarovalne organizacije danes šteje okrog 55.000 članov. Slovenska narodna podpora jednota je v letih svo-

V septembru je obiskal Hišo cvetja v Beogradu, grob Josipa Broza Tita, tajnik slovensko-jugoslovanskega društva Triglav v Buenos Airesu, Argentina, Carlos Pernarčič z ženo, spremljala pa ju je tudi štipendistka Slovenske izseljenske matice Irena Mislej

Del skupine SNPJ med sprejemom na Slovenski izseljenski matici v Ljubljani

NOVA GOSPODARSKA UREDITEV SVETA

Svet kot celota vedno bolj jadra v nenavadno stanje, ki ni ravno v čast inteligentnosti homo sapiensa: problemi postajajo vse bolj globalni, iskanje rešitev pa se vedno bolj zapira v ozke kroge.

Neprijeten dokaz tega je bilo tudi septembrsko posebno zasedanje generalne skupščine OZN, posvečeno novi gospodarski ureditvi sveta. Povsem na dlani je, da je to vprašanje, ki zadeva vse države na svetu, dasi seveda ne vse enako. Toda povečevanje razlik med revnimi in bogatimi, med »severom« in »jugom« sveta je nevarno za ves svet, saj je neprestano kottišče kriz, napetosti, zaostrovanj in konfrontacij. To je dovolj močna skupna nevarnost, spričo katere se zdi edina pametna rešitev skupno prizadevanje za postopno zmanjševanje razlik v razvitosti sveta.

Pa vendar skoraj trije tedni pogajanj v palači Združenih narodov v New Yorku niso prinesli skoraj nič koristnega. Ni bilo mogoče doseči sporazuma o višini pomoči, ki naj bi jo bogate države dajale revnim, čeprav je jasno, da se brez take pomoči države v razvoju ne morejo hitreje razvijati in tako zmanjševati nevarnega jezu, ki deli razviti in nerazviti svet. Prav tako se nismo mogli sporazumeti o splošnih ukrepih s področja denarja, posojil, energije in trgovine, s katerimi bi podprli hitrejši razvoj revnih.

Namesto da bi svet spričo skupne nevarnosti in težav ukrepal skupno, si vsaka skupina držav kuje lastno politiko. Zahod sicer daje veliko pomoči, toda daje jo preko organizacij, v katerih ima popolno nadzorstvo, pogojuje jo s političnimi zahtevami, obenem pa pogosto spodbuja razvoj, ki je bolj v korist zahodnih gospodarstev kot dežel v razvoju; Vzhod na čelu s Sovjetsko zvezo se trmasto drži čudne doktrine, češ da Vzhod ni nič kriv, da so dežele v razvoju revne in zaostale in da zato tudi ni dolžan nič pomagati — če pa že kaj pomaga, pomaga samo nekaterim državam in seveda tudi s političnimi pogoji; tiste države v razvoju, ki imajo srečo, da so bogate z nafto, se združene v svoji organizaciji OPEC — bojujejo v glavnem le zase in z neprestanim višanjem cen nafte pritiskajo na razvite države, ki pa se branijo pač tako, da neprestano dražijo industrijske proizvode in tudi hrano, kar vse morajo članice OPEC uvažati; države v razvoju, ki nimajo nafte ali drugih pomembnejših surovin, so prepuščene same sebi in lastni iznajdljivosti, kar jih v boju za obstanek pogosto sili k tesnejšemu povezovanju s to ali ono velesilo, s tem ali onim vojaško-političnim blokom, kar povzroča premike političnih in strateških ravnotežij, spopade za vplivne sfere in podobne negativne pojave.

Nekaj podobnega se kaže tudi na drugih področjih. Tako na primer na področju razorožitve — ali točneje rečeno oborožitve — ki je prav tako problem celotnega človeštva, ni in ni mogoče priti do nekih skupnih, trezno usmerjenih in vsaj malo obetavnih prizadevanj, da bi omejili vrtoglavo oboroževalno tekmo. Sovjetska zveza in ZDA zdaj sicer napovedujeta, da bosta jeseni sedli za pogajanja o raketah in strateškem orožju; to je sicer dobro, dasi gre pri tem seveda veliko bolj za dogovor o sovjetsko-ameriških pravilih za oboroževanje, kot pa za prava razorožitvena pogajanja. In še pri tem ne sodelujejo druge jedrske države — Kitajska, Velika Britanija, Francija, tako da gre spet le za dogovarjanje.

Oboroževalna tekma tudi ni samo stvar velesil. Velikanske vsote za orožje dajejo tudi druge države, med njimi tudi dežele v razvoju, za katere je to še posebno breme.

Toda namesto skupnih pogovorov in dogovorov o tem tako žgočem skupnem problemu vsega človeštva, prihaja le do nekaj dvostranskih pogajanj, v glavnem med velesilami, pa še ta se neprestano zatikajo in pogosto so storjeni trije koraki nazaj, pred enim naprej.

Ne bi hoteli biti samo črnogledj preroki, saj je konec koncev v mednarodnem življenju tudi nekaj svetlejših točk. Konferenca o evropski varnosti v Madridu vsaj delno ohranja ploden dialog med evropskimi državami, katerim se pridružujeta tudi ZDA in Kanada. Reakcije sveta na hudo krizo na Poljskem so pokazale veliko treznosti in odgovornosti, saj je celo Zahod deloval pomirjujoče, namesto da bi podžigal krizo v nasprotnikovem taboru. In še bi lahko naštel nekaj takih svetlejših točk.

Toda — in pri tem se znova z neprijetnim občutkom spominjamo septembrskega posebnega zasedanja OZN o novi gospodarski ureditvi — v celem se vendarle zdi, da je mednarodna skupnost še vedno zaskrbljujoče malo sposobna skupnega razmišljanja, odločanja in dejanj, ko gre za dolgoročna, toda usodna vprašanja sveta in človeštva.

Janez Stanič

Čeprav so možnosti gospodarskega sodelovanja s posameznimi državami v razvoju omejene, pač glede na njihovo gospodarsko razvitost, pa je Jugoslavija vedno spodbujala tako sodelovanje. To je bil namreč tudi eden izmed sklepov vseh dosedanjih konferenc neuvrčenih držav. Letošnji polletni podatki kažejo, da se gospodarsko sodelovanje še naprej širi, da pa se naše delovne organizacije nekaterih, predvsem oddaljenejših trgov, izogibajo, kar še posebej velja za dežele v Južni Ameriki in Aziji.

Najmočneje so se jugoslovanska podjetja do sedaj uveljavila v Afriki, predvsem v severnoafriških deželah in na Bližnjem Vzhodu.

Med najmočnejše gospodarske partnerje v Afriki vsekakor sodi Alžirija, saj smo v to deželo izvozili v prvi polovici letošnjega leta za 26 milijonov dolarjev blaga, kar je za petino več kot lani. Velik pa je tudi izvoz iz Alžirije. Egipt je ena redkih dežel, s katero ima Jugoslavija pozitivno trgovinsko bilanco, v prvih šestih mesecih letos pa so Egipčani kupili v Jugoslaviji za 80 milijonov dolarjev blaga. Med velike kupce jugoslovanskih izdelkov v Afriki sodijo še Libija (66 milijonov dolarjev), Maroko (11 milijonov dolarjev) ter Tunizija s 14 milijoni dolarjev uvoza iz Jugoslavije. Med močnejše uvoznike pa še Sudan, Kenija, Etiopija, Gana, Tanzanija in Zambija. So pa tudi nekatere afriške dežele kot Uganda, Zaire, Zimbabve, Malavi in še nekatere, ki letos v Jugoslaviji niso kupovale.

Med azijskimi deželami, pa tudi nasploh, je najmočnejši jugoslovanski partner Irak, ki je letos uvozil za 150 milijonov dolarjev naših izdelkov. Seveda pa je tudi uvoz iz te dežele velik, celo nekajkrat večji kot izvoz, saj je Irak eden glavnih dobaviteljev nafte za našo deželo.

Med azijskimi državami je tradicionalen gospodarski partner Jugoslavije tudi Indija (15 milijonov dolarjev uvoza) pa Jordanija, Iran, Kuvajt in Sirija, vse boljše pa je sodelovanje tudi s Saudsko Arabijo, Pakistanom, Bangladešem in Indonezijo.

TUDI SLOVENSKI GRADBENIKI V IRAKU

Večkrat smo že omenili da je gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in Irakom med najbolj razvitimi, saj skoraj ne mine dan, da ne bi v jugoslovanskih časopisih brali kaj vse izvažamo v to prijateljsko arabsko republiko.

Vse pogosteje pa prevzemajo pomembna dela v Iraku številna jugoslovanska podjetja. Mednje se je v zadnjem času uvrstilo tudi ljubljansko gradbeno podjetje Gradis. Gradis namreč v Iraku pri mestu Amara gradi velik most preko Tigrisa in vse spremljajoče objekte v vrednosti 20 milijonov dolarjev. Dela naj bi končali prihodnjo pomlad, na gradbišču pa dela tudi do 120 naših delavcev. Pri tem je zanimivo omeniti, da je Gradis tu razvil, izdelal in prilagodil tamkajšnjim razmeram posebno betonarno, za asfaltiranje pa imajo pripravljeno tudi lastno asfaltno bazo. Tako se Gradisovci, ki so se že dodobra uveljavili v Zvezni republiki Nemčiji, usmerjajo tudi v dežele tretjega sveta, kot na primer v Libijo in Irak, v Sri Lanko pa jim je pred nedavnim uspelo prodati licenco za lepljenje mostov.

CAP-CAP ZA DOLARJE

Med redne proizvodne programe specializiranih tekstilnih tovarn v Evropi sodi tudi cap-cap, pokrivalo iz filca, ki je posebno priljubljeno v deželah Daljnega vzhoda in v posameznih arabskih deželah. Čepice te vrste sodijo tudi v program tovarne klobukov Šešir iz Škofje Loke, večinoma pa jih tudi izvozijo. V Iranu so ta škofjeloška pokrivala še posebej priljubljena, saj jih bo Šešir skupaj s klobuki iz dralona in klasičnimi klobuki prodal vsaj 242 tisoč v skupni vrednosti 1,15 milijona dolarjev. To je vsekakor uspeh delavcev iz Šeširja, ki jim je velik del proizvodnje uspelo prodati tudi v dežele Evropske gospodarske skupnosti in v vzhodnoevropske dežele. Tako Škofjeločani letos načrtujejo, da bodo kar 60 odstotkov svojih izdelkov, lahko pa tudi več, prodali na tujem trgu.

USNJE, GUME IN LETALA

Vrhniška industrija usnja sodi med večje predelovalce kož v Jugoslaviji. Pomembno mesto v njihovi proizvodnji pa zavzema tudi usnjena konfekcija. Tako so v letošnjem prvem polletju izvozili za 15,5 milijona dolarjev takih izdelkov, to pa je kar četrtno več kot v enakem obdobju lani. Vrhniški izdelki so na tujem

trgu vse bolj iskani in zato ocenjujejo, da bodo do konca leta izvoz še povečali. Uspešno prodaja svoje izdelke v tujini tudi pirotska tovarna gumijastih proizvodov Tigar. Kupci se zanimajo za izdelke te tovarne predvsem v ZDA, Angliji, Italiji, Zvezni republiki Nemčiji in na Nizozemskem.

Jugoslovanski aerotransport ima poleg potniških letal tudi polovico jugoslo-

vanske gospodarske flote, večinoma namenjene potrebam kmetijstva. Ta pa je v zadnjem času slabše izkoriščena, zato JAT pošilja svoja letala tudi na tuje. Tako poleg 700.000 hektarjev polj, kolikor jih pognojjijo in oprasijo doma, s svojimi letali vse pogosteje pomagajo v kmetijstvu Tunizije, Libije, Alžirije, Sudana in Etiopije.

Zgodnji zimski dan na Dolenjskem (foto: Miško Kranjec)

DRUŽINA, KI JO MIK

KAKO ŽIVI POVPREČNA SLOVENSKA DRUŽINA

Kako živi danes Slovenec? Kako živi danes povprečna slovenska družina? Ali živi veliko slabše od mene, ki za stalno ali začasno živim v bogati Nemčiji, Ameriki ali Avstraliji? Taka vprašanja si vsaj včasih prav gotovo zastavlja marsikdo od vas. Seveda vsem tovrstnim vprašanjem ni nikoli konca. Pogosto pa smo mi vsi skupaj tako zaverovani sami vase, da niti pomislimo ne na to, kako živijo ali kako naj bi živeli drugi. In vendar smo se tokrat odločili za to, da tudi vam, bralcem na tujem, vsaj na kratko prikažemo, kakšno je življenje slovenske družine.

Že zdaj nas zanima, kako boste presodili — ali so velike razlike med

»vašim« in »našim« načinom življenja?

Obiskal sem jih v zgodnjem večeru in kmalu je stekel dokaj živahen razgovor. Težko bi rekel zagotovo, da so prav oni tipična, poprečna slovenska družina. A kljub vsemu, predstavljajmo si, da to so. Vili Riedl in njegova žena Metka naj bi vam na tem skopo odmerjenem prostoru vsaj nekoliko odškrnila okno v svet in življenje neke slovenske družine '80. Družine, kakršnih je v domovini veliko.

Sicer pa, pustimo jim, da govorijo raje sami. A najprej seveda nekaj podatkov, da bo predstavitev boljša:

oče Vili je star 35 let in je po poklicu carinik. Mama Metka jih šteje 33 in je zaposlena kot knjigovodkinja. Tu sta potem še devetletna Mojca in štiri letna Urška. Kaj več menda ne načrtujejo. No, nekje tudi prebivajo. Njihov dom je dvosobno, sodobno in lepo opremljeno stanovanje v bloku. Iz Maribora so. Stanujejo v delu mesta, ki se imenuje Greenwich. V čast londonski občini, s katero je mesto Maribor pobrateno.

»Poročila sve se pred desetimi leti in sprva sva stanovala v hiši mojih staršev,« pravi Vili. »Seveda smo bili precej na tesnem, še zlasti tedaj, ko se nama je rodila Mojca. K sreči pa na stanovanje ni bilo treba dolgo ča-

Družina je v povprečju (približno) štiričlanska. Dvosobno stanovanje ima na voljo in največjo željo — hišo z vrtom

A ZEMLJA

kati, tri, največ štiri leta. Kupila sta ga skupaj carina in Mariborska livarna, tovarna, v kateri je zaposlena žena. Seveda stanovanje ni najino, vendar imava do njega vse pravice, kot da bi bila lastnika. Le prodati ga ne moreva. Vendar se oziramo po čem boljšem. Dekleti namreč odraščata in kmalu bo postalo pretesno. Toda to ni glavni razlog. Sam se namreč v tako velikem bloku počutim zelo utesnjene. Od rojstva pa skoraj do tridesetega leta sem namreč živel v hiši na obrobju mesta. Vse naokoli so bili vrtovi in zelenje in tega se človek navadi. Zato sva se z Metko odločila, da ne bova sprejela trisobnega, povsem novega stanovanja v nekem dru-

gem, še večjem bloku, kar nama v službi ponujajo. Odločila sva se, da bova adaptirala manjšo hišo, ki sem jo podedoval po stari mami. Res je tako dotrajala, da bo minilo nekaj let, preden jo bomo usposobili za dostojno bivanje. Toda okrog je vrt in to je glavno.«

»Brez kreditov in tudi precejšnjega odrekanja seveda ne bo šlo,« pravi Metka, »vendar bomo že kako stisnili. Malce naju skrbi sedanja gospodarska kriza, ki se ji tudi Jugoslavija ni izognila. Cene so v zadnjem času tako narasle, da je sedaj resnično treba vsak dinar večkrat obrniti, preden ga daš od sebe. Za stanovanjsko najemnino, elektriko, plin, hrano in

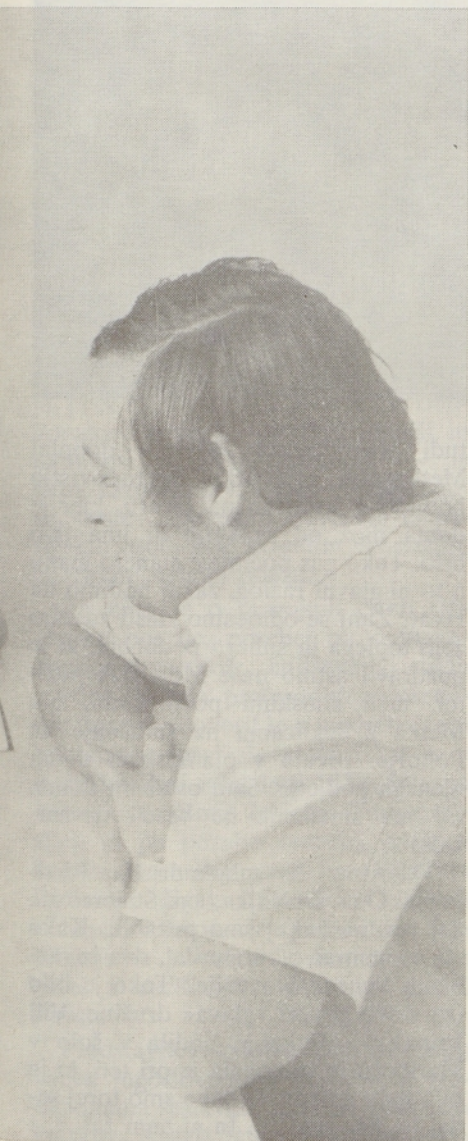
druge nujne gospodinjske izdatke gre več kot 60 odstotkov družinskega proračuna. Kje pa so potem še druge potrebe, kot so obleka, knjige, počitnice, kakšen priboljšek, izlet, kino in podobno.«

Vse to seveda terja dobrega gospodarja. Pa Metka in Vili pravita, da to nista. Ni govora, da bi se doma šla kakšno knjigovodstvo ali kaj podobnega, čeprav njej grede zaradi službe te reči kar dobro od roke. Pove: »Gospodarja bolj po občutku. No, če se že moram odločiti, kdo je glavni pri družinskih finančah, potem je to Vili. Nenehno me namreč krega, da trošim preveč. Pa kaj hočem, ko je vse tako drago. Upamo lahko le, da bo kmalu bolje.«

Ura je že devet, ko se pogovarjamo, globoko pogreznjeni v udobne fotelje. Po tem, da Metka postreže z narezkom, kavo in slivovko, se takoj vidi, kdo je prvi v gospodinjstvu Riedlovih. Medtem ko mala Urška že zdavnaj spi, Mojci radovednost ne da miru in nekajkrat pokuka v sobo. Enkrat celo pride notri, potem pa mora prècej v posteljo. Tedaj, ko pride v posteljo, se malo pocarta — pa ne pri mami, marveč pri očku. Metka ima za to takoj pripravljen komentar: »Z otroki sem sama bolj stroga kot Vili. Niti enkrat se še ni zgodilo, da bi katero udaril. Sama včasih uporabim dlan, vendar le redko...«

»Ne maram, da bi otroke topli. Mislim, da se jim vse da dopovedati. To velja zlasti za Mojca, medtem ko je z Urško včasih zelo težko. Je pravo nasprotje Mojce, ki je že po naravi bolj miren otrok. Morda je to zato, ker se je rodila skoraj dva meseca pre zgodaj in je v bolnišnici potem njeno življenje dolgo časa viselo na nitki, pa zato, ker jo je dolgo mučila astma. Sam ne vem prav, zakaj je takšna,« podvomi Vili. In kaj pravi Metka? »Najbolj me veseli, da se Mojca dobro uči. Sedaj hodi v tretji razred osnovne šole. Šola je blizu, do nje ima le slabih deset minut hoda. Sreča je, da blizu stanuje tudi Vilijeva mama. Punca namreč lahko gre po pouku k njej, saj mene tedaj še ni iz službe. In še zelo rada gre tja. Stara mama je namreč nora nanjo, morda še preveč, saj ji lahko Mojca obrne vso hišo, pa zaradi tega še ni ogenj v strehi. Nasploh je takšna babica zlata vredna. Pogosto skuha, tedaj, ko z možem nimava časa, za vso družino. Najpomembnejše pa je, da ima pri njej redno prehrano Mojca. Za Urško je lažje; obiskuje otroški vrtec, ki je ob našem bloku.

Brez tega bi bilo težko. Metka ima namreč službo vsak dan (razen sobote in nedelje seveda) od šeste ure zjutraj

Tudi mož se včasih rad zasuče v kuhinji

do dveh popoldan (»Malce zgodaj začnemo, kar pozimi ni ravno prijetno,« potoži). Z Vilijevo službo pa je bolj zapleteno. Delo carinikov namreč teče v turnusih. Tako mož dela dvanajst ur, potem je 24 ur prost. Zatem je znova 12 ur v službi, temu pa sledi 48 urni presledek do naslednjega »šihťa«, ki znova traja 12 ur. No in potem znova 24 ur premora in tako dalje.

Vilija vprašamo, kako se počuti v službi, kakšno je delo carinika, kako se je zanj odločil? Pove: »Po končani gimnaziji sem šel študirat ekonomijo, pa mi ni šlo prav od rok, ni bilo prave volje. Da sem si izboljšal gmetni položaj, sem med študijem delal kot receptor v hotelu. Potem je prišla poroka in takoj za tem sem šel odslužit vojaščino. Služil sem štirinajst mesecev. Po prihodu iz vojske mi ni preostalo drugega, kot da se zaposlim. Družina je namreč bila tu, treba jo je bilo preživljati. Pravzaprav nisem imel nekega jasnega načrta, kje naj se zaposlim. Zanimalo me je predvsem, da bi čimbolje zaslužil. Tako sem dal več različnih ponudb in najhitreje je prišel odgovor od carine. Prej, preden sem se zaposlil, sem moral za nekaj mesecev v Beograd, kjer sem opravil strokovni izpit.«

Ko ga vprašam, kako se počuti v službi, pove brez ovinkarjenja: »Sedaj delam kot carinik na cestnem mejnem prehodu v Šentilju pri Mariboru, torej na meji med Jugoslavijo in Avstrijo. Pogoji dela so trenutno nemogoči. To je največji cestni mejni prehod pri nas, skozenj poteka večina cestnega prometa med Evropo in Bližnjim vzhodom. Številni tovornjaki prevažajo tod cele tovarne v arabske naftne dežele in Iran, izredno močan je tudi promet delavcev z juga, zaposlenih v zahodnoevropskih državah, nenehno je tudi veliko lokalnih potnikov, ki potujejo po nakupih iz Slovenije na avstrijsko Štajersko in obratno. Poleti pa je k temu treba pristiati še gost turistični promet. Prav v tem času so torej v Šentilju tudi po več kilometrov dolge kolone vozil, a nas carinikov je v eni izmeni toliko, kot v manj prometnih dneh. Vedeti je namreč treba, da je zlasti ob koncu tedna mogoče predvideti več potnikov, včasih pa naval nastopi stihijsko. Tedaj ne vemo, kam z delom, da bi vse potekalo čim hitreje in brez zastojev.

Zaslužim nekaj več kot 10 tisoč dinarjev na mesec in to se mi spričo tega, da velikokrat delam ponoči in ob nedeljah ter praznikih, ko drugi počivajo, ne zdi veliko. Toda nekako le gre. Seveda v službi ne opravljam le golega carinskega dela, marveč sem tudi član delavskega sveta, glavnega samoupravnega organa, ki tudi pri

nas, čeprav smo specifična služba, odloča o plačah, materialnem poslovanju, delitvi stanovanj in podobno.«

Metka v službi ni tako »aktivna«: »Doslej še nikoli nisem bila v kakšnem samoupravnem telesu, kot je de-

Pogled v del mariborskega središča (foto: Dragiša Modrinjak)

lavski svet ali kaj podobnega, čeprav sem v livarni zaposlena že dvanajst let. Za to preprosto nimam smisla. V samoupravljanju so bolj angažirani tisti, ki jih te stvari bolj zanimajo, ki imajo do njih več nagnjenja. Sicer pa me moje delo kar veseli in tudi s plačo sem kar zadovoljna. Poprечно zaslužim na mesec okrog 9500 dinarjev.« Dodajmo, da je Metka končala srednjo ekonomsko šolo.

In kako je s prostim časom pri Riedlovih? Več o tem pove Metka: »Vili je še najbolj vesel, če lahko dela na vrtu pri mami ali pa je doma in kaj bere. Po navadi časopise in revije, imamo jih naročenih cel kup, zvečer pa običajno gleda televizijo. Ne brani se stopiti s prijatelji tudi na kakšen kozarček, vendar moram reči, da pri tem ne pretirava. Ob vikendih sem z otrokoma nemalokrat sama, saj Vili pogosto dela v soboto in nedeljo. Tedaj se zelo radi odpeljemo v Velike Lašče na Dolenjsko, od koder sem jaz doma. Tam živita bolni oče in sestra,

ki ima gostilno pri Kuklju, okrog Velikih Lašč kar precej znano in dobro obiskano. Sicer pa gremo veliko v naravo, radi gobarimo in se kopamo. Pozimi deklici, zlasti Mojco, najbolj veselijo drsanje in smučanje ter plavanje v zimskem bazenu. Zares, to jima močno prija.«

»Vsako leto si poleti privoščimo

tudi počitnice ob morju,« dopolni Metko Vili. »Že nekaj let zapovrstjo hodimo v Vrboško na Hvaru, kjer je doma mož od svakinje in ima tam hišo. Tako nas počitnice stanejo manj, a to ni glavni razlog, zakaj hodimo na Hvar. Zanj se odločamo zlasti zavoljo zelo toplega in suhega podnebja, ki je pozdravil astmo naše Mojce. A pozimi, med zimskimi počitnicami, gre Metka z deklicama na smučanje na Pohorje. Bivajo v planinskem domu njenega podjetja. Sam ostanem doma, saj me smučanje ne veseli ne vem kako...«

Tako torej živi mlada družina Riedlovih. Ona Dolenjka, on Štajerec... Saj res, na nekaj smo pozabili. Kako sta se namreč »vkup našla«, dva iz različnih koncev Slovenije? Tako je bilo (za slovo govori »glava« družine, Vili kajpak): »Metka je hodila v šolo v Mariboru in stanovala je pri teti, ki je bila naša sosedka. In tako smo torej sedaj to, kar smo... In ni nam žal...«

Braco Zavrnik

SLOVENCİ NA STRUŠKIH VEČERIH

Za časa avgustovskega šestdnevne- ga pesniškega festivala v Strugi ob Ohridskem jezeru se je hvaležnemu občinstvu predstavila slovenska poezija. Svoje pesmi so brali Tone Pavček, Ciril Zlobec, Dane Zajc, France Forstnerič, Ervin Fritz, Marko Kravos in Matjaž Kocbek. Vsak je podal po eno besedilo, makedonski gledališki igralci pa so nato v makedonščini recitirali še besedila številnih drugih slovenskih ustvarjalcev, katerih pesniške zbirke so izšle v zadnjih letih.

Poslušalci, med njimi posamezniki iz tujine, so se lahko tako na kratko seznanili s panoramo sodobnega pesniškega utripa na Slovenskem. Predstavljeni izbor blizu 50 pesmi je pripravil Ciril Zlobec, uvodoma pa je o nekaterih značilnostih sedanje slovenske pesniške tvornosti spregovoril predsednik Društva slovenskih pisateljev Tone Pavček. Med drugim je dejal, da je o tej poeziji pri nas »mno- go glasov...« in tudi mogočnih gla- sov, katerih pristni dih se odraža na zrcalu časa. »Od partizanske genera- cije Bora, Kocbeka, Udoviča, Minattija, prek njihovih nadaljevalcev in obli- kovalcev novega v srednji, mlajši in najmlajši pesniški generaciji — je širok razpon barv, zvokov, besed, mi- sli, čustev, spoznanj, človeških in pe- sniških usod, pod skupnim vznesenim in trpkim nebom poezije.«

Za njim je o razvojnih črtah slo- venske poezije, posebej pa o make- donsko-slovenskih književnih stikih govoril skopski profesor dr. Aleksan- der Spasov. Govoril je o medsebojnem prevajanju (prvi slovenski tekst je v makedonščini izšel leta 1853, bila pa je to povest Boris Josipine Turnograjske), ni pa pozabil omeniti velikega imena slovenskega pesništva Franceta Prešerna, čigav 180-letnico rojstva obhajamo letos. V počastitev tega jubileja se je večer slovenske poezije začel z recitacijo Prešernove pesmi Pevcu.

Predstavitev sodobne poezije enega izmed jugoslovanskih narodov je tra- dicionalna sestavina struških pesniških večerov. Vsako leto prihaja na vrsto in tako dopolnjuje prezentacijo in iz-

menjavo tujih in domačih pesniških izdelkov.

Pesniški festival v Strugi je dosegel svoj vrhunec, ko so po recitalu slo- venske poezije v cerkvi Sv. Sofije na Ohridu slovesno podelili zlati venec pesniku Hansu Magnusu Enzensber- gerju iz Münchna. Festival je dva dni spremljal simpozij na temo Kaj lahko doseže poezija. Svojevrsne pa so bile polnočne predstave v struškem hotelu Drim, predstave, na katerih so poda- jali svoje verze razni avtorji, in se proti koncu spreminjale v očarljiv in impresiven happening...

(Delo)

BELI KONJI — PONOS KRASA

V Lipici so se na svoj jubilej pri- pravljali že nekaj let, če omenimo 3. september 1978, ko je predsednik Tito na Brdu pri Kranju sprejel di- rektorja kobilarne Lipica Andreja Franetiča. Ob tej priložnosti je naš predsednik sprejel pokroviteljstvo nad proslavami 400-letnice lipiške kobilar- ne. Program proslav je bil v celoti izdelan že pred enim letom in natis- njen v lični zeleni knjižici z barvnimi fotografijami v 15.000 izvodih. Hkrati so natisnili še drugo propagandno gradivo, prospekte v skupni nakladi pol milijona izvodov.

Vse je potekalo po načrtih. Spom- nimo se na julijski prevoz pošte s konjsko kočijo z Dunaja v Lipico, kjer jo je na hipodromu pričakalo okrog deset tisoč domačinov in gostov. Do- dajmo še julijsko mednarodno sreča- nje filatelistov, značkarjev in numi- zmatikov z razstavami na temo konja, živali in narave.

Kraševci so prekosili sami sebe. Pred osrednjo proslavo konec avgusta je bila Lipica kot prerोजना: vse hleve so v celoti oblekli v nova, praznja oblačila mehke rumenorjave barve. Očistili so zelenice, spravili nepotreb- no kramo, ki se tu pa tam nabere. Teden dni pred osrednjo proslavo je v lipiški jahalnici vsak dan plesala v po vsem svetu občudovanih konjskih ritmihih slovita španska jahalna šola z Dunaja.

V Lipici pa so razpisali tudi med- narodni natečaj za kiparski simpozij Lipica 80, likovni ex-tempore in foto- grafsko razstavo. Odziv je preseagal

vsu pričakovanja. Kar osemnajst ki- parjev je hotelo v lipiškem kamnolo- mu klesati v marmor skulpture na temo konja, žirija pa je smela izbrati le pet avtorjev. Na mednarodni likov- ni ex-tempore je poslalo 189 slikarjev 219 del, žirija jih je za razstavo izbra- la le 66. Tematika konj-Lipica-Kras je ponudila gostom iz petih držav dovolj širok vir slikarskih navdihov. Skrbno pripravljen razpis za sodelo- vanje na mednarodni fotografski raz- stavi, ki naj bi prikazala konja v vseh njegovih značilnostih in lepotah, kot jih lahko zabeleži le objektiv, pa je privabil kar 227 avtorjev iz 17 držav, med njimi 60 iz Jugoslavije, 44 iz So- vjetske zveze, po 19 iz Italije in Če- škoslovaške, 17 iz Madžarske, 14 iz Romunije, 12 iz Avstrije... Kar 694 fotografij je prejela žirija in res ni imela lahkega dela izbrati med njimi za razstavo le 101 delo 78 avtorjev.

(Delo)

SLOVENSKI GRADBENIKI PRODRLI NA IRAŠKI TRG

Iz koprškega pristanišča je konec avgusta odpeljal proti Tartusu v Iraku trajekt več velikih tovornjakov s pri- kolicami. Tako je odšla še dodatna gradbena težka mehanizacija na od- daljeno gradbišče, kjer slovensko pod- jetje Gradis postavlja most in gradi spremljajoče objekte pri mestu Amara. Pogodbena vrednost del je 20 milijo- nov dolarjev, še bolj kot to pa je po- membno, da Gradis s tem prvič na- stopa na tem obetavnem gradbenem trgu. Dela so v glavnem že v sklepnih fazi, saj bi jih morali v celoti končati naslednjo pomlad, na gradbišču pa je med 100 in 120 naših delavcev.

Pred kratkim so tudi Iračani opo- zorili, da imajo dobro razvite gospo- darske in politične odnose z Jugo- slavijo. Povemo lahko, da v Iraku že delajo ali pa se na to še pripravljajo številni jugoslovanski gradbeniki, med temi pa vse bolj tudi slovenska grad- bena podjetja.

Most pri Amari se pne nad zna- nim Tigrisom — dolg bo 385 metrov, na njegovih 21 metrih širine pa bo tekla sodobna štiripasovnica. Po po- godbi bodo zgradili še nadvoza nad cesto Bagdad—Amara, za katera pravkar sestavljajo nosilce. Veliko imajo opraviti tudi s priključnimi ce- stami. Zanimivo je, da morajo beto- nirati ponoči, ker je podnevi prevroče za tako delo. Pri tem uporabljajo be- tonarno, ki jo je Gradis razvil, sam izdelal in prilagodil tamkajšnjim po- trebam. Za bližnje asfaltiranje imajo pripravljeno tudi lastno asfaltno bazo, ki lahko zmeša 70 do 80 ton asfalta

na uro. Pri asfaltiranju jim pomagajo delavci cestnega podjetja iz Maribora.

V Gradisu predvidevajo, da bodo most z obema nadvozoma končali do konca leta, kar se tudi ujema z nekoliko podaljšanimi roki zaradi pomanjkanja osnovnega gradbenega materiala, ki jim ga dobavljajo Iračani. Z vsemi cestami vred bodo dela končana marca ali aprila naslednje leto.

Hkrati s temi deli si prizadevajo, da bi prodali tudi izdelke naših drugih proizvajalcev strojev in naprav. Tako je že slišati, da bi lahko bile tudi odbojne ograje na mostu in cestah naše, v Meblu pa naj bi izdelali cestno signalizacijo. Vendar je pri teh stvarih potrebno tudi potrpežljivo dogovarjanje, ker je bil projekt za ta dela izdelan že pred desetimi leti v ZDA, in so naši strokovnjaki predlagali nekaj sprememb v njem, ki jih je investitor sprejel. Prav tako je pomembno, da je Gradis po tej poti izvozil tudi naprave nekaterih svojih drugih delavnic, kot na primer stanovanjska naselja, 860 tisoč dolarjev vredno asfaltno bazo, štiri betonarne, od katerih vsaka velja 165 tisoč dolarjev, bivalne kontejnerje itd.

(Delo)

MLEKOVOD BOHINJSKIH PLANŠARJEV

Pri gozdarsko-kmetijski zadrugi Srednja vas v Bohinju so že pripravili načrte za gradnjo mlekovoda od planine Praprotnica do Uskovnice. Mlekovod bo povezoval obe bohinjski planini in bo dolg 1150 metrov. Zanj so se odločili zato, ker na vsaki planini namolzejo premalo mleka dnevno, da bi ga lahko racionalno predelali v sir. Na vsaki planini namolzejo le 250 litrov, vsaj 400 litrov pa bi ga morali imeti, da bi lahko racionalno izdelovali sir. Razen tega pa planšarstvo ni prav nič vabljivo in le težko zaposlijo delavce, ki bi delali na planinah. V Bohinju se s planšarstvom ukvarjajo domačini, ki pa so vsi že starejši.

Od Praprotnice do Uskovnice bodo tako vkopali v zemljo posebne cevi, po njih pa bo nenehno tekla voda. Ob določenem času bodo na Praprotnici spustili v cevi mleko, ki ga bo sirarju na Uskovnici napovedal poseben zamašek iz penaste gume. Naslednji zamašek bodo spustili po ceveh tedaj, ko bo odteklo vse mleko, po ceveh pa bo do sirarja prišla tudi posebna epruveta, v kateri bo dobavnica o oddanem mleku.

Na Praprotnici bo torej zbiralnica mleka, molzni stroj, polnilni stroj, na Uskovnici pa sirarna. Na obeh planinah je dovolj vode, da bodo cevi

lahko čistili, z okoli 500 litri mleka pa bodo lahko delali zares kakovostni planinski sir. V sirarni bodo hlebci sirna od 40 do 50 kilogramov, ki jih bodo potem vozili v dolino.

Bohinjci so si ogledali podoben mlekovod v Kobaridu, ki pa je dolg kar pet kilometrov. Primorci ugotavljajo, da je mleko po mlekovodu boljše kakovosti, saj se pri običajnem transportu mleko hladi in ogreva, medtem ko teče po mlekovodu pri stalni temperaturi. Poseben mlekovod naj bi v prihodnosti zgradili tudi z Gorjuš in s Koprivnika in ga pripeljali do sirarne v Srednji vasi. Ta mlekovod je precejšnja naložba, ki jo bodo le težko zmogli v naslednjih nekaj letih, vendar so se vseeno odločili in že pripravljajo načrte. Na Gorjušah in na Koprivniku oddajo največ mleka dnevno, transport pa predstavlja precejšnje težave in velike stroške.

Pri bohinjski kmetijski zadrugi so se na gradnjo mlekovoda na Praprotnici in Uskovnici dobro pripravili, saj so tri leta urejali pašnik in planino na Praprotnici ter pridobili 25 hektarov novih pašnikov. Na obeh planinah, ki sta med najlepšimi v bohinjski dolini, naj bi se paslo vedno več živine, ne le iz Srednje vasi, temveč tudi iz drugih bohinjskih vasi.

(Gorenjski glas)

SAM OKOLI SVETA

Jure Šterk, ljubljanski jadralec, je prvi Slovenec, ki bo poskušal sam objadrali svet! Potem ko se je pred nekaj leti nekaj podobnega posrečilo Jožetu Horvatu in njegovi družini, je to v Jugoslaviji prvi podoben podvig, a hkrati tudi različen. Jure Šterk se je na pot odpravil sam, brez posadke.

Dve leti trdih preizkušenj, dve leti borbe z morjem in s samim seboj sta torej pred njim. Dolgi dve leti bo povsem odvisen od svoje 5,8 m dolge jadrdnice, ki ji bo zaupal svoje življenje. Trda preizkušnja bo to, nadvse trda za oba: za jadrdnico in za moža na njej.

Jure Šterk je mož srednjih let, ki se je pred dvema desetletjema zapisal jadraniu po morju. In čeprav je v življenju že marsikaj počel, je morju ostal zvest. Morje in jadranje obvladujeta njegovo življenje. Pa ne samo v praksi. Tudi v teoriji se je posvetil jadraniu in njegovim skrivnostim. Preučeval je jadrdnice in njihove lastnosti, od tod pa izvira svojevrstno znanje, ki mu je omogočilo, da je postal eden od dveh uradnih premerilcev, ki jih imamo v Sloveniji. V ljubljanskem jadralskem klubu, katerega član je, je eden najbolj aktivnih in redkokatero tekmovalje mine brez njegove udeležbe, bodisi da tekmuje bodisi da je le kot član organizacijskega odbora. In

morda bi ostalo pri domačih tekmovaljih in pri križarjenju po Jadranu, če se ne bi Šterk odločil, da preizkusi svoje sposobnosti v jadraniu na tujem. S svojo majhno, tedaj komaj končano jadrdnico je odšel v Anglijo, kjer vsaki dve leti prirejajo solo transatlantsko regato. Imenujejo jo tudi Mini Transat, saj je dolžina sodelujočih jadrdnic omejena na 6 m. Tu je videl svojo priložnost, tu si je hotel nabrati izkušnje za pot okoli sveta, ki jo je tedaj že po tistem načrtoval. Toda spodletelo mu je. Niti na niti jadrdnica nista bila dovolj dobro pripravljena in v hudem vetru je moral kmalu po štartu odnehati, saj se mu je poškodovalo krmilo.

Toda poraz je bil samo začasen. Pustil je jadrdnico v Angliji in se naslednje leto vrnil po njo. Popravil je krmilo in se odpravil v Španijo. Srečal se je z vselej nevarnim Biskajskim zalivom, a je uspel. Pristal je v Gijonu in prva trda preizkušnja je bila za njim.

Tedaj je bil že odločen. Poizkusil bo priti okoli sveta. Spoznal je sposobnosti jadrdnice in spoznal svoje fizične in predvsem psihične zmogljivosti.

»Odločil sem se in zgodilo se je,« pravi Jure Šterk. »Potoval bom sam, saj je le to pravo jadranje in šport. Vse drugo je izletništvo in to me ne zanima. Tudi velikost jadrdnice me ne moti. Povsem se strinjam z Radom Butjo, ki je pred leti pripotoval iz Avstralije v domovino. Če imaš majhno barko, imaš težave z morjem, če pa imaš veliko, imaš težave z njo. Jaz sem se odločil za majhno.«

Treba je vsekakor povedati, da bo Jure, kolikor bo uspel, prvi, ki bo objadral svet s tako majhnim plovilom. Doslej je le nekemu Japoncu uspelo priti naokrog morja s 6,5 m dolgo jadrdnico. »Toda«, pravi Jure, »tu je važen prav vsak centimeter in nič ne rečem, tudi jaz bi si želel malo daljšo ladjico, a ta je žal edina, ki jo premorem.«

Jure Šterk je zelo samozavesten človek. Natančno je preštudiral pot in predvidel vse nevarnosti, ki bi ga utegnile doleteti.

»Ko bom zapustil Jadran, se bom odpravil na sam jug Italije, objadral Sicilijo, se dotaknil južnega konca Sardinije in odplul nato na Baleare. Kratke počitek, nato pa na špansko obalo in ob njej do Gibraltarja. Če bom dovolj zgođen, se bom tudi tu malo ustavil, nato pa odšel do Kanarskih otokov. Tu bi moral biti nekje oktobra. Nato pa mesec dni plovbe in doseči bi moral Barbados in prek Malih Antilov direktno v Panamo. Kratka pot skozi prekope in nato priprave za verjetno najtežji del. Tisoč milj po morju, ki ne premore kaj prida vetra, zato bom moral uporabljati motor. To ne

Zima v Bohinju (foto: Marjan Ciglič)

bo lahko, saj ne bo prav veliko prostora za gorivo. Toda vseeno upam, da se bom prebil do otočja Galapagos. Nadaljnja pot me bo vodila mimo Malih otokov, skozi otočje Tuamotu, ki je nevarno zaradi čeri, do Tahitija. Zopet postanek, nato pa na Nove Hebride ali na otoke Fiji, ki so lahko nerodni zaradi močnih nasprotnih vetrov.

Naslednja, ki jo bom obiskal, bo Nova Gvineja in nato zopet nevaren del, zloglasna Torresova ožina. Če bo vse po sreči, se bom dotaknil tudi Avstralije in obiskal Božične otoke in zelo lep in privlačen Kokosov otok. Potem pa Ceylon, Sri Lanka in nazadnje Indija. Zadnja etapa bo pot do Rdečega morja in prehod skozi Sueški prekop, kjer bo zopet nevarno.

In če uspem tu, sem zopet v Sredozemskem morju, tokrat v njegovem vzhodnem delu. Tudi tu je februarja, marca nevarno, zato prav na koncu ne bom vozil za vsako ceno. Samo skok je še do Krete in potem ob grški obali navzgor. In nazadnje zopet skozi Otrantska vrata v naš Jadran.«

Dve leti računa, da bo porabil za to pot, dve leti bo prikleščen na tako majhni jadrnici, kjer bo ob številni prtljagi in opremi komaj še prostora zanj. Poglejmo, kakšna je jadrnica in s čim je za to priložnost opremljena.

Rekli smo že, da je dolga 5,8 m. Široka je 2,10 m in težka 600 kg. Zaradi dodatne opreme bo imela sedaj približno 1000 kg. Nosi 17,5 m² jader in zaradi dolge poti vozi s seboj kar osem jader, od tega kar po dva floka in dve genovi. Motor ima pomožni in sicer Tomos 4, ki pa je predelan, tako da lahko polni 12 V akumulator. Da ne bi nikoli povsem ostal brez energije, ima tudi posebej prirejen polnillec na sončne celice. Kuhal si bo na špirit, kar je varneje, vode pa bo imel od 200 do 300 litrov, odvisno od potrebe. Podobna bo tudi zaloga goriva. Na takšnem potovanju je seveda obvezen avtopilot in Jure je izbral enega boljših Autohelm 1000. Tu je seveda še veliko navigacijske opreme, knjig, 130 zemljevidov in zdravila.

»Še posebej sem pazil, da je oprema jadrnice trdna in zdrava. Krmilo, ki me je enkrat že izdalo, sem še posebej ojačal in tudi traktor, ki je zapegljal čezenj, mu ni mogel do živega.« To zadnje je rekel v smehu, pa je bilo vseeno res.

Poln optimizma in neupogljive volje je Jure Šterk. V najboljših letih je za takšen podvig in mora mu uspeti. Ko smo se poslavljali, ni bilo nobenih velikih besed in nepotrebnega govorjenja. Ve, kaj mu želimo, in ve, da bomo stiskali pesti zanj. S prešernim smehom nam je pomahal in prepričani smo, da se bo prav takšen tudi vrnil.

Avto magazin

Ni lepših podob: tople črne brazde, ki čakajo semen, valoveče planjave zlatega klasja, hrustavi hlebci opojnega vonja, roke, roke, ki režejo kruh.

Ni je mogočnejše prispodobne za življenje, njegovo blaginjo ali bedo, kot je kruh.

Iz tisočletnega boja je vzkliknil pregovor, poberi skorjo, ki pade na tla, poljubi jo v hvaležnost in opravičilo, spoštuj kruh, ker če kruh spoštuješ, spoštuješ zemljo in ljudi na njej.

Kaj je kruh, ve lahko le tisti, ki ve, kaj je lakota. Ki krivi hrbet na polju, se trese pred točo, blaguje sonce, ki sipa žarke na zrnje in dlani, ki mesijo testo. Kaj je kruh, ve, kdor se zanj znoji.

Pa ne spoštujemo kruha-življenja danes premalo? Ne pozabljammo prevečkrat, da je pesem žit v vetru najlepša pesem? Ni svet preveč brezbrizen, četudi ve, da imajo eni kruha preveč in drugi sploh nič?

— — —
V Polenšaku, tam sredi gričkov Slo-

venskih goric, še vedo, kolikšno bogastvo je v zlatih zrnih. Polenške ženske in ženske okoliških vasi vedo; ko bi zmogle, bi napekle kruha za vse lačne tega sveta, klasje vseh polj bi umesile v hlebce, visoke in rahle.

V Polenšaku so rekle žene in dekleta: vsako leto bomo pokazale, kaj raste na tej naši zemlji in kaj lahko zgnetejo pridne roke. Naj vidijo ljudje in naj ne pozabijo: slovenski človek je vso svojo preteklost rasel s klasjem, delal in umiral zanj.

In tako nanosijo vsako leto na mize pogač in kolačev, nanosijo znoj in trud kmečkega leta.

RASTAVA, KOT JE NI

Mimica Šegulova s Polenšaka rada potoži, da je še nekaj mladih, ki znajo peči kruh, kot se dobri gospodinji spodobijo, a da jih je vse manj in manj. Škoda, škoda reče Mimica, ni najlepše, če sam zamesiš, sam porineš hlebec v peč,

prvi zajameš tisti čudoviti vonj po sveži peki?

Prav ima Mimica, najlepše je. A čas potiska v pozabo mnoge stare vrednote. Kje je že veljava, da ni prava gospodinja, ki ne zna pred družino postaviti na mizo doma spečenega dobrega dobrega kruha! Iz starih kmečkih krušnih peči se kadi le še redkokje. In mesta — mesta že dolgo več ne vedo, kaj so pravi domači hlebci, slastni kot potica, sijoči kot sonce.

Slovenci imamo na vseh koncih svoje majhne deželice svoje na preteklost spominjajoče posebnosti: tu najdeš krapce in štrukeljce, tam žlinkrofe in povitice. Bogatija, ki je rasla in zrasla iz zrnja.

Da bi tudi Slovenske gorice ohranile tradicijo, je že pred 14 leti trideset žensk s Polenška in iz okoliških vasi prvokrat sklenilo, da priredijo razstavo kruha in pogač, vsega, kar je mogoče pričarati iz bele, koruzne, ržene, ječmenove moke. Trlo se je ljudi tedaj, do večera so izgini-li zadnji sladki krajci z miz in polic. V mesta za poslastico.

Zetev pšenice v Slovenskih goricah — enkrat na leto tudi za gledalce (foto: Danilo Skofič)

TI DAJE MOČ

Od tedaj je polenško praznovanje žetve in kruha običaj, ki privablja v to idilično vasico iz leta v leto več obiskovalcev. Praznik se je razširil, tekmovanja v žetvi in drugih kmečkih opravilih zajema, veselice ga popestrujejo, bistva pa ne zanemari nikdar. Polenški praznik kruha in pogač je izročilo starih mladim, je dragocena izvirnost v ohranjanju domačih, kmečkih običajev.

Julija, ko sta sonce in žito najbolj rumena, zavrvijo v Polenšaku pa Lasigovcih, v Hlaponcih in Brezovcih. V Streljaci ne more spati gospodinja, ker jo skrbi, kako bo za razstavnici dan uspela koruzna ocvirkovka in v Rucmancih teka kot iz uma sem in tja v strahu, da se ne bi testo prehladilo in se ne dvignilo, kot je treba.

RAJŠI POROD KOT PEKA

Velika umetnost je prav zamesiti kruh, imeti v prstih pravi občutek za prava razmerja. Posebej pa je umetnost, zapeči

v hlebec ali pogačo vse tiste drobne skrivnosti, ki so jih matere iz roda v rod prenašale na hčere in zaradi katerih kruh ni enak kruhu, ali pa je kruh že slaščica. Malo več timijana in malo manj majarona? Kanček ruma ali kislja smetana v testu? Tega ne smeš vsakomur na glas razlagati, verjamejo polenške ženske, te skrivnosti so kot svetinje, čuvati jih moraš v sebi, kruh pa, kruh se mora topiti v ustih.

Letos so na Polenšaku že šestnajstič zapored praznovali dan žetve in kruha, razstava pa, štirinajsta po vrsti, je spet navdušila oči in želodec obiskovalcev. In da se lahko Slovenci že toliko let ponášamo s tako edinstveno prireditvijo, gre hvala vsem pridnim pekaricam polenške krajevne skupnosti, predvsem pa Šegulovi Mimici, brez katere bi bilo pogač na mizah manj in bi ženske ne gnetle s tako vnemo testa v nečkah.

Ampak Mimica že ve, zakaj ne smejo odnehati polenške ženske: ker domača peka že počasi izumira, ker še komaj

kdo ve, kaj vse so znale gospodinjke večsint prinesiti na mizo in ker bi bila prevelika škoda, da bi take reči umrle. Kruh je zemlja, zemlja je kruh in kruh je življenje.

Tako se v krajevni skupnosti Polenšak, enajst vasi šteje, vsako leto dogovorijo: iz vsake vasi jih bo nekaj naredilo tisto, kar se jim najbolj posreči in kar je najbolj značilno. Ker po gričkih okrog zraste žita komaj za domačo rabo, morajo moko kupiti. Najboljša je ržena, zatrjujejo.

Koliko dela in truda je skritega v dobrotah na mizah, ni mogoče videti. Mimica pa kar glasno pove: »Tega si sploh predstavljati ne morete. Niso redke, ki dan pred razstavo ponoči kar štiri 'runde' vržejo v peč!«

Za najtežjo veljata mlinčasta potica in rženi kruh.

»Ja,« reče Mimica, »a ne veste, kako se je včasih reklo? Da je lažje roditi kot pa umesiti rženi kruh!«

DOKLER BODO ROKE DOBRE

Lepo po domače, zateglo, a od srca ji teče beseda. Ponos je v njej: da znajo prav one, polenške ženske, organizirati in narediti vse te dobrote in da se ljudje ne naveličajo, hoditi jih občudovat.

Saj je kaj videti. Zevanke. Kipljeni krapci. Prekmurski povertajeki, žemeljšaki in hidre. Kuhane pogače, ocvirkovke, sirovi opalenki, kvasenice in krapci z zaseko. Pa hlebci, hlebci kot sonce.

Je potem čudno, da se v prostorih turističnega društva na Polenšaku vrste priznanja in pohvale? Zlate vilice za krušne dobrote iz aprila tega leta, posebno priznanje za sodelovanje na kulinarčni razstavi leta 1976. Pohvala za ohranjanje izvornih domačih pekovskih izdelkov...

Ko sta dva dneva razstave mimo in vsi hlebci prodani, prodajo pa jih tudi več kot petdeset v enem dnevu, saj pečejo, da »jim vse dol teče«, takrat si pridne pekarice privoščijo izlet.

Dobijo drugje tak kruh, kot ga same pečejo doma?

»Kje le,« se smejejo zardelih lic v predpasnike. Elizabeta in Julčka in Frančka in Gustika. »Saj veste, da je doma vse najboljše!« Sploh da bi morali domače bolj ceniti, pravijo, kruh pa še posebej. Vsak človek bi moral poznati tisti prekrasni občutek, ko ti polzi klas med prsti in občutiš polnost zrn. To daje moč.

Tja za na steno, med peharje, domače staro posodje, za med nečke in burkle in žitne snope so izbrale napis:

*»Roke si trudne kmet počije,
ko klasje zlato dozori,
nad streho sivi dim se vije,
po kruhu v hiši že diši.«*

Enkrat na leto zadiši na Polenšaku še posebej po kruhu in posebni ljubezni do zemlje in domačega. Zadiši po trmi. Svoje kruhe bodo pekle, pravijo ženske, dokler jim bodo roke služile. In nekaj mladih se bo tudi že našlo, da nadaljujejo znanje.

Kruhi, potice... včasih se niti ne zavedamo, koliko vrst jih je mogoče speči

Jelka Sprogar

po sloveniji

radi stalnega krčenja mestnih zelenic.

Za Bežigradom v LJUBLJANI imajo novo kinodvorano s 362 sedeži. Dvorana je klimatizirana, opremljena z napravami za posebno ozvočenje, v kabini je prostor za dva prevajalca in ima platno, ki je primerno za vse projekcijske sisteme. Dnevno so na sporedu tri kinopredstave. Čeprav oder ni posebno velik, je dvorana primerna tudi za posvetovanja, seminarje, simpozije in druge prireditve.

V MARIBORU so že pričeli s pripravljalnimi deli za sanacijo glavnega mariborskega, Titovega mostu. Pripravili so že projekte za dvig cestišča, kako bi ga naj prenesli načasne podpornike, ki bodo stali na jekleni konstrukciji. Lotili pa so se tudi že terenskih del, saj so ob vodnem stolpu že pripravili pontonski most za prevoz materiala pod mostno konstrukcijo.

V tovarni Boris Kidrič v MARIBORU bodo do konca leta povsem osvojili proizvodnjo novega modela toplovodnega kotla TAM-Stadler z oznako H. Gre za poseben kotel, ki ga je moč kuriti s trdimi gorivi, na primer z nizkotlačnim premogom ali lesnimi odpadki. Zaenkrat nameravajo do konca leta izdelati 600 do 1000 toplovodnih kotlov modela H.

Tovarna hlač v MOZIRJU uspešno izvaža. Lani so tujim kupcem poslali milijon hlač, največ jih je šlo v ZR Nemčijo, ugodne možnosti za prodajo pa so tudi v Španiji, Franciji in Angliji. Ta delovni kolektiv načrtuje, da bo do konca prihodnjega srednjeročnega obdobja, se pravi do leta 1985,

povečal izvoz z dosedanjih 25 odstotkov na 30 odstotkov.

V MURETINCIH na Ptujskem polju dobro napreduje zidava doma upokojencev. V novem domu, ki bo funkcionalno priključen na starega, bo 40 sob s 60 posteljami, in bo razbremenil starega, v katerem živi danes 120 upokojencev v utesnjenih prostorih.

Tovarna pohištva Meblo v NOVI GORICI bo po načrtu dobavila letos do konca decembra tujim odjemalcem pohištvo, notranjo opremo javnih poslopij in druge izdelke v vrednosti 19 milijonov dolarjev. Pogodbe za okoli 80 odstotkov izvoznih poslov so sklenjene z Italijo, ZR Nemčijo, Veliko Britanijo, Švico, Sovjetsko zvezo, Češkoslovaško in Libijo. Proizvodnja Mebla, ki zapisuje 3100 delavcev, bo letos dosegla vrednost okoli 2 milijarde in 300 milijonov dinarjev.

Knjižnica Franceta Bevka v NOVI GORICI praznuje letos 30-letnico delovanja. Ob tej priložnosti so njeni delavci izdali zbornik knjižnice, ki ni le opis razvoja knjižnice, temveč tudi pomemben prispevek k razvoju knjižničarstva. Zanimiv je tudi likovni del zbornika.

V varšavski mestni četrti Ochota dokončujejo te dni delavci podjetja Pionir iz NOVEGA MESTA že drugi Pionirjev hotel na Poljskem. Prvega so zgradili leta 1974 v Zakopanih. Le-ta z imenom Kastrowy je po mnenju poljskih gradbincev najlepši poljski hotel. Ima 22.400 kvadratnih metrov površine in več kot 600 sob z

V obratu Gorenja v ČRNOMLJU je stekla redna proizvodnja kompresorjev za potrebe industrije hladilnikov in hladilnih skrinj. Leta 1983 bodo v Črnomlju izdelali že 800.000 kompresorjev. Trenutno je v obratu zaposlenih 45 delavcev, ki delajo na pripravljalnih delih in v fazi poskusne proizvodnje, ob polnem obratovanju pa bo v dveh izmenah zaposlenih 200 delavcev.

Glasbena šola v IDRJI praznuje letos svojo 35-letnico. Trenutno obiskuje šolo 221 učencev. Samo v preteklem letu so imeli 22 nastopov, sodelovali pa so tudi na snemanjih za RTV v Ljubljani.

Dela na splošni bolnišnici v IZOLI se bližajo koncu. Medtem, ko v stavbi opravljajo še zadnja obrtniška dela in zaključujejo najboljše del instalacijskih naprav, urejajo zunaj delavci parkirišča, dovozne poti in zaključujejo druga komunalna opravila. Če bo šlo po sreči, bodo prišli prvi bolniki v izolsko bolnišnico že konec letošnjega leta.

Na razstavišču v Savskem logu v KRANJU je bil 5. mednarodni sejem malega gospodarstva. Na njem so poleg domačih obrtnikov in delovnih organizacij s področja malega gospodarstva sodelovali tudi številni tuji razstavljalci, predvsem s stroji za obdelavo kovin in lesa.

Pri zvezi obrtnih združenj Slovenije v LJUBLJANI so ustanovili poseben sklad, iz katerega črpajo sredstva za podporo tistim bivšim obrtnikom, ki niso izpolnili pogojev za pridobitev pravice do pokojnine. Pravico do podpore imajo tisti obrtniki, ki so pred 1. januarjem 1970 prenehali opravljati obrtne dejavnosti in nimajo dovolj lastnih sredstev za preživljanje.

Občani iz 60 slovenskih občin so na skupni tekoči račun v LJUBLJANI vplačali doslej že več kot 290 milijonov dinarjev pomoči za prebivalce Črne gore, ki jih je lanskega 15. aprila prizadel katastrofalni potres. Pomoč v višini enega milijona in 182.000 dinarjev deviz pa je prišla iz številnih evropskih dežel, ZDA, Kanade in Avstralije.

V LJUBLJANI so ustanovili odbor za prenovo parka Tivoli, Rožnika in Šišenskega hriba. Zelena pljuča Ljubljane so namreč v skoraj vsakoletnih posegih mnogo izgubila, pa tudi precej nejevolje je že med Ljubljančani za-

vsemi potrebnimi dodatki, ki sodijo v hotel A kategorije.

V PIVKI so odprli novo žago z zmogljivostjo 70.000 kubičnih metrov hlodovine v eni izmeni. Glavni stroji so uvoženi, medtem ko je ostala oprema domača. Nova žaga pomeni boljše izkoriščanje surovin, zmanjšanje stroškov in zmanjšanje števila zaposlenih pri rezanju hlodovine, pa uvajanje sodobne tehnologije.

Grand hotela v POSTOJNI ni več. 500 kilogramov razstreliva je opravilo svoje delo in namensko porušilo stavbo, ki je bila stara 106 let. Bila je zametek sedanjega gostinstva v Postojni; med prvo svetovno vojno so jo zasedli vojaki, po vojni pa je prešla v last plemičev Windischgrätzev. Na njenem mestu bo zrasel nov dijaški dom za 270 dijakov Gozdarskega šolskega centra.

Agis v PTUJU gradi novo gumarno. V njej bodo izdelovali predvsem tehnično gumo, izdelke za avtomobilsko industrijo in elektroindustrijo, spodbudne pa so tudi možnosti večjega izvoza. Poskusna proizvodnja bo stekla v kratkem.

Ob sodobnem hotelu Jama v Postojni nastaja nov hotelski velikan (foto: Janez Zrnc)

šport

SLOVENSKA KOLESARSKA TRANSVERZALA

Pred kratkim je bila ustanovljena slovenska kolesarska transverzala. Njena 1000 kilometrov dolga pot se vije po Sloveniji in poteka tudi skozi nekatera slovenska mesta, v katerih so kontrolne postaje, tako skozi Ljubljano (tu dobi udeleženec transverzalo izkaznico), potem skozi Kranjsko goro, Novo Gorico, Koper, Kočevje, Rogaško Slatino, Mursko Soboto in Slovenj Gradec.

Po uspešno opravljeni poti, ki jo lahko kolesar opravi tudi postopno, si pridobi pravico na častno priznanje, in sicer medaljo »Slovenska kolesarska transverzala — 1000 km Slovenije«.

Kolesarska transverzala je povezana še z eno prijetno kolesarsko akcijo — z osvajanjem gorskih višav. Kolesar mora prevoziti pet gorskih prelazov. To so Kope nad Slovenjim Gradcem, Korensko sedlo, Pokljuka, Sorica in Vršič. Po opravljeni nalogi prejme častno priznanje — medaljo »Zmagovalec gorskih višav«.

V okviru prebujenega kolesarstva na Slovenskem so kolesarji množično preizkusili svoje moči v kolesarski gorski vožnji na Vršič. Vsi tisti, ki so prikolesarili na 1611 metrov visok prelaz, so prejeli častne medalje »Zmagovalec Vršiča«, hkrati pa še medaljo »Zmagovalec gorskih višav«.

LIDIJA ZADOVOLJNA V MOSKVI

Lidija BENEDETIČ, novogoriška atletinja, skakalka v višino, se je zadovoljna vrnila iz Moskve. Pravi, da je dosegla zase poprečen rezultat, preskočila je 180 centimetrov, čez 185, kar bi bil izenačen osebni rekord, pa ni šlo. Pred odhodom v Moskvo se je namreč poškodovala in v zadnjem delu priprav ni trenirala z vso močjo.

Nekaj posebnega pa je bilo življenje v olimpijski vasi — pestro in zanimivo. Med športniki so se spletale prijateljske vezi, Lidija jih je največ navezala seveda s skakalkami v višino. Dobra prijateljica ji je Poljakinja Kylanova, ki je v Moskvi zasedla drugo mesto, pa tudi Sara Simeoni, zmagovalka, ki jo je večkrat srečala že prej.

osebnosti

Narodni heroj in junak socialističnega dela MIHA MARINKO, dolgoletni predsednik vlade in skupščine ljudske republike Slovenije, je proslavil svojo 80. življenjsko obletnico. Miha Marinko še vedno sodi med najvidnejše slovenske politične osebnosti. Njegova življenjska pot je bila zaznamovana z napornim delom v zasavskih in francoskih premogovnikih, z ilegalnim delom revolucionarja, z odgovornimi nalogami enega izmed voditeljev oborožene vstaje, po osvoboditvi pa z dolgoletnim opravljanjem najodgovornejših funkcij v Sloveniji.

Najlepše jubilejno slavje so mu pripravili njegovi revirji, osrednja proslava pa je bila v trboveljskem delavskem domu, kjer je govoril član predsednik CK ZKJ Stane Dolanc; jubilatant Miha Marinko je ob tej priložnosti dejal:

»Ko danes gledam nazaj na svojo življenjsko pot, kakorkoli je bilo to življenje težko prav do osvoboditve, me vendarle obdaja občutek zadovoljstva, da sem po svojih močeh prispeval delež za uresničitev ciljev, ki sem se jim posvetil že v rani mladosti...«

Umril je slovenski družbenopolitični delavec in pisatelj BENO ZUPANČIČ. Huda bolezen ga je strla v 56. letu življenja. Odveč bi bilo naštevati vse Zupančičeve funkcije, ki jih je opravljal, saj je opravljeno delo več vredno od nazivov. Za Bena Zupančiča velja, da je s svojim delovanjem bistveno prispeval k utrjevanju političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Posebej izrazito je njegovo delo pri ustvarjanju socialistične zasnove kulturne politike in podružbljanja kulture.

Kot pisatelj je Beno Zupančič v kulturno zakladnico slovenskega naroda prispeval veliko: tri knjige novel (Štirje molčeči in druge zgodbe, Veter in cesta, Zlati prah), osem romanov (Sedmina, Mrtvo morje, Meglica, Plat zvona, Potres, Golobjak, Grmada, Noč in dan), štiri knjige za otroke, po treh njegovih romanih pa so nastali kakovostni slovenski filmi.

Obsežno je tudi njegovo publicistično delo; zavoljo vsega naštetega je prejel več priznanj in nagrad, med njimi tudi Prešernovo nagrado za Sedmino.

SKRIVNOST STARE SLOVENSKE KUHINJE

»Vsaka jed ima svojo zgodovino,« trdi Pavle Hafner, znani kulinarik iz Škofje Loke, ki je vse življenje proučeval razne kuhinje, najbolj pa, seveda, slovensko. Po poklicu sploh ni kuhar, marveč gradbeni inženir, ki se je šele v pokoju povsem posvetil svojemu življenjskemu konjičku — kuhanju. Ob koncu tedna kuha v lovski koči na Prtovču nad Železniki, 1100 metrov visoko, kjer je polno zelišč in sadežev, ki tudi prav pridejo za v lonec.

Spomladi in zgodaj poleti, na primer, rad skuha juho iz listov vijolic, trobentic, rmana, regrata in kopriv. To sicer ni naša narodna jed, a pripravljala jo je njegova mama, ki je v mladih letih kuhala po dunajskih premožnih hišah.

»Občudoval sem mamo, ki je včasih skuhala kosilo iz osmih vrst mesa, ker smo doma morali porabiti vse tisto, kar je konec tedna ostalo v domači mesnici. Najbolj pa so me v kuhinjo pritegnile zgodbe, ki nam jih je mama pripovedovala o jedeh,« se je spominjal Pavle Hafner in potem naštel nekaj teh zgodb.

Kako je k nam prišlo kislo zelje? Ko so Kitajci gradili svoj veliki zid, so v odročne kraje vozili zelje tako, da so ga zalili z vinskim moštom, da jim ni zgnilo na dolgi poti. Od tam so nomadski narodi zanesli zelje tudi v Evropo. In ker v tistih časih pri nas nismo poznali vinskega mošta, zato smo zelje solili in nastalo je tipično kranjsko zelje, ki ga poznajo tudi Nemci. Za kislo repo pa po njegovem mnenju lahko trdimo, da je povsem slovenska iznajdba, saj je nikjer v nobeni literaturi ni najti.

Pavle Hafner ne govori na pamet, prebral je nešteto kulinarčnih knjig. Tudi za žgance pravi, da so naša narodna jed, čeprav so o njih pisali Nemci že v 16. stoletju. Tako imajo žganci tudi nemško ime. Štruklji pa tudi tujega imena nimajo.

»Štrukljev nikjer drugje na svetu ne poznajo. Delamo jih na različne načine. Moja mama jih je pripravljala iz pražene moke, da so potem, ko jih je skuhala na pari, kar hrustali,« je dodal.

Hafnerjeva mati je zapustila precej starih receptov in knjig. Zanimivo je, kako so včasih delali potico, ki je tudi naša narodna jed. Za nadev so uporabljali suho sadje, stolčeno v možnarju. Takšno potico še danes pečejo v Istri. Nadevali so jo tudi iz mandeljev, prinešenih s Primorske.

»Juho iz tega sadja so pripravili tako, da so stolčene mandeljne posladkali, za-

lili z mlekom in zavreli,« je povedal naš sobesednik.

— Kakšna je slovenska kuhinja? Nekateri menijo, da ni ravno bogata, kaj pravi vi, ki jo imate v malem prstu?

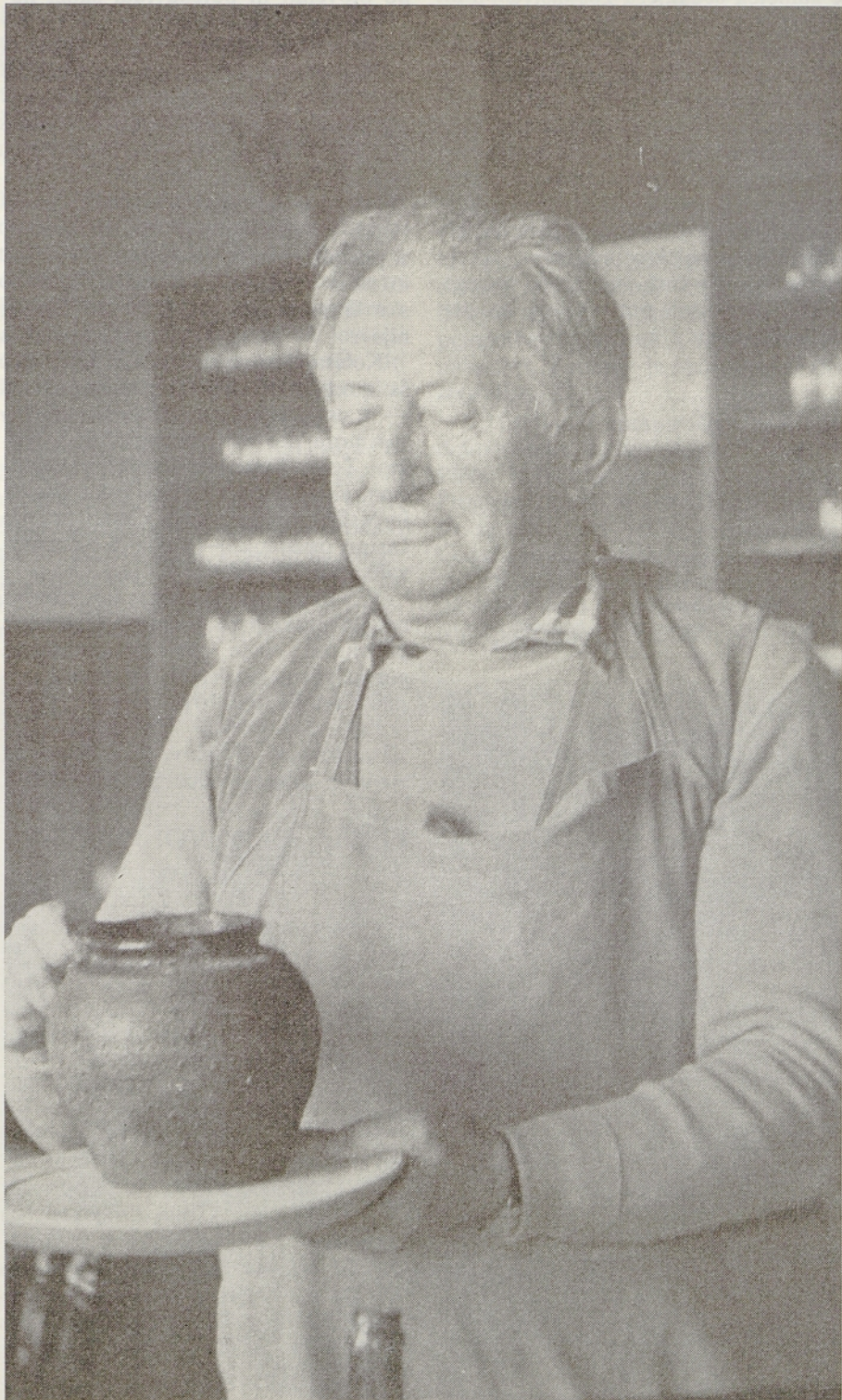
»Dokler se nisem poglobil vanjo, sem tako tudi jaz mislil, zdaj pa trdim, da je bogata.«

Tudi sam ima bogato zbirko starih receptov, saj jih je začel zbirati že v rani mladosti, ko je z očetom hodil po kmetih prodajat meso. Zlasti ga je zanimalo tisto, kar so kuhali na svatbah in v graščinah. Njegova teta je živela v graščini Visoko v Poljanski dolini in mu veliko vedela povedati, kako so živeli in kaj

so jedli Kalanovi. Zdaj Pavle Hafner piše knjigo z naslovom »Kuhinja moje stare mame«, v kateri bo tekla beseda tudi o življenju v tej graščini.

»To ne bo le knjiga receptov, marveč bo to tudi zgodovina naših narodnih jedi,« je povedal.

Na Prtovču rad pripravi kako presenečenje. Na primer lonec divjega lovca, narejen tako, kot sta ga včasih pripravljala lovec in oglar pod Ratitovcem. Ko je divji lovec uplenil žival, sta narezala nekaj mesa in ga vrgla v velik železen lonec skupaj z zelenjavo in zelišči, ki so bila pri roki, z zaseko in koščki slanine. Lonec sta zagrebla v kôpo in ga

Pavle Hafner, kuhar iz veselja, pripravlja knjigo o slovenski kuhinji

pokrila s prstjo, da se je počasi kahal ves dan. Kako je to okusno, se ne da opisati, četudi Pavle Hafner lonca ne more zagrebsti v kôpo, a ga počasi kuha v kmečki peči.

Posebnost v prtovški lovski koči je tudi prtovška malica, lovski golaž in domača klobasa, kuhana v rdečem vinu.

»Imel bi več specialitet, če ne bi bil tu le za konec tedna in če bi imel kmečko peč. Nekatere jedi zares uspejo le v njej in v glinastih loncih, kakršnih danes ni več,« je nekoliko potožil.

— In zakaj se vam toži po starih loncih?

»Kaj rečete, zakaj naše stare mame

niso marale novih modlov za potico? Zakaj so jih rajši dale popraviti piskrovezu, kot da bi kupile nove? Zato, ker so stari lonci in stari modli prepojeni z vonjem, kakršnega sodobna posoda nima, ker ga ne pija vase. V tem je tudi skrivnost slastnih jedi, kuhanih v starih loncih, v katerih so venomer pripravljali samo določeno jed.«

Albina Podbevšek

PLETENI VOZIČKI SPET V MODI

Pavla Pelko iz Kranja je prav gotovo poslednja Mohikanka na Gorenjskem, če imamo v mislih njeno spretnost v pletenju cekarjev, jerbasov, košar, peharjev, otroških vozičkov in stolov iz vrbovih viter. To je namreč obrt, ki je na Gorenjskem ni več, na Dolenjskem pa jo skušajo spodbujati, da bi preživela.

Pavla Pelko ni več mlada pa tudi ne najboljšega zdravja, zato plete, kadar ima čas, saj v dopoldanskih urah, ko sta sinova na delu, varuje dve vnučki. Pletenje, pravi, jo sprošča in tudi prinese kak dinar, saj je zadnje čase vse več ljudi, ki si želijo pletenih reči, naveličani plastike in drugih industrijskih materialov. Vračamo se pač k naravi in tradiciji.

Pletenje ni ravno lahko in vitre se zvijajo le pod večšo roko.

»Najbolj zamudno je to, da moram vitre sama obdelovati, sicer pa jih — seveda surove — kupujem na Notranjskem, kjer jih ponekod še gojijo. Če ne morem tja, se včasih odpravim k reki Kokri in si jih narežem,« je povedala, ko smo jo obiskali ravno v času nastajanja otroškega vozička, kakršnih po trgovinah že zdavnaj ni več. Zakaj?

»Moji izdelki so takšni, kakršne je moj mož izdeloval še pred drugo svetovno vojno. Bil je slaboviden, zato se je lotil te obrti in tudi mene priučil. Po njegovi smrti, sem nadaljevala hišno tradicijo. Nekaj časa se zanjo ni nihče zmenil, zdaj, ko sem stara pa me kar naprej naprošajo, naj spletem to ali ono.«

In splete prelepe izdelke, kakršni so na primer jerbasi, okrašeni z vitrami vijoličastih barv, prav takšni, kakršne na primer vidimo na slikah starega Gasparija. V takih jerbasih so nekdaj nosili potico in pirhe k žeganju v cerkev in ženske so se kosale, katera bo imela lepšega.

Zanimivi so cekarji, lepe oblike na čvrsti in praktični z močnimi roči, da prenesejo tudi težje reči. Tudi takšnih ni v trgovinah, a nekdaj so ženske z njimi hodile nakupovat v mesto. Če bi jih kje prodajali, bi bržkone šli za med, a ženica jih izdelala komaj za vzorec. Škoda.

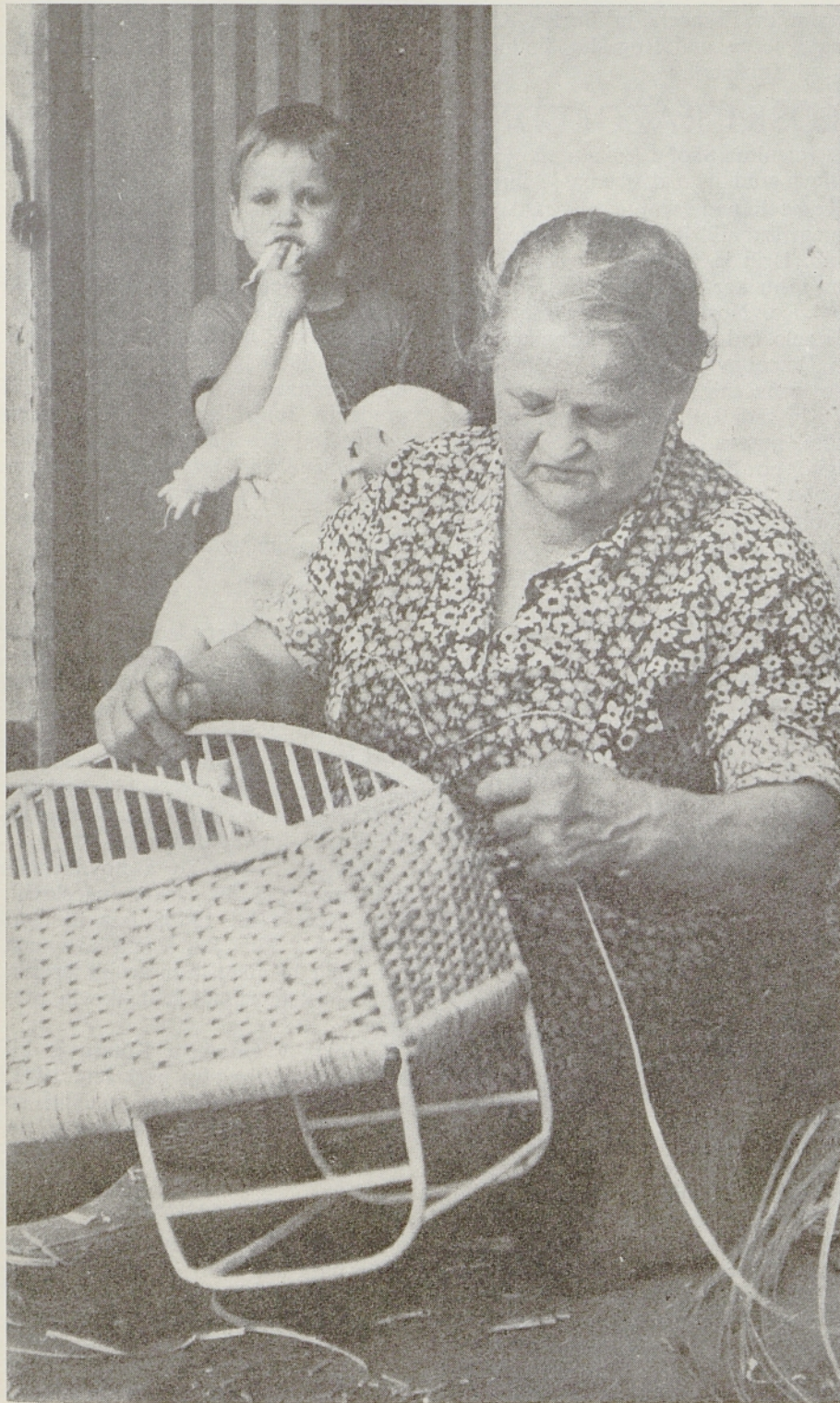
— Kaj ljudje najbolj čislajo?

»Vse, kar spletem, mi sproti pobe-rejo.«

— Se pravi, da je povpraševanje veliko. Ali vam kdo pomaga pri delu in kar je važnejše, ali imate kakega naslednika?

»Nikogar nimam. Sinova sta ubrala svoja pota, vnukinji pa sta še premajhni, da bi se česa naučili pri meni,« je rekla nekoliko zagrenjeno, saj tudi njej ni ravno prav, da bo skupaj z njo umrla tudi obrt.

Albina Podbevšek

Pleteni otroški vozički so vse bolj iskano blago

OD KUMROVCA DO KOZJANSKEGA

Ideja o turistični poti Kumrovec — Kozjansko je stara že najmanj dve leti: zdaj je izšel njen prospekt v več jezikih, pot je registrirana, imenovan pa je že tudi njen odbor.

Pot se prične v Podčetrtku, se pravi v zdravilišču Atomske Toplice. Osnovna različica vodi najprej skozi vsaj šesto let star trg Podčetrtek, nad katerim se dviguje grad enakega imena, v Olimje. Tu je verjetno najbolj zanimiv samostan iz 15. stoletja, ki med svojim obzidjem skriva drugo najstarejšo lekarno v Evropi. Povratek v Podčetrtek in pot nadaljujete preko Imenega do Virštanja. Tu je doma znano vino »virštanjčan«, ki si je lani pridobilo zaščitno znamko.

Potem je na vrsti Kozje, eno najstarejših naselij Kozjanskega, ki ima na moč pestro zgodovino, naslednji kraj Podsreda pa je nadvse slikovit. Hišno številko Podsrede nosi tudi domačija Javerškovih, kjer se je rodila mati predsednika Tita. To pa je bližje Trebč, ki so naslednja postaja turistične poti. Spominski park Trebče, ki sodi v Park Kumrovec — Kozjansko, mnogi imenujejo kar »kraj Titove mladosti«.

Naslednji kraj je Bistrica ob Sotli, kjer si lahko ogledate novo šolo Marije Broz, Titove matere, njen doprski kip, delo Antuna Augustinčiča, potem pa se pot nadaljuje na Bizeljsko pa v vinorodne Pišce, vse do druge strani Sotle proti Klanjcu. Žal vam bo, če si v Klanjcu ne boste ogledali Augustinčičeve kiparske galerije. O Kumrovcu, ki je naslednja postaja na tej poti, najbrž ni treba zgubljeni besed. Preko Sedlarjevega se boste po Obsoletjski cesti vrnili v Podčetrtek in Atomske Toplice, kjer je nedavno zrasel moderen hotel, torej v kraj najmlajšega slovenskega naravnega zdravilišča.

To je seveda le osnovna pot, ta pa ima še nešteto različic. Dolžina je 70 kilometrov. Če boste imeli še kaj časa, vam ostaja na voljo v bližini Rogaška Slatina s spominskim do-

mom dr. Franceta in Borisa Kidriča na Knežcu nad Rogaško Slatino, pa grad Kunšperk.

LOŠKI RAZGLEDNIK

Imenitna Škofja Loka, nad njo imeniten grad in nad obema še imeniten Krancelj, nad vsem tem pa enako imeniten Lubnik. Razglednik, da malo takih. Hrib je visok 1025 metrov in je na vrhu kar malce strm in »kronan« s kočjo. Nosi ime Borisa Zihlerla, ki je zelo rad zahajal na Lubnik.

Dostopov je veliko in kar dobro so označeni in tudi shojeni so. Če pa bi radi Lubniku prišli blizu z avtom, potem bo najbolje, če se zapeljete po Blegoški cesti, ki malo za Loko, v poljanski smeri, pri vasi Podpurfelca zavije (ozka in ne pretirano dobra) na desno v številnih ključih nad grapo Brezniškega potoka in potem mimo Breznice do sedla, kjer je parkirišče. Od tam se je treba povzpeti na vrh kar peš (pol ure zložne hoje ali pa še manj). Nekateri se peljejo tudi do Tomaža nad Praprotinim in od tam naskočijo vrh Lubnika.

Poti je veliko, oznak tudi, na voljo je dobra karta Loškega hribovja in tudi dober vodnik, ki do podrobnosti predstavi lubniški svet z vsemi njegovimi jamami, kameninami, rastlinami, hrošči in razgledi.

Kako pa do Loke? Avtobusov iz Ljubljane je kar dovolj, od jutra do večera.

VISOKO IN VOLBENK

Koliko lepot in prelesti, koliko zanimivosti in skrivnosti, pa spomenikov, mogočnih domačij, cerkva, mostov in kaj še vsega ne kaže in skriva Poljanska dolina nad Škofjo Loko!

Tavčarjev dvorec nedaleč od vasi Visoko, sameva sredi idiličnega okolja nad južnim bregom Sore. Na trati nedaleč od dvorca sedi bronasti spomenik pisatelja, nad poslopjem, na robu temnega smrekovega gozda pa je njegova grobnica z doprskim kipom.

Če vas zamika gozd nad grobnico, se napotite navkreber skozenj. Pol

ure hoda je, morda malce več zaradi strmine, do Kožuhove domačije na Kovskem vrhu. Če bo kdo doma, potrkaite in poprosite, da vam pokažejo veliko in imenitno leseno uro, ki »poje in miga«, da je veselje.

Nikakor pa ne smete pozabiti na Volbenka. Na nizkem holmu nad dolino, med vasicama Na logu in Log, stoji cerkev z dvema zvonikoma. Od Volbenka jo po dolini čudovit razgled. V cerkvi, katere pročelje je odličen primer zgodnjega baroka, so ohranjene živobarvne freske Janeza Šubica in oltarna slika Alojza Šubica.

NARODNI PARKI V JUGOSLAVIJI

V Jugoslaviji imamo 15 Narodnih parkov; njihova skupna površina meri 301.704 hektarov, kar je 1,18 odstotka površine celotne Jugoslavije.

SR Slovenija

Dolina Sedmerih jezer (Triglavski narodni park) je edini slovenski Narodni park. Razglašen je bil leta 1961 in meri 2000 hektarov. Je eden najlepših in naravoslovno najzanimivejših predelov Julijskih Alp s številnimi geološkimi posebnostmi, redkimi fosili, ledeniški jezeri, z visokogorskim krasom, s pravo paletto najrazličnejših rastlinskih vrst in značilnim visokogorskim živalstvom.

SR Hrvatska

Del otoka Mljet je eden od štirih Narodnih parkov v tej republiki. Razglašen je bil leta 1960, meri 3100 ha in leži na zahodnem delu otoka. Posebno zanimivi sta jezerci z otočkom.

Paklenica je znana zlasti alpinstom. Ta Narodni park je bil razglašen 1949. leta, meri 3617 ha, obsega pa Veliko in Malo Paklenico.

Plitvička jezera so svetovno najbolj znan Narodni park v Jugoslaviji. Razglašen je bil 1949. leta in meri 20.000 ha. Plitvička jezera so znana po svojih 16 manjših in večjih jezerih, ki so nastala zaradi lehnjakovih pregrad.

Risnjak v Gorskem Kotaru je bil razglašen za Narodni park leta 1953. Meri 3014 ha. Posebno značilni so zanj višinski pasovi rastlinstva in kraški reljef.

SR Bosna in Hercegovina

Kozara je bila razglašena za Narodni park leta 1967 in meri 3375 ha. To je spomenik naše revolucije, značilna zanj pa je tudi njegova flora in favna, zlasti bukovi in jelovi gozdovi.

Sutjeska je drugi Narodni park v tej republiki, razglašen leta 1965 in meri 17.350 ha. Obsega področje Tjentišta

in Zelengore z ledeniškim jezeri, kanjonom Suhe in Sutjeske in s pragozdnim rezervatom Perućica.

SR Srbija

Đerdap je bil razglašen za Narodni park leta 1974 zaradi prostorske celote z naravnimi in kulturnimi vrednotami. Meri 82.000 ha.

Fruška gora je bila razglašena za Narodni park leta 1960 zaradi naravnih, kulturno-zgodovinskih vrednot in rekreacijskih možnosti. Meri 22.460 ha.

SR Črna gora

Biogradska gora je bila razglašena za Narodni park leta 1952 zlasti zaradi svojega pragozdnega rezervata. Velik je 3400 ha.

Durmitor obsega sam gorski masiv z istim imenom in kanjon reke Sušice. Za Narodni park je bil razglašen leta 1952, meri pa 33.000 ha.

Lovćen je bil razglašen za Narodni park leta 1952, meri 2000 ha. Poleg naravnih posebnosti je znan po grobnici velikega pesnika Njegoša.

SR Makedonija

V tej republiki so trije narodni parki: Galičica (23.000 ha) iz leta 1958, Mavrovo (73.088 ha) iz leta 1949 in Pelister (10.400 ha), razglašen leta 1948.

Zima na Krvavcu (foto: Mirko Kambič)

ŠTANJEL NA

Dokler se nisem izselila v ZDA, so mi mladostna leta tekla v Štanjelu na Krasu. Rada bi v Rodni grudi prebrala kaj o njegovi zgodovini in ohranjenih kulturnozgodovinskih spomenikih.
M. Fortunat, Ohio, ZDA

V seznamu mest in trgov na Slovenskem ne bi Štanjela na Krasu zasledili nikjer, toda naselje ima toliko mestnih značilnosti — obzidje, strnjene vrste hiš, tržni prostor, grad — da se poraja vprašanje, kako to, da se ni razraslo v mesto ali vsaj trg.

Morda so bile krive le posebne politične, gospodarske in geografske razmere, da se to slikovito naselje ni nikoli povzpelo do mestnih oziroma tržnih pravic.

Po svoji legi na hribu, po razporeditvi hiš na terasah ob cesti, ki se polžasto dviga v breg, ima Štanjel precej številno sorodstvo v bližnjih istrskih mestih, kot so npr. Motovun, Grožnjan, Buje ali Buzet. O sorodstvenih vezeh govori tudi njihova zgodovinska preteklost, saj segajo začetki omenjenih krajev daleč v prazgodovino, ko so na teh kopastih vzpetinah nastala utrjena gradišča in pozneje prerasla v rimska naselja. Tudi v Štanjelu so nam njegovi prazgodovinski prebivalci zapustili pomembno sled — obrambni nasip in grobišče, ki so ga odkrili že v 19. stoletju.

Na Rimljane spominjajo v Štanjelu napisni kamni, ki so vzdani v stene posameznih hiš oziroma gradu. Kaj malo pa vemo, kdaj je nastal danes le še v razvalini ohranjeni stolp, imenovan »turn«, ki je z vrha hriba gospodoval nad naseljem. So morda temelji iz velikih skalnatih klad še iz prazgodovinske dobe, so jih postavili Rimljani oziroma kasnejši slovenski prebivalci Štanjela ali srednjeveški fevdalci?

V srednjem veku se je pojavil grad, ki je počasi nadomestil utrdbo vrh hriba. Predvidevamo, da so ga sezidali oglejski partiarhi ali njihovi štanjelski namestniki. Ozke zveze z Oglejem nam dokazuje že sam naziv kraja. Štanjel — Sv. Danijel je bilo na področju oglejskega partiarhata močno razširjeno ime. Po Danijelu se je najprej imenovala cerkev v Štanjelu, kasneje pa se je ime preneslo na celotno naselje.

Srednjeveški grad je kasneje doživel veliko sprememb. Po letu 1500 so ga dobili v last Habsburžani, zatem so ga za krajši čas zasedli Benečani, od druge polovice 16. stoletja pa vse do konca 17. stoletja pa so bili njeovi lastniki plemiči Kobenzli, ki so

grajsko poslopje prezidavali in mu v glavnem dali današnjo obliko.

Sosodnja Danijelova cerkev je služila tudi za grajsko kapelo. Zato so Kobenzli v 17. stoletju preuredili njeno notranjščino in jo obogatili z novo opremo. Tudi stolp z zanimivo, limoni podobno streho je iz tega časa. Relief v notranjosti cerkve nam prikazuje podobo gradu, kakršen je bil v 17. stoletju.

Na notranjem grajskem dvorišču je nekoč stal baročni vodnjak z nimfem, skupino dekliških figur, izklesanih iz kamna, ki predstavljajo hčerke grškega boga Zeusa. Kipi so obkrožali stopnišče, ki je povezovalo spodnje grajsko dvorišče z zgornjim. Na teraso ob južni strani gradu se je naslonil lepo urejen park, ki je danes bolj ali manj uničen; tudi grad je bil v bojih med Nemci in Kosovelovo brigado leta 1944 skupaj z delom naselja močno poškodovan.

Manj kot grad so bile v vojni prizadete stanovanjske hiše in gospodarska poslopja, ki so razložena po terasah in spremljajo rob polžasto zavite ceste. S svojo lepo zidavo, ki ponekod spominja na romanski način gradnje in ki smo jo opazovali že na utrjenem stolpu vrh hriba, s svojimi na gotski način oblikovanimi hišnimi vhodi in okenskimi odprtini, z »izpahnenimi« primorskimi kuhinjami, s strehami, ki jih prekrivajo kamnite plošče, sodijo štanjelske hiše med najlepše primerke starega kmečkega stavbarstva. V vodnjak na zgornjem koncu naselja se še danes steka deževnica po težkih kamnitih koritih oziroma strešnih žlebovih.

Kolikor je vodnjakov, toliko je v Štanjelu tudi manjših trgov, ki so služili za zbirališče vaščanov. Največji je spodnji ob cerkvi, ki bi lahko služil tudi trgovanju.

KRASU 600 LET USTAVNEGA IN UPRAVNEGA PTUJA

Naselje obdaja obzidje s stolpi; ponekod je še dobro ohranjeno, ponekod pa zakrito s hišami, ki se naslanjajo nanj. Nastanek obrambnih naprav sega skoraj gotovo v čas turških vpadov, ki tudi Štanjelu niso prizanesli (1481).

Štanjel počasi raste iz ruševin. Republiški zavod in zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici sta izdelala obsežen načrt zavarovanja in oživitve tega pomembnega urbanističnega in arhitekturnega spomenika. Po tem načrtu naj bi Štanjel postal velik turistični center s hotelom in drugimi gostinskimi objekti, s trgovinami in športnimi napravami.

Naravne lepote, bogata kulturna dediščina in prometna lega kraja to široko zasnovano akcijo v polni meri opravičujejo.

Cene Avguštin

Štanjel (foto: Janez Klemenčič)

Poleg svoje bogate antične zgodovine se slovensko mesto Ptuj ponaša tudi z enim najpomembnejših besedil iz slovenske pravne zgodovine — edinim srednjeveškim mestnim statutom, ki je nastal na slovenskem ozemlju zunaj obalnega območja. Nastal je v letu 1376, se pravi pred dobrimi šeststo leti; ohranjen je le v enem tedaj pisanem primerku, ki ga hrani biblioteka v Wolfenbüttelu v ZR Nemčiji. Kako je rokopis zašel tja, ni še do danes pojasnjeno. Skoraj natančno pred sto leti ga je ponovno odkril Janko Babnik, študent prava, ko je pisal prvi pregled slovenske pravne zgodovine.

Prvi ptujski statut je vsebinsko bogat in svojevrsten pravni zapis. A kaj je sploh statut? To je slika upravne, sodne in ekonomske ureditve mesta, slika notranjega življenja in starih svoboščin.

Zakaj je prav Ptuj prišel do svojega statuta, ki je s svojimi 193 členi izjemno obsežen zapis prava v tem delu Evrope?

Predvsem velja omeniti, da je bil Ptuj v 14. stoletju gospodarsko močno mesto v dokaj izpostavljenem položaju. Odlo-

sami, vendar pa so morali to pravico krepko plačati mestnemu sodniku. Le-ta je sicer, ko mu niso njegovih statutarnih pravic — tudi statutarno — odvzeli meščani, smel po čl. 103 soditi v »grajski grabi, na mostu, na dravskih prodih, v mlinih, ki so privezani na mestna posestva, in vsemu, kar se pripeti meščanom, sodstvo pa se vrši vedno na dan sv. Petra pod sulico«.

V poglavju statuta, ki govori o tem, »kako naj Ptujčani nastopajo napram deželnemu knezu in nadškofu iz Salzburga«, je zapisano:

»... Gospodje Ptujci ne smejo z deželnim gospodom in sosedim ptujskega gradu začeti nobene vojne... Nadškof iz Salzburga sme na gradu v Ptujju bivati, kolikokrat mu je volja; takrat mu mora ptujski gospod prepustiti prostore. Sme pa imeti tudi žitno kaščo, če hoče... Ptujski sme svojo vsakdanjo služinčad na gradu imeti v dvanajstih dvorih, ki so mu bili dani... Mitnino, ki mu je bila dana za njegovo grajsko stražo, tudi sme pobirati, kakor je to od nekdanj obli-

Ptuj, zračni posnetek

čilna okoliščina, ki je pospešila nastanek statuta, je bil neobičajen sestav gospodov, ki so si lastili različne oblasti nad mestom: mestni gospod je bil salzburški nadškof, Ptuj je sodil v deželo Štajersko, ki so ji kot deželni knezi načelovali Habsburžani, na ptujskem gradu in ptujskim meščanom za vratom pa je sedela ugledna fevdalna rodbina ptujskih gospodov.

Po vsebinski plati daje prvi ptujski statut bogat vpogled v življenje ljudi v srednjeveškem mestu. Tako pozna še sestanek vseh meščanov, ki je bil dvakrat letno in je trajal po 14 dni, pozna institucijo tako imenovane sodne veče, ki je ostanek plemenskega oziroma županskega sodstva. To je bilo pravo ljudsko sodišče, na katerem so si meščani sodili

čaj; od meščanov Ptujja pa ne sme jemati mitnine...«

137 let po prvem ptujskem statutu je nadškof Lenart iz Hodiš na Koroškem potrdil nov ptujski statut; pisalo se je leto 1912, ko je nadškof Lenart prevzel ptujski grad, mesto in gosposčino, in mestni sodnik mu je izrekel »obljubo pokorščine«.

Sledil je statut iz leta 1887, ki je zagotovil Ptujju izjemni položaj glede na »navadne občine«: županovo izvolitev je lahko v Ptujju potrjeval le sam presvetli cesar.

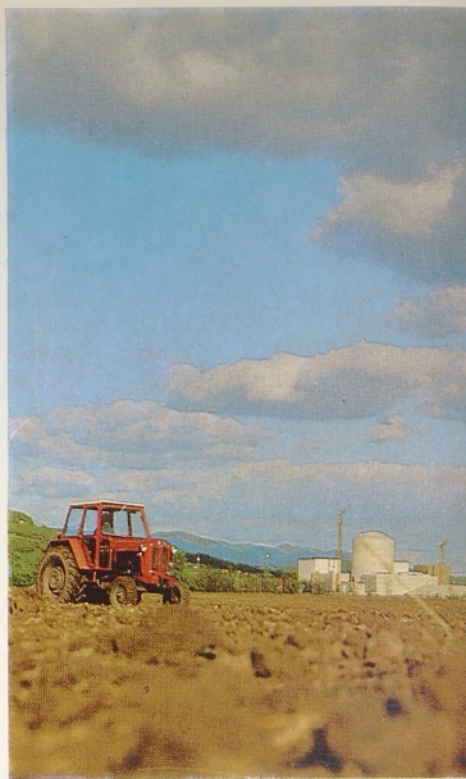
Zadnji in še vedno veljavni statut današnje občine Ptuj je iz leta 1978.

slovenija v mojem objektivu

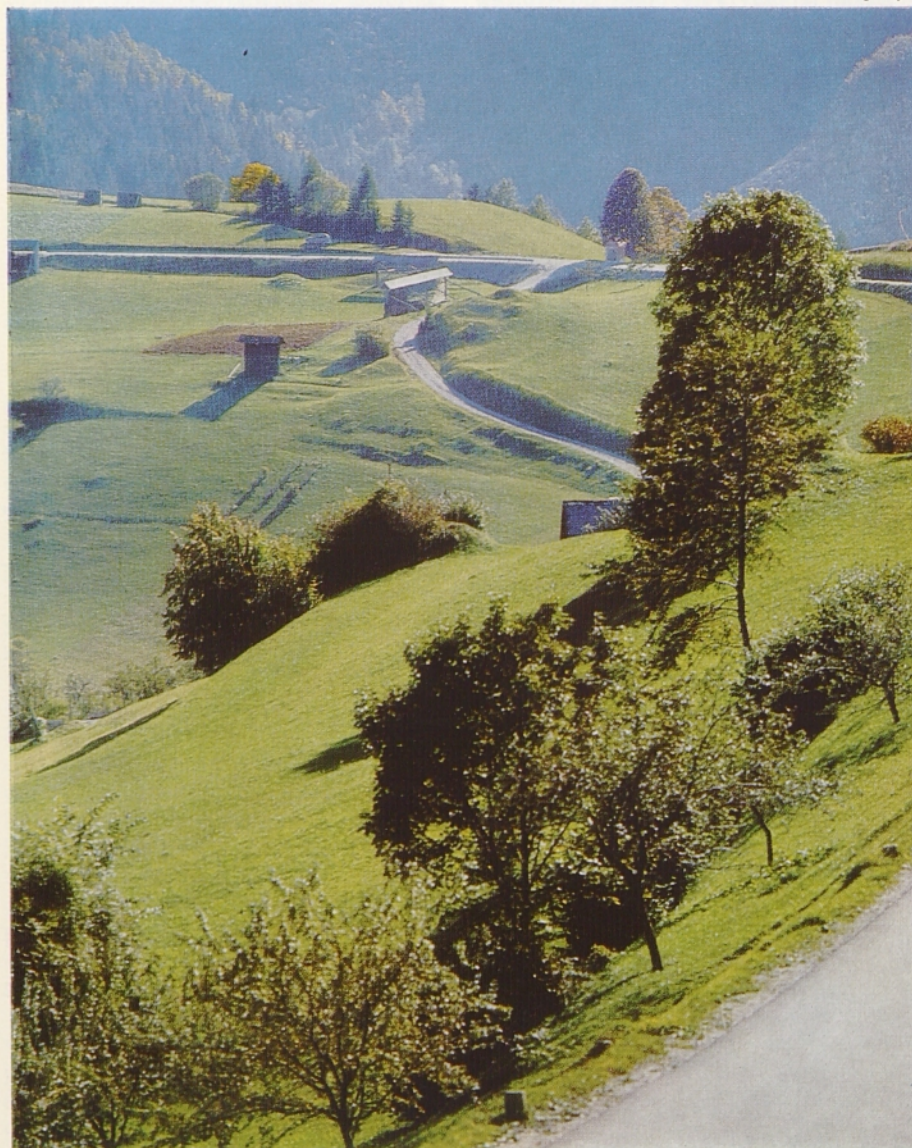
Foto: Marjan Zaplatil

Na Sorškem polju

Krško — jedrska elektrarna

Sorica

Prekmurka

Vinomer v Beli krajini

GASILCI

Vselej je najteže izbrati med številnimi zanimivostmi, posebnostmi, drobnimi zakladi tisti najlepši, najboljši, najbolj tipični . . . primerek, ki daje muzeju pečat. Zbirke naših muzejev so namreč tako bogate, tako polne, da je odločitev za kaj takega skoraj nemogoča. To velja tudi za Belokranjski muzej v Metliki, v katerem je moč odkriti marsikaj vrednega ogleda. Sprehod skozi zbirke tega muzeja odkrije drobce iz zgodovine Bele krajine in številne pokrajinske tipičnosti.

Prve sledi človekovega bivanja na belokranjskih tleh segajo že tisočletja nazaj, v čase, ko so ljudje živeli še v suhih jamah in se ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo, iz katerih poznamo le ostanke glinastih posod. Zbirke prikazujejo tudi predmete iz obdobja kulture žarnih grobišč, pa iz časov Ilirov — najlepše najdišče tega časa je bilo odkrito v Podzemlju, v katerem so arheologi našli tudi gli-

naste kultne živalske figurice, ropotuljice in posodice, pa iz obdobja mlajše železne dobe in še iz obdobja pod Rimljani. Staroslovenske najdbe so zaenkrat še bolj skromno zastopane v zbirki.

Strani zgodovine se izkazujejo tudi v času, ko je Bela krajina dobila prve slovenske prebivalce. Do 12. stoletja je ta dežela spadala pod hrvaško državo. V zadnjih desetletjih 12. stoletja pa je Albert Višnjegorski, ki je imel veliko posestvo na Dolenjskem, udaril v današnjo Belo krajino in jo zasedel. Poskušal je svojo srečo tudi onstran Kolpe, pa je bil odbit, zato je Kolpa že okoli leta 1200 postala mejna reka med Kranjsko in Hrvatsko. Tej politični priključitvi je 1228 sledila še cerkvena, ko je prišel v Metliško marko oglejski patriarh Beutald. Z ustanovitvijo župnije v Črnomlju in štirih podružnic: v Metliki, Podzemlju, Semiču in Vinici je to ozemlje iztrgal zagrebški škofiji ter ga vključil v cer-

kveno območje oglejskega patriarhata. Današnja Bela krajina se je takrat imenovala Metliška marka oziroma na kratko Metlika.

Od obeh belokranjskih naselbin se Črnomelj prvič omenja 1277. leta, Metlika pa z imenom Novi Trg leta 1300. Obe naselbini sta bili po mnenju dr. Milka Kosa povzdignjeni v mesto v 15. stoletju iz obrambnih razlogov. Tod so namreč često hrumeli Turki. Ti so samo Metliko napadli šestnajstkrat v času od 1408. do 1578. leta.

Vse to je v zbirki predstavljeno z različnimi predmeti. Ohranjene so nekatere mestne listine, orožje, možnarji, predmeti iz belokranjskih gradov, ostanki najdb na mestnem obzidju. Vse to pa dopolnjuje še Valvazorjeve podobe obeh belokranjskih mest.

PRVA ČITALNICA

Metlika se lahko postavi s prvo čitalnico na Dolenjskem, ta je bila

V Metliki ustanovljena čitalnica velja za najstarejšo na Dolenjskem. Častni trak te čitalnice so nosili njeni člani ob slovesnih

vinogradniške naprave, pa tudi zidavnice v okolici Metlike (na slikah seveda) in posojanje vina na rovaše.

Lepa je tipična »črna« kuhinja, v katero sodi sklednik s pekvo, črpenjo in drugimi lončenimi posodami, pa žličnik, žrvenj, nečke s pripravo za peko kruha, priprave okrog peči, pinja in drugo. Vsega seveda tu ni moč omeniti, velja pa si ogledati.

GASILSKI MUZEJ

Vendar pa nečesa le ne smemo prezreti, ko smo že v belokranjskem muzeju — Slovenskega gasilskega muzeja, ki sodi pod streho Belokranjskega. Ta je edini na Slovenskem, odprt pa je bil 1969. leta ob stoletnici slovenskega gasilstva.

Sredi 19. stoletja so bile po vseh večjih evropskih mestih ustanovljene prostovoljne požarne brambe. Leta 1864 je bila takšna bramba ustanovljena tudi na Dunaju in še istega leta so se po njej zgledovali možje v Varaždinu in prav tako ustanovili požarno brambo. Kmalu zatem je bila ta ustanovljena tudi v Metliki, do 1880 pa je zaživel na Slovenskem 33 požarnih bramb. Leta 1869 je dal domači graščak vitez dr. Josip Savinšek pobudo za ustanovitev požarne brambe v Metliki in zbral maja na svojem vrtu 16 pogumnih fantov. 18. septembra istega leta se je požarna bramba tod dokončno »rodila«. V njej je bilo 27 prostovoljcev, nadpoveljnik je bil metliški župan Feliks Anton Hess (požarna bramba je bila podrejena občini), poveljnik pa omenjeni graščak. Po njegovem odhodu na Dunaj je prevzel vodstvo gasilcev metliški lekarnar Alfred Matter.

In kako je prišlo v Metliki do ustanavljanja, oziroma kako se je razvijalo metliško gasilstvo? O tem podrobno poroča Jože Dular, ravnatelj Belokranjskega muzeja v Metliki v svoji knjižici »Metliško gasilstvo«, iz katere zvemo, da so imeli sprva v Metliki, kot marsikje drugje, nočne čuvaje, ki so hodili naokrog in pazili na red in hkrati izklicevali ure. To je bil znak njihove budnosti. Ti čuvaji pa so morali tudi opozarjati na ogenj. Zoper ogenj so imeli v začetku prejšnjega stoletja v Metliki le sode za vodo, vedra, lestve in kljuge. Prvo brizgalno je dobila Metlika 1836. leta. Ta je bila pritrjena na velikem vozu. Imela je lesen kotel in prav tako gonilo ter dva medeninasta cilindra z batom. Brizgalko je moralo poganjati 16 mož. Ohranila se je celo v čas med obema vojnama.

Prvi požarni red je določal, da so gasilci vsi meščani. Mesto je bilo razdeljeno na več požarnih okrajev in vsak tak okraj je imel imenovanega svojega požarnega komisarja. Ta je

imel določene naloge. Tako je moral paziti, da so bila vsa podstrešja očiščena in dimniki tudi, da ni bilo nikjer nepotrebne vnetljive navlake, ter da so bile kadi za gašenje vedno napolnjene z vodo. To pa je bilo delo metliških žena. Te so morale po vsakem požaru, če ne pa vsaj dvakrat letno napolniti kadi z vodo. S potoka Obrh so jo nosile v škafih na glavi. Metlika je imela 10 kadi, vsaka teh pa je držala po 10 do 12 hektolitrov vode.

KAZNI

Obramba zoper požar se je iz leta v leto krepila, pa tudi predpisi so postajali strožji. Tako za tiste, ki niso opravljali svojih dolžnosti, ki jim jih je nalagal požarni red — na požarni straži sta morala biti vsako noč poleg dveh mestnih stražarjev še dva meščana. Služba se jim je začela ob devetih zvečer, trajala pa do štirih zjutraj. Če kateri od Metličanov ni šel na stražo, je bil kaznovan. Pri hišah, v katerih ni bilo moških, so morale ženske takšno stražo plačati ali pa jo kako drugače »odkupiti« z delom. Po globah sodeč, vpisanih v stare mestne knjige, je bilo kaznovanih zaradi neprihajanja na stražo kar precej, globa pa je znašala od 50 do 70 krajcarjev.

Najbolj strog ukrep v obrambi pred požarom je bil v Metliki izrečen 30. maja 1871. leta na semanji dan. Mestni stražnik Franc Jurman je tega dne po ukazu mestnega županstva strogo prepovedal, zaradi nevarnosti pred požarom, kaditi tobak. Ker se večina sejmarjev ni dosti menila za prepoved, je Jurman desetim »tobakarjem« zaplenil pipe.

O metliških gasilcih bi lahko še veliko zapisali. Marsikaj iz življenja in dela le-teh je predstavljeno s slikami in nekaterimi predmeti v Slovenskem gasilskem muzeju. V njem je izjemno število fotografij članov - gasilcev, njihovih poveljnikov, skupinskih slik, ki ponazarjajo pot od ustanovitve najstarejšega slovenskega gasilskega društva do obdobja med obema vojnama, razstavljena je tudi prva gasilska čepica; na ogled so: rogovi, sekirice, gasilske čelade (teh je mala zbirka), častna znamenja, metliška gasilska medalja iz leta 1902, odlikovanja domačih gasilcev, strokovna literatura, vabila na gasilske prireditve, stare gasilske zastave... Muzej pa hrani tudi več oljnih slik, ki kažejo požare. Znana je še podoba nočnega čuvaja (delo akademskega slikarja Eda Deržaja), ki je po mnenju ravnatelja tega muzeja Jožeta Dularja, simbol slovenskega gasilskega muzeja.

ustanovljena že 1865. leta, prvo požarno obrambo na Slovenskem, ustanovljeno 1869. leta, prvo dolensko posojilnico iz 1874. leta in prvim belokranjskim Sokolom, ki je začel delovati 1907. leta. Živahnost narodnostnega in družbenega življenja v Metliki pa ni pogojevala le čitalnica, ob tej so v Metliki ustanovili tudi godbeno društvo, igralske družine, tamburaški zbor, delovalo je delavsko izobraževalno društvo Danica...

Belo krajino dobro poznamo po platnu in vsaj nekateri po že skoraj pozabljenih belokranjskih pisanicah. V etnološki zbirki Belokranjskega muzeja pa je še vrsta drugih, nič manj tipičnih predmetov za te kraje. Razstavljeno je čebelarstvo, nabiralništvo — priprave za nabiranje semen in sadov, krpelje, skrinja za suho sadje, predmeti za lov in ribolov, tu je pravi leseni plug in cel kup poljedelskega orodja; zanimive so drobne reči za pripravo ognja, prikazane so razne

priložnostih. Ta je edini ohranjen.

Decembra, ko se jesen najgloblje pogrezne v zimo, je najtemnejši, najodljudnejši čas. Čas hudobnih duhov, urokov, demonov. »Voléji« čas. Čas smrti.

Toda ko odide Sonce najdlje od Zemlje na njej, se začne znova vračati k njim. In v tem vsakokratnem vnovičnem vračanju Sonca, kot vira življenja na Zemlji, je tudi podlaga za mnoge prastare zimsko-pomladne običaje raznih ljudstev. Zimsko-pomladne zato, ker se leto takrat, ob svojem umiranju, tudi zmerom znova rojeva. Nič čudnega ni torej, da čas zimskega Sončevega obrata sovпада pri mnogih ljudstvih s prastarim poganskim praznikom rojstva nepremaganega Sonca.

V današnji evropsko zahodni, krščansko opredeljeni terminologiji je to božično-novoletni čas.

Novo leto na svoj sedanji datum ni bilo postavljeno pred tako davnimi časi, kakor bi to morebiti kdo mislil. Naš sedanji — gregorijanski — koledar ga je na ta datum, 1. januarja, postavil šele leta 1582. Toda tudi po tistem se je po delu sveta, koder se zdaj ravna po imenovanem koledarju, uveljavil šele razmeroma precej počasni: v Sovjetski zvezi je, na primer, 1. januar kot začetek novega leta obveljal šele po oktobrski revoluciji.

Stari Rimljani so leta sprva začeli šteti z zimskim solsticijem — zimskim Sončevim obratom — 21. decembrom in šele po reformi, ki jo je uvedel Cezar, s 1. januarjem.

Srednji vek je tudi pri štetju časa skušal izbrisati sledove močno ukoreninjenega poganstva in je zato marsikje začetek novega leta želel učvrstiti na kakšen pomembnejši krščanski praznik. Veliko zahodne Evrope je začetek novega leta obhajalo 25. marca, ko je sicer praznovalo dan Marijinega oznanjenja, na Britanskih otokih pa so ta dan proslavljali 25. decembra, medtem ko je večina Južnih Slovanov novo leto začevala s 1. septembrom.

Toda večina staroslovanskih navad — kakor je to mogoče razbrati iz današnjih, še živih, izumirajočih ali že izumrlih zimsko-novoletnih običajev — postavljajo umiranje starega in porojevanje novega leta v čas ob koncu decembra in na začetku januarja.

Kadar govorimo o naših božično-novoletnih običajih, katerih korenine segajo velikokrat daleč nazaj v praslóvenske čase, je potrebno (kakor nasploh pri naših ljudskih običajih) poudariti njihovo pogansko poreklo. Stari običaji so se namreč trdovratno ohranjali tudi po tistem, ko je sicer po preganjanem in premaganem poganstvu med našimi predniki zavladało krščanstvo. Ti običaji so sicer spre-

korenine

BOŽIČNO-NOVOLETNI OBIČAJI V PREKMURJU

KORENINE ZA PRIHODNOST PRETEKLOSTI

menili svoje zunanje »oblačilo« »pokristjanili« so se, toda njihovo bistvo je kljub temu ostalo pogansko. Tudi v tem se je torej izkazala kljubovalnost naših prednikov vsiljevanju tuje nadoblasti, ki je prihajala nadnje ne samo z mečem, marveč tudi z vero.

Čas v znamenju umiranja starega in začetka novega leta je bil pri naših prednikih poln običajev »s čarodelnimi nameni, ki so značilni za čas na prehodu starega leta v novo, to je, ubraniti se vsega zlega in vseh nevarnosti za prihodnje novo leto, do-

V božično-novoletnem času je zdravilna še voda. Prazniki so priložnost, ko se na gostijah zbere vsa družina

SO V

seči hkrati rodovitnost, zavarovati si srečo in izvedeti prihodnost« (Boris Orel, Slovenski ljudski običaji, Narodopisje Slovencev II).

Naj je ta čas tod, koder so še naši predniki naselili in so jih — zvečine krvavo, v boju za svojo nadoblast —

(foto: Miško Kranjec)

tujci pokristjanili, sovpadal s krščanskim praznovanjem božiča, je vendarle v ljudskih običajih še dolga stoletja ostajalo veliko poganskega. Med drugim so tako dvanajstim nočem, času med (krščanskima) božičem in svetimi tremi kralji, govorili na Štajerskem »volčje noči«, zakaj v tem času je imel črt moč nad hudobnimi dušami. Lahko se je pritihotopil do hiš in odnesel s sobe tiste, ki so bili namenjeni zanj, jih vrgel v vodo in spremenil v volkove. Zato so od hiše do hiše hodili koledniki, otroci, ki so voščili novo leto — ponekod so tem kolednikom, ki so za svoje voščilo dobivali darove, govorili »volčki«.

Tudi v ljudskih običajih v Prekmurju se je ohranilo izredno veliko praslovansko-poganskega. Tam še morebiti tolikanj več kot marsikje drugod, ker je bil ta svet med najbolj odmaknjenimi slovenskimi deželami, tisoč let odrezan od drugih Slovencev, na križpotju interesov mnogih sosedov-osvajalcev, med katerimi so bili tudi Turki in ki se je lahko ohranil samo z veliko trdoživostjo — tako tudi z močnim oklepanjem starih navad in običajev ter starega jezika.

Iz že omenjenih Slovenskih ljudskih običajev Borisa Orla jih naštejmo še nekaj.

Kakor na drugih območjih Slovenije se je tudi ondi ohranilo vsaj do prvih desetletij našega stoletja precej običajev, ki so tako ali drugače povezani s čarovnijo. Kot piše B. Orel, so tako o božiču postavljali kmetje »po polnoči pred hlevna vrata brano, da bi se živini ne približale čaravnice in ji škodovale«. Na dan pred božičem (torej na krščanski sveti post pred tem praznikom) so po kosilu tresli sadno drevje in pri tem govorili: »Naj bo tako polno, kakor je moje črevo!« S tem so, kajpak, želeli sadno drevje čisto skladno s poganskim uročenjem pripraviti do tega, da bo v naslednjem letu dobro obrodilo.

To uročenje (s tresenjem) pa so opravljali tudi v zvezi z drugimi rečmi. Spet citiramo B. Orla: »Ko pride v Mali Polani v Prekmurju gospodar od polnočnice domov, gre v vse svoje hišne, hlevne in gospodarske prostore. Vse, kar hoče prihodnje leto imeti v izobilju, strese in premakne: živino v hlevu zgoni z mesta, denarnico strese, žito, kruh in drugo«.

Torej vse v znamenju novega leta, ki naj bo plodno, rodovitno in bogato. Tako izpričuje tudi naslednji odlomek iz omenjenih Slovenskih ljudskih običajev: »V Prekmurju poznajo še druge načine in namene tega običaja. Tam odnese gospodinja s sosedovega dvorišča nekaj kamenčkov ter jih potrese po kurniku, da bi njene kokoši bolj nesle kakor sosedove. — Dalje sedi

prekmurski gospodar med obedom na sveti post na vzglavniku, da bo živina prihodnje leto bolj debela«.

Ob božično-novoletnem času je tudi voda posebno zdravilna. O tem pričajo običaji od najbolj vzhodnega do skrajnje zahodnega s Slovenci poseljenega območja (običaje z vodo je ohranila tudi Rezija na zahodu, enako kot Prekmurje na vzhodu). »V Prekmurju,« piše B. Orel, »se mora po večerji na sveti večer vsakdo umiti v posebni vodi, v katero so dajali rože, ki so jih na Veliki šmaren nesli k žegnu. kdor se v ‚žegnanih rožah‘ umije, bo lep in zdrav; če pa se ne umije, bo dobil kraste in lišaje. Z istim namenom se prekmursko dekle na Štefanovo umije z rdečim jabolkom, to je z vodo, ki je vanjo vrgla rdeče jabolko. Ta zadnji prekmurski običaj pa je pravzaprav že inačica novoletnega darovanja vodi, ki je zlasti udomačeno v Beli Krajini in na vzhodnem Štajerskem.« Seveda pri tem lahko vidimo, da je »prispevek« krščanskih časov in navad samo tanka koprena, ki ne more zakriti prastaro poganskost teh običajev, ki so v neposredni zvezi z naravnimi pojavi in naravno nasploh, darovanja njej in pričakovanja dobrega (ali hudega) od nje.

Zapisali smo samo nekatere ljudske običaje iz Prekmurja, vezane na čas ob umiranju starega in rojevanju novega leta. Izpustili smo jih veliko, predvsem tistih, ki so enaki kot v Prekmurju doma tudi po drugih predelih Slovenije (kolednike itd.). Žal pa moramo zapisati, da so v novejših časih mnogi stari običaji odmrli, predvsem v desetletju močnega razvoja tehnike in industrije, in da so se mnogi tudi močno izmaličili, kajti njihov prastari, poganski pomen se je med ljudstvom sčasoma povsem izgubil. Ali nam s tem razvoj znanosti in tehnike, vse bolj »urbanizirano« življenje in vse močnejše vtapljanje v »moderno«, industrijsko življenje močnejše spodjedajo naše ljudske, narodne korenine kakor vsi potujčevalni poskusi tisočletja, odkar živimo na tem območju, med Panonsko nižino in visokimi vrhovi Alp? Na to raje ne bomo odgovorili. Zapišemo pa lahko, da je dragoceno sleherno ohranjanje starih ljudskih običajev, v katerih so ne nazadnje naše resnične korenine, in da je dragoceno tudi spomniti se od časa do časa nanje, »prelistati« našo bogato preteklost. Zakaj korenine za prihodnost so zmerom v preteklosti . . .

dnevni izlet, ki ga organizira SKD »Planika« Malmö za vse, ki obiskujejo dopolnilni pouk materinega jezika.

Na pot smo se podali dne 30. avgusta, peljali pa smo se na najvišjo točko v pokrajini Skåne. Verjetno so bralci že uganili, da smo šli na Kullen, ki se ponša z lepo okolico in več stoletij starim svetilnikom, ki predstavlja eno največjih znamenitosti na južnem švedskem.

Žal nam vreme ni bilo naklonjeno, saj zaradi deževnega vremena nismo imeli možnosti za razne igre na prostem. Kljub temu smo bili vsi dobre volje in veseli srečanja s sovrstniki. Tudi lepih pesmi ni manjkalo, saj se ob takih priložnostih pokaže pester repertoar naših najmlajših pevcev.

Po ogledu svetilnika smo nadaljevali pot v Bostad, vendar nas je slabo vreme spremljalo tudi popoldne, pa smo se zaradi tega po odmoru in prigrizku odločili za vrnitev v Malmö. Izleta se je udeležilo 20 otrok in 6 odraslih. *Mira Dekanic*

»PLANIKA« MALMÖ NA FESTIVALU V LANDSKRONI

Letošnji slovenski kulturni festival na švedskem je bil pozneje kot prejšnja leta, vendar zato nič manj uspešen.

Takoj na začetku moram poudariti, da se je organizator, SKD »Lipa« iz Landskrone res potrudil, tako organizacijsko kot programsko. Bili smo priča

V množici veselih srečanj s starimi znanci in sodelavci Slovenske izseljenske matice smo bili letos morda še posebej veseli obiska zaslužnega rojaka in častnega predsednika slovenskega rudarskega društva Jadran iz Freyming-Merlebacha v Franciji Antona Škrube, ki je letos ponovno obiskal domovino kljub težki bolezni, ki ga je že skoraj priklenila na posteljo. Na sliki ga vidimo na levi strani, poleg njega Gabi Heimer, sodelavka matice, Karolina Škruba in na desni tajnik SIM Marko Pogačnik

kvalitetnemu in slikovitemu programu, ki je bil izredno pester, saj smo videli in slišali skoraj vse od nastopa najmlajših rojakov, recitatorjev, ansamblov in folklornih skupin. Že kot po navadi je posebej navdušil ansambel iz domovine, vendar »Lastovke« iz Landskrone niso nič zaostajale z uspešnim nastopom. Tudi pevski zbor iz Landskrone je pokazal, da skoraj presega meje »amaterskega« petja, kar pa ni bilo brez posledic. Pevski zbor SKD »Planika« je imel še več treme pred nastopom, saj res ni lahko nastopiti v tako močni »konkurenci«. Fantje so vseeno dobro zapeli, kar je bilo v veliko veselje nam, ki smo jih poslušali, kakor tudi njim, samim, saj njihovo delo na vajah ni bilo zaman. Tudi ansambel Planika nas je razvedril z igranjem in petjem domačih viž in nam je v veliko veselje, ko nastopa za SKD »Planika« Malmö.

Kot že rečeno, smo se na letošnjem festivalu prijetno počutili, za kar pa ima veliko zaslugo SKD »Lipa« iz Landskrone.

SKD »Planika« Malmö, izraža iskrene čestitke za dvakratno organizacijo letošnjega festivala. *Mira Dekanic*

ODBORNICI SKD »PLANIKA«-MALMÖ V LJUBLJANI

Po končanih spomladanskih aktivnostih v SKD »Planika«-Malmö so se pričele priprave za letošnje dopuste z željo, da spet obiščemo domovino. Na srečo je ta želja za večino tukaj živečih Slovencev uresničljiva in tako smo se podali na pot proti domovini in sorodnikom, ki jih nismo videli že celo leto.

Za odbornike SKD »Planika«-Malmö pa obisk v domovini ni bil samo počitniškega značaja, ker smo se odločili za delo tudi med dopustom. Sicer je to prostovoljno delo, ampak zato nič manj in zelo koristno za nadaljnje delovanje našega društva.

Tako smo 24. julija prispeli v Ljubljano, kjer smo se najprej oglasili na republiški konferenci SZDL, kjer nas je

BELGIJA

SLOVENSKO POROČNO SLAVJE

V Maasmechelenu-Opgrimbie se je 5. julija poročil član in blagajnik društva Sveta Barbara Lojze Rak z gđ. Ute Seidel. Na predvečer so jima pevci-člani društva zapeli podoknico, zato jih je Lojze s svojimi starši bogato pogostil. Gostija se je nadaljevala še naslednji dan v dvorani Sint Martinus v Opgrimbie, kamor sta Lojze in Ute povabila vse svoje prijatelje in znance.

Mlademu paru želimo na novi življenjski poti veliko družinske sreče in veliko uspehov v gospodarstvu. Želimo tudi, da bi tudi v prihodnje oba zvesto sodelovala in pomagala pri društvu.

Frieda Cater v imenu društva Sv. Barbara

ZR NEMČIJA

SLOVENSKI ANSAMBEL KOLIBRIS

Med našimi rojaki v Porurju že nekaj časa deluje slovenski narodno-zabavni ansambel Kolibris, ki je dosegel že nekaj lepih uspehov. Na slovenskih in nemških prireditvah izvaja nekaj lastnih skladb, poleg tega pa izvaja tudi domačo zabavno glasbo drugih ansamblov ter številne jugoslovanske, nemške, angleške, italijanske in francoske popevke. Ansambel igra v sestavi: harmonika, ritem kitara, bas kitara, bariton in bobni. Nekateri instrumentalisti uspešno nastopajo tudi kot pevci.

Ansambel Kolibris bi se rade volje odzval tudi vabilom slovenskih in drugih društev izven Porurja. Za vse, ki so v zadregi, kdo jim bo igral na njihovih prihodnjih prireditvah, objavljamo naslov in telefonsko številko ansambla: Ansambel KOLIBRIS, Albert Pavšič, Karlstr. 180, 43 Essen 12, tel.: 0201/35 39 35.

ŠVEDSKA

IZLET PLANIKINIŠOLARJEV

Tudi letos so bili šoloobvezni otroci iz Malmöja in okolice povabljeni na eno-

Udeleženci letošnjega tradicionalnega Planikinega piknika

sprejel Mitja Štrukelj. Pogovor je potekal o delovanju društva, o možnostih za čimboljše stike z domovino in možnosti za povezavo z eno od ljubljanskih občin. Pot nas je vodila tudi na mestno konferenco SZDL. Zaradi kratko odmerjenega časa smo se morali razdeliti, tako da sta Jože Myndel in Ivanka Franceus odšla na RTV-Ljubljana, kjer sta sodelovala v oddaji za naše izseljence. Franc Franceus in Mira Dekanic pa sta bila med tem časom sprejeta na republiškem komiteju za informacije, kjer naju je sprejel Franc Poznič. Tu smo pregledali možnosti za čimvečji obseg in način informiranja naših rojakov na Švedskem, ki z veseljem in zanimanjem sledijo dogodkom in razvoju v domovini.

Popoldne se je delegacija spet sestala, tokrat smo spet skupno obiskali Slovensko izseljensko matico, kjer nas je sprejel Stane Kolman. Pogovor je potekal predvsem o vzrokih za izseljevanje, novem načinu življenja v tujini in pa o planih in možnostih za vrnitev naših rojakov v domovino. Na koncu razgovora smo se v imenu SKD »Planika«-Malmö zahvalili za res uspešno in tesno sodelovanje v Slovensko izseljensko matico in si želeli skorajšnje snidenje.

Na obisku v domovini smo doživeli še več prijetnih srečanj. Med drugimi nam je tov. Podbevšek v imenu Planinskega društva Domžale izročil spominsko da-

rilo, ter nam dodal še veliko za nas pomembnih perspektov o naših gorah. Ves ta material bomo s pridom uporabili pri društvenem delu z mladino, ki si tudi želi spoznati lepote naših gora.

Naš obisk v domovini se je z neverjetno naglico približeval koncu in tako smo se morali do naslednjega leta posloviti od domačih in domovine. Zahvaljujemo se za gostoljubnost in material, ki smo ga dobili za delo društva, posebej pa se zahvaljujemo Slovenski izseljenski matici za podarjeno knjigo »Ljubljana«, ki smo jo sprejeli z nepopisnim veseljem.

*SKD »Planika«-Malmö
Mira Dekanic*

ZDA

NOVI USPEHI »USPEHA«

Meddruštvena organizacija USPEH iz Milwaukeeja, Wis., (United Slovenes to Preserve our Ethnic Heritage) uspešno nadaljuje z razširjanjem miselnosti, da je treba seznaniti čim večji krog ljudi z dediščino in kulturnimi tradicijami svojih slovenskih prednikov. Letos je US-

Veselo in delovno je bilo tudi srečanje s predsednikom Slovenskega socialnega kluba Jadran iz Melbourne Francem Likarjem (v sredini) in njegovo ženo (na levi)

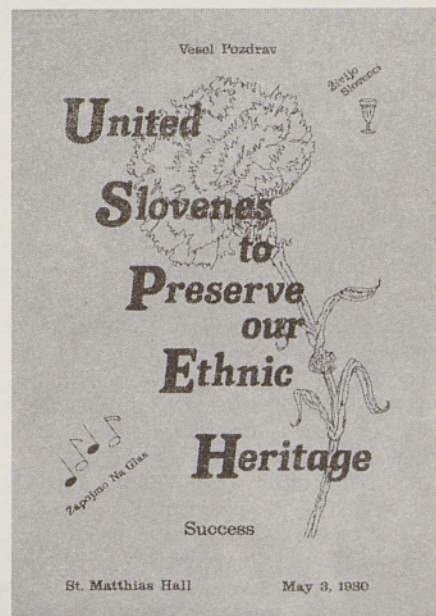

PEH praznoval drugo obletnico svoje ustanovitve z velikim banketom, ki mu je prisostvovalo prek 500 ljudi. Ta večer je bil zlasti v znamenju enotnosti, največje pridobitve milwauških Slovencev.

Potem ko so uspešno izpeljali urejanje slovenske razstave v mestnem muzeju v Milwaukee, je bil ta večer priložnost, da se je javnosti predstavil novoustanovljeni pevski zbor USPEH pod vodstvom dirigenta profesorja Lea Muskatevca, direktorja glasbenega oddelka na wisconsinski univerzi v Milwaukee.

Mešani pevski zbor, ki šteje 38 članov, je bil ustanovljen posebej za priložnost proslave druge obletnice USPEHA, vendar pa je bil njihov prvi nastop tako prepričljiv, da mu bodo morali neizogibno slediti tudi ponovitve. Profesorju Muskatevcu je bilo zaupano vodstvo prvega slovenskega pevskega zbora po več kot treh desetletjih mrtvila na tem področju kulturnih dejavnosti. Njegova prizadevanja po ohranjanju slovenskega kulturnega izročila odsevajo tudi v njegovih predavanjih o slovenski pesmi in kulturi na wisconsinski univerzi.

Naslovna stran Uspehovega koncertnega lista

Zbor USPEH je ob tej priložnosti zapel vrsto slovenskih narodnih pesmi, ki so dokaj zahtevne za izvajalce. Naj omenimo samo Moja kosa, Nazaj v planinski raj pa pisani venček in druge.

Spored so popestrili še pesalci folklorne skupine Triglav v pisanih slovenskih narodnih nošah, glasbeni del večera pa sta dopolnila še instrumentalna ansambla »Fun-O-Leers« in »Badger Button Box Club.«

Prireditvev je zelo večče vodil Anton Verbick, gostom pa je spregovorila tudi predsednica USPEHA Fannie Smole. Med častnimi gosti sta bila tudi župan mesta West Allis Jack Barlich in direktor »evropske vasi« v muzeju v Milwaukeeju, predstavljen pa je bil tudi avtor prigodne pesmi Marty Gregorcich.

Zdajšnji odborniki USPEHA so: predsednica Fannie Smole, podpredsednik John Frangesch, blagajnik Anton Verbick in tajnik Fran Widemshek. Celoten odbor zasluži vso pohvalo za minulo delo. Želimo mu veliko uspeha tudi v prihodnje.

Marty Gregorcich, Milwaukee, Wis., ZDA

UMRL JE JAKOB ZUPAN

V San Jose v Kaliforniji je 30. julija letos umrl Jakob Zupan (Zupančič), ki je bil skoraj 60 let član Slovenske narodne podporne jednote, od tega 25 član glavnega odbora. Četrto stoletja je bil tudi ravnatelj Jugoslovskega hranilnega in posojilnega društva, zdaj Sterling & Loan Ass.

Jakob Zupan je bil rojen leta 1895 v Otovcu pri Črnomlju. Med prvo svetovno vojno je bil vpoklican v avstroogrsko vojsko, še v vojaški uniformi maturiral na novomeški gimnaziji, pozneje pa je nadaljeval študij na zagrebški trgovski akademiji in se po ustanovitvi ljubljanske univerze leta 1920 vpisal na pravo v Ljubljani. Tu je bil nekaj časa tudi zaposlen pri Ljubljanski kreditni banki. Medtem se je tudi poročil z učiteljico na Talčjem vrhu pri Črnomlju Katko Vrtačič, ki se je pozneje uveljavila kot izvrstna izseljenska pesnica in publicistka Katka Zupančič.

Leta 1921 je Jakob Zupan prispel v Chicago, kjer se je ustavil pri Stoničevih, od katerih je bil Janez prvi predsednik SNPJ. Že takoj ob prihodu v Ameriko se je seznanil — po zaslugi Stoničevih — z delom bratskih organizacij. Predsednik Vincent Cainkar mu je ponudil mesto urednika Mladinske revije, kar je Jakob sprejel, saj je že pred tem sodeloval v dijaškem listu v domovini. Prva številka Mladinskega lista je izšla leta 1922. Ko se je priselila v ZDA tudi Jakobova žena Katka Zupančič s hčerko Elico leta 1923, mu je pri urejanju revije pomagala tudi ona. Katka je tu začela objavljati svoje pesmi, črtice in tudi ilustracije.

Leta 1927 se je Jakob Zupan zaposlil na čikaški pošti, kjer je delal do upokojitve. Ves čas medtem pa je deloval na odgovornih mestih pri SNPJ, SSPZ, pri SANS in drugih organizacijah, deloval kot eden od direktorjev Slovenske hra-

nilnice in posojilnice, pri Prosveti pa je sodeloval vse do leta 1960, ko se je z družino preselil v Los Gatos v Kaliforniji. Žena Katka Zupančič je umrla 8. septembra 1967. Jakob Zupančič je veliko pisal; kadar se ni podpisal s polnim imenom, je uporabljal začetnice J. Z. ali psevdonim Janko Zega. Malokdo ve, da je Jakob Zupan med službovanjem pri pošti prispeval veliko idej za izboljšanje poštnega poslovanja, vključno za idejo in obliko poštnega nabiralnika kot »tulca«, ki je zdaj v uporabi po vsej Ameriki.

Za Jakobom Zupanom tako kot za prej umrlo materjo Katko Zupančič žaluje edina hčerka Helen Madison.

SLOVENŠČINA V EUCLIDSKI UČILNICI

Euclid (približno 80.000 prebivalcev), razsežno zeleno predmestje industrijskega Clevelanda v ameriški državi Ohio, ki se razprostira od obrežij jezera Erie preko velikih ravnin v rahlo vzvalovljeno gričevje. To je mesto, v katerem živi morda največ potomcev slovenskih priseljencev v Združenih državah Amerike. Prvi rod je že močno zredčen, največ je drugega, tretjega rodu, odraščata že četrti rod in na svet prihaja že peti. Če so se slovenski priseljenci sprva ženili le med seboj, je v drugem rodu že marsikak mešan zakon, navadno s pripadnikom drugega slovanskega naroda, pogosto s Slovakom ali Čehom ali Poljakom, še več mešanih zakonov je v tretjem rodu. Vse to je pripomoglo, da razumevanje ali znanje slovenščine pri potomcih slovenskih naseljencev hitro zamira. V tretjem rodu ostaja le še zanimanje za nekdanjo domovino starih staršev in občudovanje slovenskih melodij.

Vendar se tudi tisti, ki ne obvladajo slovenščine, na razsežnem clevelandskem območju pogosto srečujejo s slovenščino, bodisi na številnih pevskih koncertih, bodisi v stiku z znanci in prijatelji, ki kdaj pa kdaj uporabijo kak slovenski izraz, pred oči jim prihajajo tudi slovenske knjige in časopisi in ne nazadnje Rodna gruda, ki jih vabi k branju predvsem z lepimi barvnimi slikami.

Tako ni čudno, da je še vedno živa želja po obvladanju slovenščine. V velikem ameriškem mestu, polnem poslovnega in industrijskega duha, živi slovenščina predvsem zvečer, na večernih tečajih.

Kdo bi si mislil, da v eni izmed učilnic velike euclidске gimnazije z zagnanostjo izgovarjajo besede jezika malega naroda nekje na jugu Evrope. Pred gimnazijskim poslopjem je predvolivna prireditelj, vsakega obiskovalca zasujejo z najrazličnejšimi tiskanimi informacijami o kandidatih. V avli se odvijajo plesne vaje. Z bližnjega šolskega igrišča odmeva navijaška strast igralcev baseballa. V eni izmed učilnic velike šole pa sedi na premajhnih stolih deseterica odraslih ljudi, ki se seznanjajo z osnovami slovenskega jezika.

To so večidel pripadniki drugega rodu, a niso vsi slovenskega porekla, med njimi so Slovak, Italijan in Irka, razumljivo tudi oni že rojeni v Ameriki. Nekateri

imajo za zakonca Slovenca, pa se prav zato želijo približati slovenščini, drugi imajo Slovence za prijatelje. Stari so od dvajset pa tja do petinpetdeset let, med njimi so kuharica, gospodinja, vrtnar, inženir, stavbenik...

Tečaj je dvakrat na teden, vsakokrat v večernih urah, traja pa petnajst tednov. Njihova učiteljica je Marija Delchin, ki je prišla v Ameriko pred osemnajstimi leti iz stare Gorice.

Učenci (komaj lahko uporabimo to besedo, saj imajo nekateri že odraslene otroke, drugi pa nosijo že osivele brade) imajo pred seboj razgrnjen učbenik Slovenian Language Manual, ki sta ga sestavili Milena Gobetz in Breda Lončar.

Prisluhnimo, o čem teče pogovor. Na tabli je zapisanih že štirideset stavkov, preveč, da bi si jih lahko vse hkrati zapomnili.

Šolska konverzacija zadeva zajtrk v stari domovini. Mleko in kruh za zajtrk se zdi Američanom, ki so navajeni razkošnega zajtrka, kaj skromna stvar. Razgovor o zajtrku preraste v pogovor o hrani, seveda predvsem o slovenskih posebnostih. Odrasli učenci hočejo biti bolje poučeni o polenti. Na to vprašanje jim lahko njihova učiteljica hitro odgovori, saj je doma iz dežele polente. Pogovor pa se zatakne ob žgancih. Na njihovo povabilo skušam razložiti, kakšna jed so žganci in da so mnogo bolj suhi kot polenta. Zatem želijo zvedeti, kakšno sadje je dobiti na ljubljanskem trgu in ali imamo tam tudi sadje, ki ga imajo radi Amerikanci, na primer »pineapple« (ananas). Beseda grenivka za njihov grapefruit se jim zdi malce čudna, še zlasti, ker so nekje napačno prebrali »grenovka«. Kaj vse lahko povzroči tiskovna napaka! No, zdaj pa že poskušajo pravilno izgovoriti i namesto o. Zatem se trudijo z besedo »prepečenec«. Očitno je za angleško govorečega človeka to nadvse težka beseda, lomi se jim v ustih, razpada na zloge, široki e-ji nočejo in nočejo biti široki. Treba bo še veliko vaje.

Slovenščina je težak jezik. Koliko sklonov! Ženske, moške, srednje oblike! In še ta nenavadna dvojina povrhu! Kdo bi vedno mislil na to, da je treba za dvojico uporabiti čisto posebno obliko!

Učenci prizadevno vsrkavajo nanovo pridobljeno znanje. Vsako učno uro zaključijo z učenjem nove slovenske pesmi. Najprej jim učiteljica Marija Delchin prebere besedilo, nato ga preberejo vsi skupaj, zatem poslušajo posnetek na kaseti, potem zapojejo tudi sami. Najprej Terezinko, zatem Moja dekle je še mlada, potem Barčica po morju plava, Krka sanjava in Pij godec z mano. Besede, uje-te v rimo in ritem ter melodijo jim tečejo gladkeje in bolj spontano kot pogovorna proza.

Svojo učiteljico nenehoma sprašujejo. Treba je povedati, zakaj je onomatopoejski izraz za petje petelina v angleščini tako zelo drugačen kot v slovenščini, saj v resnici ameriški petelini pojejo enako kot slovenski. Treba se je domisliti kakšen je ameriški izraz za črička. Je to res cricket? Le zakaj ima slovenščina toliko č-jev, š-jev in ž-jev!

In že je ure konec. Učenec, ki je bil dve uri Miha, je spet Mike, Ivan je John, Marjetica pa se je prelevila v Peg. John mi pokaže barvne slike, ki jih je posnel v Ljubljani pred komaj dvema mesecema in mi izročil povabilo na koncert mladih harmonikarjev v šolski dvorani pri Sv. Vidu. Mike, ki je po rodu Slovák in ima za ženo Slovenko, pa mi na vprašanje, zakaj se je odločil za učenje slovenščine, preprosto pove, da jo ima rad, da je slovenščina zelo podobna slovaščini in da bi jo rad malo bolje razumel.

Jeseni se bo večina izmed desetih učencev učiteljice slovenščine Marije Delchin vpisala v nadaljevalni tečaj.

Janez Kajzer

ŠKATLA Z GUMBI V ROKAH JOEA KUSARJA

Spominjam se letala na Brniku, ki je pravkar pripeljal na obisk starega kraja več sto Slovencev iz Clevelanda. Eden izmed njih mi je rekel: »Ne boš verjel, da jih je med nami vsaj dvajset, ki smo se pripeljali kupit novo harmoniko.«

Po mnenju izvedencev igra na harmoniko vsaj tisoč clevelandskih Slovencev prvega, drugega, tretjega, četrtega in celo petega rodu, pogosto se jim pridružijo tujerodci, ki so na ta ali drug način povezani s Slovenci.

Na farmi SNPJ blizu Clevelanda pogosto odmevajo zvoki harmonik, pogosto pa tudi na drugih krajih. Bil sem navzoč na tekmovanju slovenskih harmonikarjev v Enon Valley v Pensilvaniji (letovišče SNPJ). Slovenskemu občinstvu, ki ga je sestavljalo več sto ljudi — večina se je pripeljala poslušat veselo glasbo po več kot sto milj daleč — se je predstavila dolga vrsta harmonikarjev, najmlajši so bili stari komaj dvanajst let, najstarejši menda 65 let. Mladi so igrali kar se da resno, nekateri harmonikarski veterani so znali izvabiti iz škatel z gumbi (button-box) nadvse nagajive in prešerne tone, ki so jim dodali tudi pravo igralsko spretnost.

Že poprej sem med avtomobili opazil Joa Kesarja, enega najboljših clevelandskih harmonikarjev, ko je pred začetkom prireditve raztegnil harmoniko skupaj s svojim mladim učencem. Med samo prireditvijo je sedel skupaj s dvema kolegom za razsodniško mizo. Po končanem tekmovanju pa je raztegnil harmoniko tudi za svoje oboževalce v dvorani. Požel je viharno ploskanje. Kako tudi ne bi, saj so časopisni poročevalci Joa Kesarja pogosto imenovali kralj harmonike. Vendar sam nerad sliši za ta vzdevek.

Z Joeom Kesarjem sedim v njegovem domu v Euclidu, v kletni sobi, ki jo ameriški Slovenci navadno uporabljajo za svoje konjičke. Njegov edini konjiček, ki mu prinaša veselje že vse življenje, je harmonika. V tem prostoru zato vse spominja na vesele zvoke harmonike. Pod steklom so barvne slike njegovih številnih učencev, na steni visita iz lesa izrezljan violinski ključ in nato, na steni vise uokvirjena odlikovanja in priznanja, med njimi priznanje župana, ki se mu je ob petinpedesetletnici zahvalil prav za

Joe Kušar s svojo harmoniko

njegovo delovanje na področju harmonikarske glasbe. Del stene obvladuje napis: Življenje je glasba, zakaj je ne bi poslušali.

Joe Kesar je bil rojen prav v tej hiši, svojo delovno dobo pa je preživel kot inšpektor pri Ohio Transportation Department. V slovenski družini se je kmalu znašla harmonika, tako jo je Joe privrkat raztegnil že pri petih letih. Njegov prvi učitelj je bil starejši brat James, toda prav hitro ga je presegel. Pozneje ga je uvedel v skrivnosti škatle z gumbi očetov prijatelj Joe Stefančič, največ pa se je naučil sam. Ko je bil star dvanajst let, je že veselo raztegoval meh na svatbah, na piknikih, pa na obletnicah porok, pogosto je nastopal na prireditvah v Slovenskem domu. Ko je bil star sedemnajst let, je napisal svoje prve polke in valčke.

V štiridesetih letih, v zlati dobi polk in valčkov, je zaslovel njegov trio, v katerem sta igrala poleg njega še John Hokavar in Joe Miklavic.

Slovenski odbojarski klub Triglav iz Edmontona v Kanadi (slika je zaradi pomanjkanja prostora izpadla v 10. številki)

Seznam njegovih javnih nastopov je neskončno dolg. Nastopal je v številnih mestih Ohia, v Detroitu, Michiganu, Chicagu, na Floridi v sosednji Kanadi, nadalje v Švici, Nemčiji, Italiji in seveda tudi v starem kraju, ki ga je obiskal dvakrat.

Nadalje je nastopal v slovenskih radijskih oddajah v Clevelandu, večkrat pa tudi na televiziji. Prijatelji so mu po javnih nastopih večkrat rekli: »Jože, ko ti špilaš, je muzika vse drugačna. Radi jo imamo. Kdaj boš spet izdal kakšno novo ploščo?«

Joe Kesar je izdal osemnajst plošč, sedemnajst je razprodanih, moč je dobiti le zadnjo, osemnajsto. Ta nosi naslov »Joe Kesar — Polkas Then and Now« (Polke Joa Kesarja nekoč in danes).

»Rad imam veselo glasbo,« pripoveduje Joe Kesar. »Vse življenje sem jo imel rad. Zato tudi učim otroke in odrasle, da bi jo igrali še naprej.«

»Koliko učencev pa imate?«

»Kar precej, kar precej,« se zagonetno smeji Joe. »Nekateri so tako vneti, da se pripeljejo k učni uri tudi od daleč. Eden mojih učencev se vozi k meni iz Pensilvanije, 185 milj daleč.«

Za svoj največji dosežek smatra lastno skladbo Pod mojim okencem. Za svoje številne ljubitelje pripravlja novo ploščo, ki jo bo izdal najpozneje prihodnje leto. Vse to počne zato; ker želi, »da bi bili ljudje veseli«. Ob slovenski duši, ki sredi ameriških ravnin izgoreva za alpske zvoke, premore tudi praktičnost ameriškega človeka in meni, da je življenje s harmoniko in za harmoniko lahko tudi čisto zanimiv »business«.

J. Kajzer

KANADA

KULTURNA PRIREDITEV V EDMONTONU

Kanadsko-slovensko društvo v Edmontonu je pred nedavnim pripravilo lepo kulturno prireditev, ki se je je udeležilo veliko število članov društva in

drugih rojakov iz Edmontona in okolice. Spored je vodila in povezovala v angleškem in slovenskem jeziku Nina Jocić. Najprej je nastopil naš kvartet, ki ga sestavljajo Ana Močnik, Frank Zrim, Joe Thalčić in Saša Necheff. Vsi so rojeni že v Kanadi in vendar igrajo slovenske melodije s pravim poslušom za naše pesmi. Za njimi so se predstavili bratje Slavko, Mike in Joe Štuhec, ki so se priselili v Edmontona iz Ontaria. Tudi oni igrajo lepo ubrano. Za njimi so se predstavile tudi tri naše folklorne skupine — v eni nastopajo odrasli, v dveh pa mladina. Lepo sta recitala Olga Jocić in Pavel Raj, v duetu pa sta zapela brat in sestra Miro in Olga Trpin, Sandy Mušič pa je ob spremljavi brata Dominika zapela lepo slovensko pesem. Rojaki v Edmontonu so izredno ponosni tudi na moški pevski zbor, ki deluje že nekaj let — tudi oni so se predstavili na tej lepi prireditvi. *Franc Kreiner*

Tečaj slovenskega jezika v prostorih doma Triglav v Buenos Airesu

ARGENTINA

ŠESTA OBLETNICA TRIGLAVA

Slovensko-jugoslovansko vzajemno društvo Triglav je 23. avgusta praznovalo svojo šesto obletnico s posebnim kulturnim sporedom. Nastopili so: folklorna skupina, tamburaški ansambel in pevski zbor. Prireditve, ki se je je udeležilo veliko število naših izseljencev, je bila samo ena od številnih priložnosti, ki jih imajo člani društva na razpolago, da se medsebojno povezujejo in ob tem spoznavajo kulturo in umetnost naših narodov. Kulturna komisija društva je letos poskrbela za redni spored prireditev, med katerimi so bile številne filmske predstave, simfonični koncert, nastopi pevskih zborov in tudi likovni natečaj v okviru mednarodnega leta otroka.

Med mladino vzbuja posebno zanimanje tečaj slovenskega jezika, ki obstaja že več let kljub pomanjkanju učil in drugih učnih pripomočkov. V začetku oktobra se je v društvenih prostorih začel tudi tečaj srbohrvaškega jezika po

avdiovizualni metodi. Ta tečaj je omogočila hrvaška izseljenska matica.

Društvo Triglav zelo uspešno deluje tudi na športnem področju. V maju letos je organiziralo prijateljsko srečanje v kegljanju z ekipo Prvega slovenskega prekmurskega društva iz Montevidea in s Slovenskim društvom za vzajemno pomoč iz Bernala. Tudi plavalna sekcija v okviru kluba deluje uspešno in v zadnjem času organizira tudi potapljaški tečaj.

Društvo je letos ponovno organiziralo tudi varstvo za najmlajše, to je bilo zlasti v poletnem času, medtem ko so pozimi otroci obiskovali glasbene ure pod strokovnim vodstvom.

Za naslednje leto pripravlja društvo Triglav slovesno otvoritev svojega novega doma, katerega skupna površina je prek 4.000 kvadratnih metrov. Trenutno

Tajnik Triglava Carlos Pernerčič z ženo in manjšo skupino drugih argentinskih rojakov v razgovoru s predsednikom in tajnikom Slovenske izseljenske matice

potekajo dela pri urejanju slovenske restavracije, za katero so dobili opremo iz Slovenije. Za tem pa se bodo lotili urejanja parka. Pri vseh delih sodelujejo s prostovoljnimi člani društva, ki jih je zdaj že prek 1.500.

Otvoritve novega društvenega doma se bo udeležila tudi delegacija iz domovine. Otvoritev bo, kot predvidevajo, v avgustu 1981. Otvoritveni program bo trajal ves mesec in rojakom se obeta pester spored kar najbolj raznovrstnih prireditev tako na zabavnem, športnem kot na kulturnem področju. V zvezi s pripravami na otvoritev novega doma se je minulo poletje v Jugoslaviji dogovarjal tudi tajnik Triglava Carlos Pernerčič. *Irena Mislej*

AVSTRALIJA

ČUTITI UTRIP DOMOVINE

V poletnem času, ko so se tudi v prostorih Slovenske izseljenske matice kar vrstile večje in manjše skupine naših

Stanka Gregorič je ob obisku matice predsedniku Stanetu Kolmanu izročila tudi priložnostno darilo, leseni kipec, delo avstralskih prvotnih prebivalcev

rojakov z vsega sveta, smo se srečali s simpatično Stanko Gregorič, eno od voditeljic programov v slovenskem jeziku na radiu 3EA v Melbournu. Slovenski program sestavlja delček pestrega radijskega sporeda, ki ga oddajajo v 42 jezikih z vsega sveta. Slovenci imajo na voljo eno uro in 45 minut na teden — v dveh delih, ponedeljek in četrtek, poleg tega pa še vsako 4. nedeljo po 45 minut mladinskega programa.

Slovenski spored je, kot nam je pripovedovala Stanka Gregorič, informativnega in kulturno-zabavnega značaja. Organizatorji sporeda skrbe, da poslušalci lahko slišijo novice z vsega sveta, zlasti pa seveda iz Slovenije in Jugoslavije. Ob tem je zanimivo, da se rojaki seznanijo tudi z vsemi pomembnejšimi športnimi rezultati, še posebej z izidi tekem v jugoslovanskih zveznih nogometnih ligah, že nekaj ur po samih tekmah.

V okviru Stankine slovenske oddaje je posebna pozornost posvečena vsakokratni glavni temi oddaje, ki traja 15 minut. Ta del je včasih posvečen kaki pomembni slovenski literarni obletnici, včasih je to intervju s kakim vidnejšim obiskovalcem iz domovine, včasih pa je ta čas namenjen kakemu pomembnejšemu dogodku v sami slovenski naselbini v Melbournu.

»Ko pripravljam slovensko oddajo, si na tihem vedno želim, da bi ljudje občutili iz nje utrip stare domovine,« pravi Stanka Gregorič, ki se je mudila v domovini tudi zaradi tega, da bi si zagotovila redno pošiljanje vseh novejših gramofonskih plošč in drugih zvočnih posnetkov.

Ko pripoveduje o delu slovenskih društev in klubov, ki delujejo na melbournškem področju kar štirje, ugotavlja, da je njihova dejavnost iz leta v leto bogatejša, raste tudi raven njihovih prireditev. Ob tem je omenila, kako izreden je bil obisk skupine ameriških rojakov v Avstraliji. Tudi avstralskim Slovencem izredno ugaja ameriško-slovenski način predvajanja slovenske domače zabavne glasbe, navdušujejo se nad diatoničnimi harmonikami in v Melbournu prav po slovenskem vzoru iz Amerike že ustanavljajo harmonikarski ansambel.

Sploh pa je tudi obisk ameriških rojakov v Avstraliji pokazal, kako si avstralski Slovenci žele obiskov vsakovrstnih kulturnih skupin. Zlasti iz domovine jih je premalo. Prihod vsake skupine bi veliko pomagal pri še večjem oživljanju novih in novih društvenih aktivnosti.

Stanka Gregorič živi v Avstraliji šest let. Delo pri slovenskem radijskem sporedu je njen konjiček, ki se mu posveča z vsem srcem. Sicer pa je zaposlena pri telekomunikacijah, kjer imajo veliko razumevanja za njeno »radijsko« delo. In tako je temu svojemu konjičku posvetila tudi svoj dopust v domovini. Zbirala je gradivo, se dogovarjala o sodelovanju na radiu Ljubljana in Maribor ter na Slovenski izseljenski matici. In zdaj, v teh dneh, to gotovo občutijo tudi poslušalci njene oddaje. Prav gotovo oddaja zdaj še bolj utripa z domovino.

J. P.

Iskra

Iskrin znak na štirih celinah

Izredno hiter razvoj na področju elektronike, računalništva, telekomunikacij in avtomatike je ena od značilnosti našega časa. V ta razvoj se je dejavno vključila tudi Iskra, največja delovna organizacija v Sloveniji. Od njenih skromnih začetkov, ko je ob ustanovitvi leta 1946 zaposlovala 850 delavcev, se je razvila v delovno organizacijo z 29.000 delavci, zaposlenimi v 81 temeljnih organizacijah združenega dela širom po Sloveniji. Te so po načelu zaokroženosti proizvodnih programov združene v osem delovnih organizacij proizvodnega tipa in pet delovnih organizacij skupnega pomena. Slednje so trgovinska organizacija Iskra Commerce, Inštitut za produktivnost dela in metrologijo, zavod za organizacijo in informatiko — ZORIN, Iskra Invest servis in Šolski center. Široko področje dejavnosti Iskre obsega telekomunikacije, računalništvo, avtomatizacijo, elektronske in elektromehanske aparate in elemente, izdelke široke potrošnje in inženiringe.

Dinamičen razvoj Iskre temelji predvsem na lastnih silah, saj je na področju razvoja in raziskav zaposlenih kar 2000 strokovnjakov z visoko ali višjo izobrazbo. Pomembno pa je tudi tesno sodelovanje s številnimi znanstvenimi inštitucijami ter uspešno poslovno tehnično sodelovanje z mnogimi domačimi in tujimi partnerji.

O kakovosti in oblikovni dovršenosti izdelkov Iskre posebno zgovorno priča izvoz, ki iz leta v leto hitro narašča. Tako je njegova vrednost v preteklem letu znašala že 100 milijonov dolarjev. Kar polovica celotnega izvoza pa je namenjenega tržiščem zahodnih držav, kjer se je Iskra uveljavila v močni konkurenci priznanih svetovnih firm. Lahko rečemo, da je Iskra povezana z vsem svetom. Njeno zunanjo trgovsko organizacijo tvori sedem trgovskih podjetij in osem predstavništev, ki povezujejo Iskro z državami na štirih celinah.

LOUIS ADAMIČ:

Z DRUGIM IMENOM MISTER NICHOLS

(nadaljevanje iz prejšnje številke in konec)

Barbara in njen dedek sta se pri priči sporazumela. Nista mogla umakniti pogleda drug z drugega. On se je sprva skorajda bal, da bi se je dotaknil. Bil je naenkrat videti mnogo mlajši. Vrtel se je naokrog, ker je hotel postoriti vse hkrati. Moral je v trgovino in je vodil Barbaro s seboj za roko. Hodil je tako naglo, da je morala teči za njim, če ga ni hotela izgubiti. Šla sta po cesti, kot da delata to že dolga leta vsak dan, on s svojim dolgim, majavim korakom, Barbara pa capljaje ob njegovi strani.

Ko sta se vrnila, nama je Barbara šepnila: »Čudovit je, očka! Joj, mama, kako je sladek! In tako smešen je videti!« To, da je bil mnogo mlajši od g. Ogrizka in da je lahko živahno skakal naokrog kot veverica, je bilo zanjo privlačno, ne pa obratno.

Imela sta nekaj težav, da sta se sporazumela, toda to sta prav kmalu rešila. Očetova slaba angleščina je spet govorila v njegov prid. Poleg naju je šepnil Mary in meni, da je njegova vnukinja »vunerfuul lajk sonafhič«. Mary je to najprej streslo, potem pa se je do solz nasmejala. Dejansko se še nobeden od naju nikoli ni tako nasmejal kakor na tisti zahvalilni dan.

Naš obisk je uspel nad vsemi pričakovanji. Kosilo smo pripravili vsi štirje, a je vseeno teknilo. Ta dan je bil za očetovo zmagoslavje novi vrhunec: Amerikanec sem, Amerikanko imam za ženo in ameriškega otroka; jedli pa smo še pravo ameriško kosilo, kot se spodobi na zahvalni dan.

Ko smo se poslavljali, je Barbara pritegnila k sebi dedkovo glavo in ga poljubila. V očeh so se ji pokazale solze.

Kričala je od sreče vso pot nazaj do Clevelanda.

Očeta smo potem obiskali spet za Božič in pozneje vsakih šest ali osem tednov, dokler se nismo preselili na zahod.

Na šoli se ni zgodilo nič posebnega več. Na konferencah nisem imel več kaj reči in tako so me vsi pustili pri miru. Bil sem pa nesrečen, ker nisem našel v sebi moči, da bi znova sprožil tisto vprašanje in se boril za to, v kar verujem. Odkar sem spregovoril o tem predmetu, so profesorji, ki so se bili postavili za mene, pričakovali od mene še nekaj več; jaz pa sem jih pustil na cedilu.

Z Mary sva razpravljala o tem položaju. Ugotovila sva, da prihaja moja nezmožnost za boj iz mojih izkušenj Amerikanca druge generacije. Mary, ki tako in tako ni bila prepričana, če je moja ideja vredna boja, mi je svetovala, naj pustim službo, če sem se našel v težavnem položaju. Imela sva nekaj privarčevanega denarja in bi si lahko privoščila to ali ono. Lahko bi začela podjetje; ona je imela številne dobre zamisli. Rekel sem ji, da sem rad učitelj in tudi to, da si iščem drugo službo s Clarkovo pomočjo. Mary je bila takoj za to, da bi odšla na zahod... in tako sem mu znova pisal in izrazil svoje upanje, da se bo morda ustavil vsaj za en dan pri nas v Clevelandu.

Dopotoval je zgodaj zjutraj in ostal z nami do poznega večera. Barbara se mu je silno prikupila. Ko sva bila sama, sem mu povedal o svojih pripetljajih. Vznemirili so ga. Rekel je, da si ne bi bil nikoli mislil, da utegne prinesiti sprememba imena takšne posledice.

Potem ko je Barbara odšla spat, smo se mi trije še dolgo pogovarjali. Premotri smo vse možne izhode iz našega položaja.

Clark je odpotoval naprej v New York in poslal od tam Barbari darilce, meni pa brzojavko na predvečer Novega leta. Njegov vlak da se bo ustavil v Clevelandu drugo jutro za petindvajset minut. Ali bi ga lahko pričakal na postaji?

Pozdravila sva se in takoj me je vprašal, če imam doktorat. Povedal sem mu, da sem doktorski kandidat na univerzi Western Reserve, in tedaj mi je ponudil službo na svojem kolegiju. Delno je krivil samega sebe za zmešnjavo, v katero sem padel, in si je mislil, da bo najbolje zame, Mary in Barbaro, če zapustimo Cleveland, Eden od predavateljev v njegovem oddelku za zgodovino je dal pravkar ostavko, on pa ne dvomi o tem, da ne bi jaz zmožel tega dela.

Z Mary sva sprejela ponudbo. Pustila sva svoji službi v Clevelandu, čeprav ne z lahkim srcem.

Na Zahod smo se odpeljali z avtom. Kmalu bo minilo sedem mesecev, odkar smo tukaj. Po mojem je bila to pametna poteza. Poučevanje na kolegiju je seveda drugačno kot na srednji šoli, vendar sem se mu že prilagodil. Prihodnje poletje bom v Stanfordu nadaljeval svoje delo za doktorat. Bill Clark mi veliko pomaga in ne vem, kako mu bom to kdaj povrnil. Njegova žena in Mary sta se tudi zelo zblížali, kar je nam vsem v veliko zadovoljstvo.

Še nekaj važnega moram omeniti. Oče je šel z nami. Tisto pomlad je rudarska družba upokojila z majhno pokojnino večje število svojih starih delavcev in tako so tudi očetu na nesramen način odpovedali delo. Še kar naprej ga je skrbela voda v rudniku in vsak dan je postajal okrog jaška, da so se mu že vsi smejali.

Zelo smo se bali zanj.

Potem pa je Barbara zapečatilo njegovo usodo. Odkrila sva, da si je bila ves čas zamišljala, kako bo on potoval z nami. Z Mary sva se spogledala in se zasmejala. Spoznala sva, da je oče dejansko že na zahodu, samo če hoče z nami.

Omenila sva nekaj ugovorov. Jaz sem vprašal, kaj bo neki počenjal v majhnem študentskem mestecu. Mary je skrbelo, kje bo živel — pod isto streho z nami? Barbara pa je vztrajala pri svojem. Dejansko tudi ni bilo nobenega resnega razloga proti njemu. In tako je odpotoval z nami.

Teden dni pred odhodom sem o vsem tem pisal Miku in mu sporočil, da bi se radi ustavili z očetom v Pittsburghu, da mu porečemo na svidenje. Napisal sem mu, kdaj bi naj bili tam. Pa ga nismo našli. Ni bil ne v svojem hotelu ne v pisarni, pa tudi nobenega sporočila nam ni bil pustil. Ali se nam je namerno izognil? Mislim si, da je tako. Mogoče se je dokončno odrezal od nas vseh. Pisal sem mu odtod; odgovora nimam.

Računali smo, da bomo prek dveh tretjin kontinenta potovali dva tedna. Mika me, da bi vam povedal nekaj malega o potovanju — kako mirno je oče sprejel Cleveland, Chicago, St. Louis in planjave in hribe; kako navdušena je bila Barbara nad podeželjem, pa mi menda ni treba pripovedovati. Vsi smo uživali na tem potovanju, čeprav je mene in Mary oče nekajkrat razjezil. Morda bi bilo bolje, če za-

POVEST
IZ KNJIGE

»WHAT'S
YOUR NAME?«

KAKO
TI JE IME

PREVEDEL:
IVAN DOLENC

pišem, da sva se sama razvezila zaradi njega. Smešen človek je pač. Nekako ni pristajal v našo družbo. Njegova pojava se nikakor ni ujemala z našo; ljudje so si ga ogledovali, potlej pa še nas in se čudili. Jezila sva se nanj, na ljudi, sama nase. Barbara pa ga je sprejela brez pridržkov — in to nama je pomagalo, da sva se tudi midva znebila slabe volje.

Potovali smo skozi južno Kalifornijo, da bi obiskali Annie. Pisal sem ji iz Clevelanda, potem še iz Fenixa, in tako smo ji vnaprej sporočili čas prihoda. Njenega moža ni bilo doma.

Annie je bila prijazna z nami — ,prijazna' v narekovaju. Nisem mogel razumeti njenega obnašanja. Bila je živčna. Pri vsem kalifornijskem soncu je imela nezdravo bledico na licih, ki so bila videti upadla tudi takrat, kadar se je zasmejala. Njenih dveh starejših otrok ni bilo doma. Njune odsotnosti nam ni pojasnila. . . . Gledal sem jo in razmišljal o njej. Kot dekleta je bila doma tako prijetna, tu pa sem jo gledal kot ,damo' v veliki, dragi hiši. Mislil sem si, da mora biti še vedno dobra; saj človek vendar ne preneha biti to, kar je. Pa se mi ni zdela nič podobna sama sebi. Preveč nemirna je bila. Morala je biti hudo zmedena. Je vsega tega kriv njen ambiciozni mož?

V Glendalu imata razkošno hišo, s palmami in citronovci pred vrati in že na zunaj vse govori o uspehu. Verjetno sta ona in Gates nadvse srečna drug ob drugem in se je zato lahko mnogo uspešneje iztrgala svoji preteklosti, kot pa je nam to bilo mogoče. Morda pa preživlja krizo, ki je v bistvu podobna najini igri z ,iztrganimi listi iz knjige'. Kaj če sva ji midva ponudila to idejo? Ne vem, ne vem. Tu in tam sem jo ujel, da je strmela v očeta in v Mary in Barbaro ali pa v mene. Na hipe je nenadoma premolknila, potem so se iz nje spet usule besede.

Oče je vse to z lahkoto sprejel. Nič ni rekel. Razpotegnil je smehljajoč obraz in tiho obsedel na svojem stolu. Zdelo se mi je, da ima v sebi več dostojanstva kot mi vsi skupaj — razen Barbare.

Annie je bila prijazna z očetom, dobil pa sem občutek, da se boji nepričakovanega obiska svojih prijateljev, dokler smo še mi tukaj. Prepričan sem, da ji je odleglo, ko smo odšli.

Povem naj še besedo ali dve o Joeju.

Ta čas sem blizu Tacome in ne vem, ali je še tam ali kako naj ga poiščem. Skrbi me zanj. Verjel sem, da dela v takajšnji veliki tovarni letal ali pa da je na neki način povezan z unijo. Pisal sem na oba naslova: na kompanijo in na unijo. Tovarna mi je odgovorila, da ne dela pri njih nihče z imenom Sobuhanowski, od unije pa nisem prejel nobene odgovora. Seveda, Joe je morda spet odpotoval v Seattle ali pa v San Francisco ali Los Angeles — če ne še kam drugam.

Nasmehnem se, če se spomnim, kako nas je skrbelo, kaj bo počel tu oče. Mislil sem, da smo se bali težav z njim. Obrnilo pa se je tako — in kar vseeno je, s katerega konca se tega lotimo — da zdaj prav nikogar ne moti in da tudi ni nikomur izmed nas v napoto.

Nekega dne, kmalu po našem prihodu v te kraje, je oče odkril velik kup premoga ob kurilnici za kolegijskim splotjem. Ta premog ga je pritegnil. Smukal se je okrog njega, menda tudi zastavil mimoidočim besedo ali dve o tem. Potem pa je na lepem srečal nadzornika kurilnice, ki je prav takrat iskal nekoga, ki bi mu kuril peč — in ga na mestu najel. Vse, kar je bilo očetu še potrebno, je bilo nekaj navodil.

Oče zdaj vse dneve preživlja v kurilnici. Kuha si sam. Še vedno ni državljan; nedavno se je moral prijaviti kot tujec. . . . In ob tej priložnosti je Bill Clark, ki je ves navdušen nad njim, spregovoril o njem na šolski akademiji. Clark je razložil, zakaj nekateri tujci, ki živijo med nami že precej dolgo, nikoli ne zaprosijo za državljanске papirje — zato ne, ker so preprosti, boječi ljudje, ki se ne morejo naučiti dovolj angleščine ali se bojijo stikov z uradništvom, ali pa se ne zavedajo, kako pomembno je državljanstvo. Povedal je tudi, da so drugače vendarle uspešni in dobri ljudje.

Barbara je očetova ljubljanka. Odslej živi samo za njo. Pravi, da bo večno živel, ker ga Barbara ohranja ,juunk'. Prinaša ji darila. Odprl ji je bančni hranilni račun. Hoče, da postane ,riič'. Svoje vsakodnevno delo v kurilnici si je uredil tako, da jo lahko pospremi domov iz šole.

Kar se njega tiče, je sprememba mojega imena v redu: Amerikanec sem. Pozorno me je poslušal, nato še prikimal, ko sem mu povedal, da sem si izbral ,Nicholsa', ker je to njegovo krstno ime. Presrečen je tudi, da je njegova vnučinja Barbara Sobuhanowski Nichols.

Enkrat na teden oče skupaj z nami večerja. Njegove manire so se znatno izboljšale. Za to bi se moral zahvaliti Mary, ki se je veliko trudila z njim — pa ne morda zato, da bi spremenila njegove navade, ampak bolj zato, da bi Barbara ohranila svoje, kajti v svojem oboževanju dedka ga vse preveč posnema. Mary mu je to stvar najbolj previdno razložila. Razmislil je o njenih besedah, jo razumel in se vdal njenim popravkom. Sicer pa je še vedno videti ,smešen' in po pravici naj povem, da imam ob njem še vedno predsodke. Ljudje vedo, da je moj oče in veseli me, da to ni nobena skrivnost več, drugače pa raje vidim, da se ne pokaže z menoj na kampusu ali pa v mestu. Tako zelo je ponosen na to, da sem profesor v ,kuliču', da vzbuja preveliko pozornost. Njegova posebljena zmaga sem, krona njegovega uspeha kot priseljenca. Sam s seboj pa sem — ojoj! — vse prej kot zadovoljen, ne le kot učitelj, tudi kot njegov sin. Moje clevelandsko vedenje me še muči, sramujem se ga, kot najbolj morem, odrešiti pa se ga kljub temu ne znam v celoti, pa čeprav upam, da se ga bom sčasoma le znebil. Isto velja za Mary, ki ima očeta res iskreno rada. Veseli nas, da je z nami; veseli smo zaradi njega samega in tudi zaradi Barbare in, naj še dodam, tudi za dobrobit moje duše.

In tako konec moje zgodbe ni povsem srečen. Lepo se konča za prvi in tretji rod. Z očetom je vse prav, nič mu ne manjka; Barbara, ki ji je zdaj osem let, ima najboljše izgleda za svojo bodočnost. Za nas iz drugega rodu pa so stvari še vedno meglene. Mary in jaz sva se komaj začela prebijati na svetlo. . . .

ISKRA POD PEPELOM

Sedemnajstega septembra je minilo devetdeset let, odkar se je v Zakojci v cerkljanskih hribih v čevljarski družini Ivana in Katarine rodil sin France. Ko je zrasel do šolarskih let, je vsak dan peščil uro daleč v enorazredno šolo, se nato v Kranju učil za trgovskega vajenca, potem pa — razočaran — vrnil domov, čevljaril in hodil na dnino.

Na doživetja iz tistih časov so ga vezali topli — in trpki spomini:

»Ondot sem tekal kot bosopet deček in plašil kokoši, zaradi česar je babica trčila, da sem 'divjak'. Nisem bil sam. Spremljala me je cela vrsta bratcev in sestric, ki sem jim bil najstarejši...«

Mnogokrat nas je obiskalo pomanjkanje, težke ure in solze. Pogosto ni bilo dovolj kruha...«

Kmalu pa je znova sedel v šolske klopi, postal učitelj in dve leti, do vojne vihre, učil.

»Bral sem rad in veliko, a bral bi še več, če bi imel več knjig. »Požrl sem vse čtivo, kar sem ga našel doma, tudi tisto, ki ga nisem razumel. Pospravil sem tudi vso šolsko knjižnico, ki res ni bila velika, a tudi ne le za malo južino. Stikal sem za branjem na desno in levo, kjer sem ga upal najti. Tedaj sem tudi napisal prve zgodbe in jih ilustriral...«

V prvi svetovni vojni je bil na Dunaju, v Galiciji, Ukrajini in Odesi. Po koncu vojne je kot novinar prišel v Ljubljano. Primorje so zasedli Italijani. Leta 1920 se je FRANCE BEVK vrnil v Gorico in se posvetil pisanju. Tu je ostal do septembra 1943, ko je odšel v partizane.

Po osvoboditvi je bil še nekaj časa v vrstah borcev za pravične meje na Soči, potem pa je neumorno in brez počitka pisal za velike in majhne ljubitelje knjig.

Nekaj več kot 250 knjig je napisal France Bevk. Veliko je med njimi povesti za odrasle, veliko za mlade bralce. Kot pravi sin svoje zemlje je Bevk v svojih delih najraje opisoval zgodovino domače dežele in življenje na vasi. Svoje spise je objavljaj v mnogih slovenskih listih, revijah in koledarjih, predvsem pa v samostojnih knjigah. Bila je okrog 60 let dolga, zelo plodovita doba, v kateri je Bevk dal mnogo lepega pisanja svojemu narodu, zlasti primorskemu, zato se je po pravici uvrstil med največje pripovednike in oblikovalce slovenske besede.

In prav tako sedemnajstega septembra je minilo deset let od pisateljve smrti.

Njemu v spomin objavljamo odlomek iz zgodovinske povesti z naslovom ISKRA POD PEPELOM, ki je izšla pri Prešernovi družbi za leto 1957. Tudi v njej piše France Bevk o stiskah in obupu tlačanov na Tolminskem, ki so nabrusili kose in sekire in gorjače obili z žebli, da so — iskro, tlečo pod pepelom — razgoreli v plamen punta. A je le še dvesto let in še precej več moralo preteči, kot je zapisal avtor, da je lepa Tolminska, »napojena z znojem in krvjo tlačanov, stresla s svojih pleč vse krivice in polno zadihala v prostosti.«

Na Mostu je bil pomladanski sejem, prvi izmed štirih letnih »štmavrov«. Prišli so kmetje z vseh strani — iz Baške grape in iz doline Idrije, z Gorske planote in s Cerkljanskega, od Tolmina in z vseh gorskih samot naokoli.

Tisto pomlad so prignali le nekaj mršave živine in prinesli nekaj vreč s semeni. Pa volnenih nogavic in jopic, svežnje grabelj, kosišč in žlic, škafe in lempe in še celo vrsto lesenega orodja in posod. Vsega, kar so izdelali v dolgi zimi, da za nujne potrebe iztržijo kak krajcar ali groš. A bilo je manj denarja kot želja. Ustavljali so se ob kupih kos in srpov, vil in sekir, krivačev in nožičk, vrečicah žebeljev in vsega, kar so pred njihove oči razložili Lokovčani in Kroparji.

Tisti, ki niso imeli kaj prodati ne kaj kupiti, so prišli iz navade, iz potrebe, da nekoliko pogledajo v svet. Prodajali so zijala, se pozdravljali s starimi znanci iz oddaljenih vasi, se vpraševali po zdravju in lovili novice, se sporekli ob vinu in

si zopet segli v roke. Žene in dekleta so s prihranjenimi groši postopale med stojnicami goriških in čedadskih kramarjev, ki so z namazanimi jeziki ponujali svoje blago: pisane rute, ki so se spreminjale v soncu, široke modre pasove, svetle sklepance, lične čevljičke, živobarvne trakove in zaponke za lase... Otroci so požirali z očmi sladkorčke, marcipan in medene kruhke v obliki tablic, srčkov, petelinčkov in zajčkov.

Nežica, ki je bila s Štefanom pomagala očetu prignati junca na sejem, si je za vinar kupila pisano paličico sladkorja. Držala jo je med dvema prstoma in jo počasi lizala, da bi čimbolj podaljšala užitek. Štefan si je že trikrat ogledal zaklepavni nož z roženim platiščem, okrašenim z medjo, a se mu ni hotela znižati cena. V žepu je tiščal srebrn groš, zanj bi bil rad dobil nož in še to in ono, veliko stvari.

Tolažil se je s pogledom na veliko, poslikano platno, za katerim so za vstopnino kazali čudno bitje — pol deklico

in pol ribo. In s pogledom na medveda, ki je plesal ob zvokih piščali. Majhen črnolasec, suh kot škripec, je požiral meče, nože in sablje. V pisane cunje oblečeni burkež se je spakoval na vrvi, ki jo je bil napel z drevesa na drevo, plesal po nji, kot da poskakuje po stezi. Ko je skočil na tla, je v koničasto pokrivalo lovil vinarje in peneze.

Bila sta že vsa pijana od zijanja, ko sta trčila na očeta. Prodal je bil junca in ju iskal z vrvjo okoli pleč. Odšli so na hribček k cerkvi svetega Mavra, kjer so na tratah v skupinah posedali sejmarji in prigrizovali, kar so prinesli s seboj. Med njimi so se plazili berači, prosili za grizljaje kruha, sira ali mesa, še rajši so pobrali vinar, če jim ga je kdo vrgel; da bi vzbudili usmiljenje, so razkacovali svoje razcapano uboštvo, gnojne rane in pohabljenе ude.

Šimen Golja je južinal z otrokoma kruh in grenko skuto in se pozdravil z Gregorjem Kobalom, ki se je spustil k njemu na trato.

»Kaj pa Valentin?« je vprašal Kobal.

»Z ričetom ga pitajo,« je odgovoril Šimen. »Andrejažu so pridržali boljšega konja, dokler ne plača globe. Dvajset goldinarjev. Pravi, da nima. Saj verjamem, da nima. Valentina bodo še enkrat nakrišpali, preden ga izpustijo.«

»Kaj pa čakajo?«

»Da se mu od prvega tepeža zaceli rit.«

Iz vasi je prihajalo vpitje glumačev in zmeraj glasnejši preženek pivcev. Domača krčma ni mogla sprejeti vseh gostov. Krčmar Fortunat iz Tolmina je odprl pivnico na Munihovem dvorišču. Fantje in dekleta so postopali ob plesišču pri mostu čez Sočo. Godci so že nestrpno čakali na znamenje, da začnejo.

Šimen je izbezal iz mošnjčka dva krajcarja; enega je dal Štefanu, a drugega Nežici.

»Pojdita domov!« je rekel. »Glejta, da se ne izgubita.«

Otroka sta odšla, a Golja in Kobal sta zavila na Munihovo dvorišče. Znanci so jima naredili prostor, da sta prisledla. Tam je bil Andrej Laharnar s Pečin, z okroglo glavo na dolgem vratu in z rjavo koničasto brado. Preudaren pogled mu je med besedovanjem mirno šel od obraza do obraza. Poleg njega je sedel Lovrenc Kragulj in pazljivo poslušal Tomaža Rutarja z Grahovega, ki je imel bledečen, runjast obraz in brke prav tako redke kot lase nad čelom.

»Pijta!« so jima ponujali z vseh strani.

Pila sta in naročila vina.

»Kaj pa vaši biriči?« je Lovrenc Kragulj vprašal Kobala.

»Dva sta še ostala,« je odgovoril Kobal in se rahlo namrščil; že od jutra so mu zastavljali vedno isto vprašanje.

Na plesišču je zaigrala godba, mladina je zaplesala. Na trgu se je med sejmarji nenadoma razlegnilo vzklikanje in smeh. Gruča ljudi se je premikala kot velika gosonica.

Sredi gruče je bil Valentin Lapanja, ves oznojen po telesu in rdeč v obraz, oči so mu vročično sijale. V desnici je tiščal biriško sulico, a na glavi mu je

tičal trirogelnik, ki mu je visel globoko na oči. Čez levo lice se mu je od čela do ust vlekla globoka praska, ki jo je pokrivala plast strjene krvi.

»Ušel je,« so vzklikali sejmarji, ki so pritiskali za njim. »Biriča je ubil in mu odnesel sulico in klobuk.«

Valentin ni ugovarjal. Dvigal je sulico in vpil kot pijan.

»Proč! Jaz sem birič! Bojte se biriča!«

Ljudje so se temu smejali kot posrečeni burki.

Hrup je privabil biriča, ki sta skrbela za javni red in mir. Ko sta zagledala razposajeno množico, sta se zbala in izginila.

»Tinč, kakšen pa si!« je vzkliknila stara Božičevka iz Podmelca, njegova teta po materi, ki se je prerinila do njega. »Saj si kot Kristus! Prehudo so te, ubo-žec,« mu je z belo rutico brisala lice.

»Vi ste, teta?« je rekel Valentin in se v zadregi nasmehnil. »Glejte, kaj ste naredili,« je dostavil in si z roko obrisal srago krvi, ki mu je iz novo odprte rane pripolzela do brade. »Naj teče kri!« je vzkliknil. »Dokler mi teče kri, sem še živ... Kje je vino? Žeja me kot sto... Kje točijo vino?«

Pospremili so ga na Munihovo dvo-rišče. Možje, že razvneti od vina in razgovora, so bili ob pogledu na Valentinov okrvavljeni obraz kot onemeli.

Valentin se je zasmejal, zasadil sulico v mehka tla in nanjo obesil trirogelnik. »Pijače!« je zavpil. »Vina!«

Pivci so se sprostili. Od vseh strani so mu ponujali majolike, vzklikali in vpraševali. Povabili so ga, da naj prisede.

»Pil bom,« je rekel Valentin z majoliko v tresočih se rokah. »A da veste — imam le suho grlo, a niti božjaka v žepu.«

»Pij, kaj boš!« so mu klicali. »In govori! Ali si ušel? Saj si tak, kakor da si se ruval z vsemi galjoti.«

Valentin je pil in se sesedel na klop, kakor da so mu pošle vse moči.

»Ušel,« je dvignil glavo in se trudno nasmehnil. »Hoteli so me še enkrat s palico — pred ljudmi... In oskrbnika bi moral prositi za odpuščanje... Jaz pa ne — ne dam se več tepsti ne od biriča ne od hudiča... Sunil sem na desno, sunil na levo, vrata so bila odprta — bil sem na cesti. Neki galjot pa s sulico za menoj. Obrnil sem se, dobil prasko, cebnil hudiča v vamp. Zvalil se je kot svinja, palica in klobuk sta zletela od njega... Zdaj sem tu...«

Zopet je pil.

Tlačani so ga gledali s pridržano sapo. Občudovali so ga, zaradi biriča jim je srce igralo od zadovoljstva. Hkrati jih je za Valentina — navdal strah in sočutje.

»Ali si ga ubil?« je vprašal Golja.

»Ne. Saj je še vpil za menoj.«

»Iskali te bodo,« je rekel Tomaž Rutar. »Bodo, a ne tu,« je rekel Valentin. »Ne mislijo si, da sem tekal na sejem.«

»Doma te bodo našli.«

»Ne pojdem domov. Saj nisem nor.«

Omamljen od naglo popitega vina, od izmučenosti in razburjenja je Valentin nagnil glavo. Zdelo se je, da so mu pošle

tudi duševne moči. Če bi bil tedaj pristopil kak birič, bi se bil dal brez odpora prijeti. Nenadoma je dvignil okrvavljeni obraz in srepro pogledal okrog.

»Ne dam se ujeti, rajši se ubijem!« je s pestmi nabijal po mizi, da so odsakovale majolike in prstene čaše. »Ne bom več ležal v temi s podganami. Ne bodo me več pretepali. Tudi jaz sem človek...«

Za može, ki so že bili razgreti od vina in nejevolje, je bil Valentinov izbruh kot olje v ogenj. Ob pogledu nanj so se jim odprle stare rane.

»Če smo ljudje, tega ne bomo več trpeli,« je zavpil Mišel Troha iz Tribuše, čokat temnolasec mrkega pogleda, in razbil prazen vrč ob mizo. »Ali pa, pri moji duši, smo živina.«

»Živina nismo, le delajo z nami slabše kot z živino.«

»Držimo, da nam strojijo kožo kot oslu.«

»Kaj bomo samo čvekali! V Tolmin!« »Dajmo, da vidimo, če so njihove riti manj občutljive za tepežko kot naše!«

»Ne bomo jih božali s palicami. Za nje so vile in sekire!«

»In gorjače in cepci!«

Šimen Golja se je molče spogledal s Kobalom in Laharnarjem. Tudi Lovrenc Kragulj in Tomaž Rutar sta molčala. Ti može, ki so v treznosti pogosto razmišljali o upor, so tudi pri vinu ohranili hladno razsodnost, četudi jim je kipel v dušah. Na en sam klic bi se, opogumljeni od vina, vsi sejmarji dvignili nad grofa, a bi se že ob prvem rahlem streznjenju drug za drugim porazgubili.

»Z golimi pestmi ne moremo nad biriče,« se je oglasil Laharnar.

»Saj so koli v plotovih. Negnoj je trd kot železo.«

»Valentin je z eno samo brco ukrotil biriča.«

»Ali se bojiš za grofa?« je Troha strupeno vprašal Laharnarja.

Laharnar je bil užaljen.

»Toliko se bojim zanj kot ti,« je rekel. »Če bi grofovski tebi nadrobili toliko hoste na hrbtu, kot so jo meni, bi te še vse drugače žgalo in peklo. Če se zmenimo za punt, ne bom umanjkal... Toda zgovarjajmo se trezni, ne pri pijači.«

»Če si ti pijan, mi nismo!«

»Poslušajte možje!« je Šimen Golja dvignil glas. »Nihče ni pijan, vsi smo trezni, zato se trezno pomenimo... Poslušajte, kaj vam rečem! Oni dan sem se hotel zaradi krivične rabote pritožiti pri grofu. Niso me pustili do njega. Kaj menite, zakaj ne? Ker kradejo na naš rovaš in se bojijo, da bi grof za to izvedel... Pa tu ne gre samo zame. Vsak izmed vas ima kako pritožbo... Izberimo tri može, vsaj gredo h grofu in govorijo v imenu vseh. Kaj mislite?«

Možje so molčali. Eni so kimali in se spogledovali, drugi so nezaupljivo gledali.

»Ne bo nas poslušal,« se je oglasil Troha. »Tebe ni, tudi nas ne bo.«

»Kaj pa sem jaz?« je rekel Golja. »Kmet s Kneže, ki se je hotel pritožiti zase, nič drugega. Odposlanci — to je druga pesem. Odposlancev se nihče ne bo upal vreči čez prag. Če bi pa nas grof ne poslušal, bomo vsaj vedeli, pri čem smo. Potem bomo tudi mi drugače govorili.«

Te besede so naredile vtis na razgrete glave. Nihče več ni ugovarjal. Izbrali so tri odposlance. Nad Sočo je že legal mrak, ko so se v nastopajočo noč razkropili vsak proti svojemu domu.

200-LETNICA KOPITARJEVEGA ROJSTVA

DUHOVIT IN UČEN RAZISKOVALEC

Letos se spominjamo JERNEJA KOPITARJA, najpomembnejšega izmed slovenskih romantikov v znanosti, ki se je pred 200 leti rodil v Repnjah na Gorenjskem.

Študiral je v Ljubljani, bil domači učitelj pa tajnik in knjižničar pri znamenitem slovenskem mecenu baronu Žigi Zoisu, na Dunaju kasneje študiral pravo in slavistiko, postal tudi tam cenzor za slovanske in grške knjige in umrl kot dvorni svetnik.

Pri Zoisu se je Kopitar začel zanimati za znanost o slovanskih jezikih; pri tem si je postavil načelo, da jezikoslovec ni zakonodajalec, temveč raziskovalec in statistik jezika. Največji pomen njegovega dela je predvsem v tem, da je napisal znanstveno slovnico slovenskega jezika, prvo te vrste, postavljeno na osnovo ljudskega govora in jezikovnega zgodovinskega razvoja.

Po njegovi zaslugi so odprli v Ljubljani stolico za slovenski jezik. Srbom je vzgojil jezikoslovca in zbiralca ljudskega blaga Vuka Karadžića, z vsem svojim delom pa je pomagal postavljati temelje slovanskemu jezikoslovju.

Matija Čop je o Kopitarju izrekel nekaj misli, ki ustrezajo resnici še danes. Čop, prešernov sodobnik in prijatelj, mentor in teoretik mlade slovenske romantične poezije, je o velikem slavistu Kopitarju zapisal:

»Njegova slovnica sodi med najvplivnejša jezikoslovna dela, kar jih je izšlo na področju slovanskih književnosti. V nji je vse polno bistrih pogledov, presenetljivo novih nazorov in zdravih sodb. Z vsem tem je več kot primerna, da budi duha samostojno mislečega bralca, ga ostri in navaja na nove misli. Zasluge tega duhovitega in učenega raziskovalca za slovanske književnosti in za višje jezikovne študije so znane...«

Seveda je razen slovnice napisal še številne jezikovne razprave, vse le v nemščini, Slovenija pa se mu je zadnje mesece oddolžila za njegovo delo s številnimi proslavami, članki in televizijskimi oddajami.

PISMO IZ NEW YORK

Pred kakšnim letom dni sem se dalj časa zadržal v Clevelandu in tam obiskal svojega bratranca. Pogovarjala sva se, oh, o vsem mogočem, se mi zdi, ko sem na lepem omenil, da se vračam v New York. Moj bratranec me tedaj vpraša z glasom, ki je bil resda miloben, a je obenem zavrtal v mojo glavo s prizvokom dvoma, če ni morda z menoj nekaj narobe: »Pa se boš res vrnil v New York?«

Kot se legendarnemu utopljenecu zvrstijo pred očmi prizori iz njegovega življenja, tako sem zdaj ugledal pred seboj podobe iz časa pred petdesetimi leti. Živeli smo v Nottinghamu, kakor smo imenovali tisto predmestje Clevelanda. Tedanja vinogradniška okolica naše hiše mi je bila zelo pri srcu, vendar so bile moje noge že takrat praviloma obrnjene v smeri mestnega središča. Velikokrat sem skočil v rumeni voz cestne železnice in izstopil šele kje v mestu. Tiste dni je to pomenilo približno uro vožnje. Običajno sem se najprej ustavil v tisti čudoviti Clevelandski javni knjižnici na Tretji cesti in Superior. Šele ko so me dodobra napojili najnovejši literarni časopisi in ko sem prelistal kak ducat znanstvenih knjig, sem se odpravil k pozni južini. V arkadi čez cesto, v njenem spodnjem krilu, sem dobil najboljši hamburger in še jabolčno pito s cheddarjevim sirom za nameček. Peš sem se vrnil do poslopja časnikarske hiše »Cleveland Plain Dealer«, morda še do uradov »Cleveland Press«, da sem tam lahko srkal vonj svežega tiskarskega črnila in se dotaknil prvega izvoda večerne izdaje, ki so jo prodajali tik pred stavbo. Mogoče sem se še sprehodil do gledališča »Hanna«, v upanju, da bom tam zagledal enega ali drugega slavnega igralca, ko bo stopil skozi vrata za gledališčne. In preden sem se obrnil nazaj proti domu, sem še za nekaj časa posedel v tej ali oni hotelski sprejemnici, prebiral svoj časnik in si verjetno domišljjal, da sem hotelski gost, največkrat pa samo okušal sijaj velikega sveta onstran Clevelanda.

To pa še vedno ni bilo dovolj zame, zato sem se čez čas odpravil proti bolj določenemu mestnemu središču — v New York. Tja sem se pripeljal z vlakom, prenočil sem v »Y« in si

poiskal delo v Bayonne v New Jersey, kar na drugi strani reke nasproti Manhattana, kamor sem se potem vsak dan vozil s podzemeljsko in z ladjico »Liberty Street« prek Hudsona. In to se mi je zdelo nadvse imenitno. Presrečen sem bil, če sem včasih zagledal veliko prekomorsko ladjo, kako se pomika mimo naše ladjice v ranem jutru.

Sobo sem si najel na Riverside Drive, v stanovanjski hiši, ki so jo bili preuredili za samske podnajemnike. Pa tudi to še ni bilo dovolj dobro, kot sem kmalu spredel. Village je kraj, kjer je treba živeti! In tako sem se napotil tja, kadar sem le utegnil, in si pasel oči na tistih pisanih hišah, za katere sem upal, da bom nekega dne sam v njih živel. V treh ali štirih letih sem si prihranil dva tisoč dolarjev, to pa je bila še vedno malenkost v primeri s tistimi petnajstimi tisočaki (bilo je to v starih, dobrih časih!), kolikor bi jih potreboval za eno teh hiš na Washington Square. Številka pet s tega trga, s svojim razkošnim kolonialnim vhodom in z bostonskim bršljanom na začetku majhne trate pred hišo, me je še prav posebej zamikala. Moja poizvedovanja so kmalu odkrila, da je prav v tej hiši leta 1850 živel slavni Henry James. In samo petnajst tisoč za takole hišo! Vsota se mi ni zdela pretirana, zato sem si izdelal načrt, kako jo bom kupil, in potem sem potrpežljivo čakal. Priznati moram seveda, da je bilo to moje hrepenenje po prečiščenem mestnem okolju samo ljubiteljsko. V svoji resni vsakdanjosti sem bil kemik in metalurg in tiste dni sem se pripravljaj za doktorat. Ta svoj cilj sem končno le dosegel. Pot do njega je bila dolga, a uspešna in za to se imam zahvaliti celi vrsti srečnih okoliščin. Štiri leta sem še moral prebiti v New Havenu, ki je veljal za nekakšno precej oddaljeno predmestje New Yorka. Po preteku tega časa pa sem se vrnil v Manhattan in se tam pridružil univerzi.

V spominu mi je ostal nenavaden dogodek s Times Square. Tam sem se sprehajal z dekletom, ki sem mu takrat dvoril. Prišla sva do zapitega možakarja, ki je slonel ob nekem zidu. Njegovi vranje črni lasje in

njegov obraz mi je razodeval, da je ameriški Indijanec. Kričal je na mimoidoče — in prav težko ga je bilo razumeti: »Štiriindvajset dolarjev so nam dali, bednih štiriindvajset dolarjev — za Mathattan!« Midva sva se mu prisiljeno nasmehnila in si verjetno mislila: še en pijanec. Pa se mi je ta dogodek vseeno neizbrisno vtisnil v spomin. To ni bil gledališki nastop, tisto kričanje sploh ni bilo zavestno — tu je preklinjala Indijančeva duša vse tisto, kar so mu kdaj bili hudega storili belci.

Ta odsotnost zavesti se mi je zazdela značilna za New York. Prizor z Indijancem se ne bi mogel odigrati v Arizoni ali v Utahu. Potrebna je bila brezoblična Times Square, da je dogodek sploh lahko zaživel v resničnosti. In čeprav je bil žalosten, je mene še bolj navezal na New York.

Občutek imam, da ne najdem pravih besed za to, kar bi rad povedal. Saj ne mislim na zavest ali na resničnost. Prej bi se odločil za določeno pristnost. V New Yorku je taksist tako po svoji zunanosti kot po svojem obnašanju taksist in nič drugega. V Akronu ali Albuquerqueu je taksist samo med dvema zaposlitvama, mogoče čaka celo na farmo, ki jo bo kmalu dobil v svoje roke, saj sta jo z nevesto kupila šele pred mesecem dni.

Ko omenjam voznike taksijev, mi to prikliče v spomin nenavaden odgovor taksista v New Yorku, ki sem ga vprašal, že na poti v njegov avto, kje je Sniffen Court. Rekel mi je: »Poznam samo Kip svobode!« Tako sem imel pred kratkim priložnost prirediti v Harvardskem klubu srečanje za kakšnih dvajset gostov. Eden izmed njih se je z občudovanjem razgledoval po tej častitljivi ustanovi in na kratko izjavil, da je prav takšna, kot si je sam predstavljal Harvardski klub. Da, prav to je tisto — imenuje se prava resničnost: bar je v New Yorku bar in je v glavnem odprt za točenje alkoholnih pijač. Policist je poklicen policist. In tudi tistega gospoda, ki s cilindrom na glavi stopa po ulici, nihče ne bo zamenjal za drugega. Vso pravico ima do svojega klobuka, ne nosi ga kot našeljenec, še

A

pristoja mu, skupaj z odlikovanji na njegovih prsiah, ko vstopi v enega izmed boljših klubov na Peti aveniji, kjer je za njega pripravljen banket in kjer mu bodo podelili to ali ono zgodovinsko priznanje.

Zdaj pa na kratko še to iz dolge zgodbe:

Zaslužil sem nekaj denarja na tržišču vrednostnih papirjev, in sicer dovolj, da sem si lahko privoščil eno tistih hiš v Villageu. Kupil pa sem si hišo Jimmyja Walkerja in nobene druge. In pomislite: ko smo hišo pregledali, smo našli na tleh v kabinetu raztresene notne liste. Med temi skladbami je bila pesem, ki jo je uglasbil Jimmy in s katero je nastopala — o tem ne more biti nikakega dvoma! — Betty Compton, njegova žena: »Me boš ljubil v decembru, kot me ljubiš v maju?« Bila je to lepa hiša — prilegla bi se samemu županu New Yorka — na Kraju sv. Luke, ene bolj elegantnih ulic v Villageu. Dal sem naplačilo. Lastnik, ki sem imel z njim opraviti, je bil Jack Lawrence, skladatelj popevk »Nežno«, »Ciri biri bin« in drugih uspešnih melodij. Odvetniki so se prepirali med seboj zaradi pogodbe, jaz pa sem v dveh mesecih izgubil hišo in še dva tisoč dolarjev povrhu, to pa za posredništvo in odvetniške stroške. Spametoval sem se kar naglo. Otresel sem se lakomnih odvetnikov in dal naplačilo za še sijajnejšo hišo v strnjem naselju, ki je bilo vredno Pariza. Ne samo da je bilo to v enem najbolj izbranih okolišev v New Yorku, tudi hiša, ki sem jo našel, je bila najlepša v svoji vrsti. In kakšno naselje je bilo to: Cole Porter je napisal svojo »Beguno« v vogalni stavbi in petnajst let kasneje je v isti hiši Jackson napisal svoj bestseller »Izgubljeni weekend«. Luntovi so živeli na drugi strani ulice. Malvina Hoffman, slavna kiparka, je bila moja sosedica.

Le kaj bi mi zdaj še lahko šlo narobe? Če bi se mi zahotelo, da se posvetim umetniškemu ustvarjanju, je bila to prava okolica za kaj takega. O tem sem bil prepričan, posebno še, ko sem neko nedeljsko jutro prebral v literarnem delu New York Timesa članek o pisateljih v

Ameriki. Avtor je tvegal napoved, da se tačas brez dvoma nekeje prebija kak devetnajstleten korenjak skozi deželo proti Manhattanu, da bi tu napisal svoje »Sonce tudi vzhaja«.

Ustvarjalnost je res prišla in z njo tudi priznanje in nekaj prestiža, ki ga je bilo zame dovolj, da sem se pojavil v nekaj izdajah »Who's Who«. To mi je zagotovilo, v moje veliko osebno zadovoljstvo, gnezdo v moji prisvojeni skupnosti. Zakaj nam neki pomagajo velemesta, kot so New York, Pariz, London, izraziti našo ustvarjalnost? Na to vprašanje je težko odgovoriti, res pa je, da pomagajo. Prva stvar, ki jo opažam tukaj, je predanost, in ta je malo večja kot kjerkoli drugje — in ne morda samo predanost grabežu denarja ali prodoru družinskega klana, kot je to znano iz Teksasa, ampak predanost odličnosti.

Nekoč sem bil v svoji krajevni trgovini z železnino, ko je Sam, njen lastnik, zaklical proti meni: »Hej, doktor Nielsen, vi ste metalurg, morda eden najboljših v deželi — rad bi vas nekaj vprašal o lotanju«. Seveda nisem eden od najboljših v deželi, lahko pa se postavim s tem, da sem eden izmed dobrih metalurgov. Mojemu trgovcu pa je bilo kar samoumevno, da sem eden najboljših. Saj — takšen je New York. Če kje, potem je prav tu mogoče stakniti predanega profesionalca, pa naj bo to fotograf, baletnik ali matematik — in če ni najboljši v deželi, pa vsaj ni kdove kako daleč od najboljšega. Ko bi moj železninar nagovoril mojo sosedo in ji zastavil vprašanje o kiparstvu, bi dobil v odgovor mnenje Rodinove učenke in svetovne avtoritete s tega področja.

Moja žena se je nekega dne ukvarjala z nekakšnimi nasadi okrog drevesa pred našo hišo. Mimo je prišla sprehajalka, se ustavila in ji dala nekaj nasvetov — ti nasveti pa niso bili karsibodi, kot se je izkazalo. In zakaj ne? Pozneje sva izvedela, da tista dama ni bila nihče drug kot urednica kotička za vrtičkarje v New York Timesu. Živela je le nekaj korakov od nas v isti ulici.

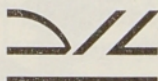
V neki knjigarni na Četrty aveniji sem prelistaval stare knjige, ko mi pade iz njih na tla stara poštna razglednica. Poslana je bila iz Francije in je bila podpisana z »E. Wharton«. Odsesel sem jo v Beinickejevo knjižnico redkih izdaj pri Yale, ker sem hotel vedeti, ali je rokopis avtentičen. Ne samo, da je bil pravi, zvedel sem še to, da je francosko mesto Herres s francoske riviere, ki je bilo zapisano v poštnem žigu na razglednici, prav tisti kraj, kjer je imela Edith Wharton svoj dvorec. Kartico sem poslal njenemu biografu Louisu Auchinclosu in potem sva izmenjala o njej še nekaj prijetnih besed. Občutil sem, da sem del zgodovine, vsaj del ameriške literarne zgodovine, do tega pa sem prišel po tako lahki poti! Človek mora pač biti v središču vsega, kar se dogaja na svetu.

»Kaj si me vprašal?« sem se oglasil svojemu bratranču. »Oh, seveda — ali se zares vračam v New York . . . Sam veš,« sem mu odgovoril, »kako je s tem — to je vendar kraj, ki ga najbolje poznam.«

*Iz angleščine prevedel
Ivan Dolenc, Kanada*

MEBLO

INDUSTRIJA POHIŠTVA
IN NOTRANJE OPREME
NOVA GORICA
JUGOSLAVIJA

MEBLO

65000 NOVA GORICA
JUGOSLAVIJA
TELEFON (065) 22-611
TELEX 34 316 YU MEBLO

PROIZVODNI PROGRAM:

— sistemsko in garniturno ploskovno pohištvo • kolonialno in rustikalno pohištvo • drobno kosovno pohištvo • JOGI vzmetnica, JOGI postelje, JOGI vzglavniki, JOGI blazine • oblazinjeno pohištvo • stoječa, mizna, stenska in stropna dekorativna svetlobna telesa iz pleksistekla • deli kopalniške opreme • oprema iz plastičnih mas — mize, stoli, cvetličnjaki in drugi artikli za opremo interjerov, eksterjerov in športnih objektov • sobna oprema za predšolsko in šolsko mladino • vertikalno cestno — prometna signalizacija iz poliestra ojačanega s steklenimi vlakni, z odbojno folijo • izdelki iz masivnega lesa • iverne plošče, oplemenitene in oplasčene plošče • montažno — demontažno predelne stene • stenske in stropne obloge • industrijska vata in vata iz sintetičnih vlaken • oprema za javne objekte po naročilu (hoteli, kinodvorane . . .) Obiščite nas v naših salonih v Novi Gorici, Mariboru, Karlovcu, Zagrebu, Varaždinu, Đakovu, Sarajevu, Titogradu, Subotici, Novem Sadu, Beogradu, Nišu in Skopju.

Smiljan Rozman

ROKAVICE

Kar so za noge nogavice, so za roke rokavice. Nekoč so rokavice ščitile roke pred nalezljivimi boleznimi. Plemiči so se teh zelo bali. Vedeli so, zakaj, saj so spravile tisoče ljudi na oni svet.

Če je vitez hotel svojega tekmeca pozvati na dvoboj, mu je vrgel v obraz rokavico. Potem pa sta se tepla. S sulicami, z meči, s sekirami. Skratka, ropotalo je po pločevini, kot če bi mama pomivala posodo.

Tudi kavboji v filmih imajo vedno na rokah rokavice, toda še zdaj ne vem, če so jih pravi kavboji res imeli.

Vsekakor pa imajo rokavice policisti in častniki, če so v slovesnih uniformah.

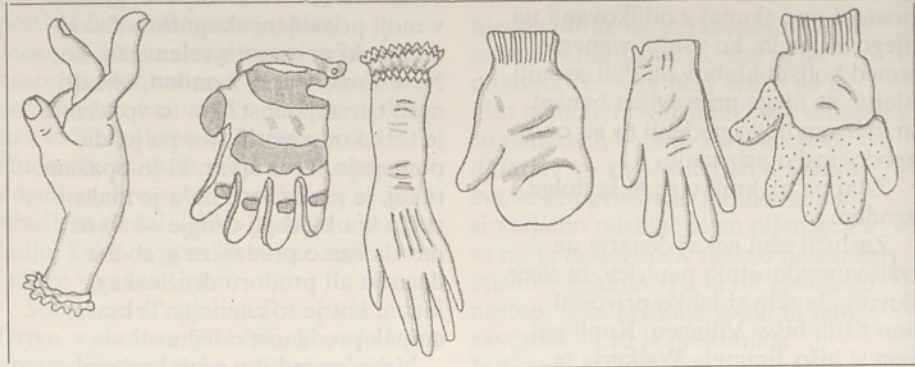
Zdravniki kirurgi, ki operirajo, imajo posebne tanke gumijaste rokavice. Kmetje, ki škropijo sadje, nekoliko debelejšje. Delavci imajo zaščitne rokavice iz močnega usnja, ki jim ščitijo roke pri delu z železom in orodji.

Rokavice nosimo, da se obranimo mraza. Pozimi ni prav nič prijetno nastavljati roke vetru in mrazu. Kaj kmalu ozebe koža.

Tudi rokavic imamo nekaj vrst. Imamo palčnike, ki imajo prost samo palec, drugi prsti pa domujejo skupaj v isti sobi. Imamo vojaške rokavice, kjer ima tudi kazalec svojo lastno hišico. Zakaj? Zaradi petelina na puški. Saj petelina vojak sproži prav s kazalcem.

Seveda so najimenoitnejše rokavice take, pri katerih ima vsak prst svoj lastni dom. Vsak lahko miga, kakor ga je volja.

So tudi smučarske rokavice. Smuk! Še posebno imenitne rokavice so bele nevestine rokavice, ki segajo do komolcev in dišijo po kolonjski vodi. Poročne rokavice neveste ponavadi oblečejo le enkrat v življenju, potem pa jih čuvajo v predalu s poročno obleko in šopkom belih umetnih rož. Vzamejo jih v roke le, kadar obujajo spomine na najsrečnejši dan v svojem življenju.

IZ ZAJČJEGA DNEVNIKA

Pozimi vsak zajček piše dnevnik. Piše ga skrbno in pridno s tačkami po snegu. Kdor zna brati, takoj razbere: kje je zajček bil, kaj je tam delal, kam se je podal, ali se mu je mudilo ali pa se je brezskrbno sprehajal.

Pred kratkim sem bil na lovu in sem iz »zajčjega jezika« prevedel nekaj zapisov. Ker sem prepričan, da vas bodo ti prevodi zanimali, sem jih skrbno zapisal v svoj zvezek.

V jarku ob nizki trepetliki je bilo zapisano z velikimi znaki:

— Glodal sem grenke vejice. Kaj moremo?! Pozimi so dobre!

Potem je pisalo na dnu nekega zameta; pisalo je jasno in glasno:

— Sedel sem tu na rahlem snegu in prisluškoval, če kdo prihaja.

Šel sem naprej in na čistini zagledal mnogo zapletenih in zavozlanih odtisov. Vendar so že od daleč čitljivo in jasno govorilo, o čem je beseda.

— Kod da se nekdo bliža?! Moram se zavarovati! Zato, glej, krožim in vozlam, da bi zametal svoje sledi.

Potem pa se je kar naenkrat vse postavilo na glavo: velike zadnje tace so bile spredaj, majhne sprednje na-

enkrat zadnje. Zdelo se je — zajček se je zmotil in je tekel zadenski.

A nisem se pustil premotiti. Prevedel sem tudi ta zajčji — le na prvi pogled neprevидljiv — »tačkopis«.

— Zelo sem se prestrašil in sem pobegnil na vrat na nos. Mar je čudno, da so mi v diru zadnje dolge noge skakale hitreje od kratkih sprednjih?

Zajec je pobegnil, jaz sem pa z lova prinesel poln zvezeh zapisov iz zajčjega dnevnika.

Dragutin Horkeč

Prevedla Kristina Brenkova

Ziljska pripovedka

SPEČI ZAJEC

Nekdo je zagledal v detelji spečega zajca in je zaklical:

»Glej, išče me sreča! Ujel bom zajca, ga prodal in si kupil kokoš. In piščeta bom prodal in si kupil mlado kozico. Kozica bo zrasla, postala bo velika koza in bo imela kozličke. Prodaj bom kozo in kozličke in kupil telico. Telica bo zrasla, postala velika krava in bo imela tele. Prodaj bom kravo in tele ter kupil žrebe. Žrebe bo zraslo in bo lep konj. Sedel bom nanj in zdirjal z njim kakor gospod in zakričal bom: Dr-r-r-r-r!«

Zajec se je prestrašil, skočil kvišku in pobegnil prek polja v velikih skokih. Človek ni dobil niti zajca niti konja.

Ne prodajaj zajca, dokler ga nisi ujel!

Milena Batič NOVO LETO

*Novo leto
je lep dan,
rad ima ga
ciciban.*

*Jelka sega
do neba,
lučk na njej
se sto blešči
in sto žogic
iz srebra
in sto žarkov
iz zlata.*

*A pod veje
dedek Mraz
skril je nekaj
še za nas.*

UGANKE JOŽETA ŠMITA

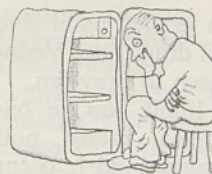
*Burja. Mraz. Sneži.
V polju pa možak —
bos in čisto nag
se na smeh drži.*

Sneženi mož

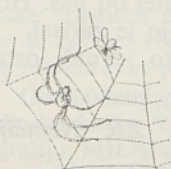
*Ni prašiček, vendar kruli,
da bi ga le redko čuli.*

Prazen želodec

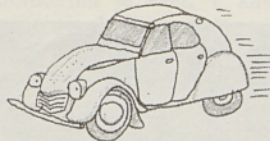
*Mrežo napel,
muho ujel
lovec vesel.*

Pajek

*Brez ojesa,
brez konjiča,
brez voliča
in osliča
voz po cesti driča.*

Avto

*Majčkeno drevo,
a veliko čudo:
cvetje nad zemljó,
sadje pa pod grudo!*

Krompir

Neža Maurer SREBRNA STEZA

*Polžek se je ženit šel
ponoči, skrivaj.
Zakaj?
Bil je zelo mlad
in ne bi rad,
da bi ga odkrili
in po zobeh vlačili.*

*Lepo je bilo.
Vse je po sreči šlo
tja in nazaj.
A drugo jutro — aj!
Srebrna stezica vodila
je od njegovega
do njenega praga.*

*O, polžica draga,
kaj zdaj?*

četrto leto pa je leto prakse in se bom vozil v Västeras.

Zelo si želim, da bi izdelal šolo, še bolj pa si želim, da bi lahko opravljal svoj poklic v Jugoslaviji. Upam, da se mi bo ta želja izpolnila, saj se nameravam vrniti v Slovenijo. V Dekanih pri Kopru gradimo hišo in tam bo naš drugi dom.

Marjan Bestjak, slov. dop. šola, Köping, Švedska

RADA TE IMAM, TITO!

Izgubili smo predsednika SFRJ našega dragega Tita. Njegovo srce je za vedno obstalo 4. maja ob 15.05 v Ljubljani.

Poslovil se je od nas! Toda v naših srcih bo vedno ostal v lepem spominu. Veliko dobrega je storil za nas, se boril za domovino in nam ustvaril lepo življenje.

Ponosni smo, da je med nami živel tako velik genij, naš dragi Tito. Vedno je bil hraber, ponosen in pravičen.

Ves svet ga je ljubil, kar je bilo dokazano na njegovi zadnji poti. Spremljali so ga predsedniki iz osemindesetih držav in še mnogo drugih pomembnih ljudi. Zdi se mi, da tudi med nami ni bilo nikogar, ki ga ne bi spremljal do zadnjih trenutkov. Ostal nam bo vedno v lepem spominu.

Obljubljamo mu, da bomo tudi mi storili vse, kar si je želel od nas. Hodili bomo po poti, ki jo je zarisal.

Mi smo Titovi, Tito je naš, ostal boš večno med nami.

Aleksandra Hvastija, ZR Nemčija

LETO OTROKA

Leto 1979 je bilo posvečeno vsem otrokom, zato se je imenovalo leto otroka. Slovensko društvo in učenci slovenske šole v Köpingu smo v ta namen pripravili proslavo. Bila je v maju ob zaključku šolskega leta in

100-letnice rojstva pesnika Josipa Murna Aleksandrova.

Mladinec Slavko Arih je ob tej priložnosti prebral govor o pomenu leta otroka. Jožek, Marjan, Zvonko in jaz smo se spomnili pesnika Josipa Murna Aleksandrova in ga predstavili v besedi in z njegovimi pesmimi. Mlajši učenci so deklamirali in prepevali ob spremljavi Jožetove harmonike.

Veseli del večera je organiziralo slovensko društvo. Zbralo se je veliko ljudi, prišli so iz Stockholma, Västerasa, Surahammra, Halstahammra, Eskilstune, Kumle in Lindesberga. Da se je zbralo tako mnogo ljudi, gre zahvala predvsem ansamblu VIKIS, ki nam je prišel igrat z južne Švedske. Bilo je zelo lepo.

Janko Meglič, slov. dop. šola, Köping, Švedska

NA RAZPOTJU

Na Švedskem živim že 14 let. Tu sem hodil devet let v osnovno šolo, tu je namreč devetletka, zraven pa še v slovensko šolo. Zadnja leta sem hodil v slovensko šolo vsako soboto po dve uri. Letos sem osnovno šolo končal.

Célo zadnje leto sem bil nekako na razpotju in sem si težko izbral poklic. Posvetoval sem se z učiteljem, se pogovarjal s starši in mislil tudi na svoje interese. Nazadnje sem se odločil za tehnično šolo, ki traja štiri leta. Prva tri leta jo bom obiskoval v Köpingu,

POLETNE POČITNICE V DOMOVINI

Večina turistov, ki pride v Jugoslavijo, obiše obmorska mesta in morje. Na poti proti Istri se peljejo skozi Postojno. Veliko se jih ustavi tam, da si ogledajo eno najlepših kraških podzemnih jam — Postojnsko jamo.

Postojnska jama je odprta že 160 let. Vsi do sedaj znani rovi presegajo dolžino 21 kilometrov. V njej ustvarja narava že dolga tisočletja čudovite kapniške tvorbe: stalaktite, stalagmite, zavese in mogočne stebre. Jama je razsvetljena in v njej vozi električni vlak. Tu živi tudi znamenita jamska dvoživka — človeška ribica.

Nedaleč od Postojne (približno 10 km) je v 123 metrov visoki, navpični steni edinstveni Predjamski grad. Zanimiv je predvsem zaradi arhitekturnih posebnosti in ob njem razvitega sistema podzemskih jam. Grad ima tudi bogato arheološko zbirko.

Na poti v Istro je tudi vas Lipica. V njej je precej velika kobilarna, ki jo je že leta 1580 ustanovil avstrijski nadvojvoda Karel, sin cesarja Ferdinanda.

V Lipici vzgajajo tekmovalne konje in konje za prodajo. Imajo pa tudi konje, ki jih turisti lahko jezdijo, saj je v Lipici tudi jahalna šola.

Naša domovina nudi vsakomur svoje lepote in gostoljubnost, zato jo tuji radi obiskujejo.

Tatjana Intihar, VII. raz. slov. dop. šole Vzhodni Berlin

DOMA

Vsako leto enkrat gremo domov na dopust. Večkrat sem v Laškem, ki je na Štajerskem. V Laškem živita stari atek in stara mama. Lani je stari atek zbral neko nedeljo popoldan vso svojo družino. Ker zelo rad poje, je povabil tudi nekaj dobrih pevcev. Moj očka je snemal njihovo prepevanje. Pekli smo čevapčiče. Jaz sem se ves popoldan podil s svojimi bratrance po travniku okoli hiše. Enkrat bi bil skoraj padel v potok.

Bilo je zelo lepo.

Marko Deželak, II. raz. slov. dop. šole, Zah. Berlin

V Köpingu so na prireditvi ob letu otroka mlajši učenci deklamirali in peli slovenske pesmi

ŠE GA BOMO

Postavljeno mi je bilo vprašanje: »Od kod prihaja besedica *ga* v zvezi: „To so ga lomili?“

Če pogledamo preprosto slovnico, je *ga* četrti sklon ednine krajše ali naslonske oblike osebnega zaimka za moški ali za srednji spol. Daljša oblika je *njega*. Prvi sklon torej *on* ali *ono*.

Podobno rabo poznamo tudi za ženski spol, na primer: »To jo žge!« To je torej četrti sklon ednine ravno tako krajše ali naslonske oblike osebnega zaimka za ženski spol. Daljša oblika je *njo*.

Medtem ste se gotovo že spomnili še drugačnih zvez, na primer množinske: »Ta se jih pa spomni! Presneto jih ima za ušesi!«

Seveda nam že preprosto vzporejanje krajših in daljših oblik v stavkih pove, da gre pomensko za dve povsem ločeni stvari, na primer:

Njega poznam, nje pa ne: Poglej ga no, kakšne se ti spomni! Poglej jo no! Poglej jih no!

Očitno gre v drugih primerih za nekakšne zakrnele, ustaljene besedne zveze, zlasti v živih pogovornih okoljih, ki jih ne moremo več jemati po črki, po kateri bi »ga« ali »jo« ali »jih« pomenilo kakšno povsem določeno osebo ali stvar, temveč gre skoraj bolj za poudarek celotne zveze, saj bi pomensko smisel ostal isti, če »ga« ali »je« ali »jih« izpustimo, na primer: »Poglej no, kakšne se ti spomni!«

Podobno pogrešljivi so ti krajši zaimki v zvezah, kot so: »Vrag si ga vedi, kaj bo z njim.« — »Gorje se ga majhnemu narodu!« Oba stavka bi tako rekoč isto povedala brez besedice »ga«: »Vrag si vedi, kaj bo z njim.« — »Gorje se majhnemu narodu!« Spet vidimo, da gre le za nekakšen odtenek v poudarku in za slogovno izrazitejšo pogovorno obliko.

Za stopnjo večjo pomensko vlogo imajo ti krajši zaimki v zvezah, kakor je na primer: »To si mi pravi nebodigatreba! Ti si mi prava nebodijtreba! To so mi pravi nebodijih treba!« Tu gre slovnico za drugi sklon, razvidna pa sta tudi spol in število.

Označevanje osebe in hkrati poudarno vlogo opravljajo ti skrajšani zaimki v zvezah, kakor so: »Ni ga na svetu lepšega kraja, kakor je dom!« — »Čez domovino je ni!« — »Ni jih takih navihancev, kakor ste vi.«

Največkrat pa je zaimek (ga, jo, jih) v takih zvezah uporabljen bodisi za prikrivanje osebe ali stvari, ki je ne maramo ali nam je ni treba imenovati. Dosti tega se je ohranilo še iz starih časov, ko se je človek bal poimenovati s pra-

vim imenom nadzemeljske sile, zato jih je poimenoval z izmišljenimi imeni ali pa jih samo nakazoval, v strahu, da jih ne bi priklical nadse ali se jim zameril. Od božjih in hudičevih oseb se je to razširilo tudi na vladarske ali splošno znane osebe. Nekaj podobnega smo videli že zadnjič v stavku: »Njega dni se je oglašil.« Nekateri jeziki so povrh tega zelo močno razvili tudi brezosebno rabo (man).

Vse to je vplivalo tudi na rabo zaimkov »ga«, »jo« in »jih« tudi v slovenščini in tu je treba iskati tudi nastanek zvez, kakor so: »Še bomo pili!« — »Še ga bomo pili!« — »Še ga bomo.« — »Še bomo mahnil na pot!« — »Še jo bomo mahnil!« — »Še bomo razdirali veselje!« — »Še jih bomo razdirali vesele!« — »Še jih bomo razdirali.«

Take zveze so, kakor vidimo, prešle v skrajšani obliki v zelo pogosto rabo in vplivale na nastanek venomer novih zvez in na razširitev podobnih. Taka rekla, rečenice ali fraze zato nastajajo danes dokaj mehanično, tako da skrajšani osebni zaimki po svoje lahko nadomeščajo vse poprej izrečeno ali pa se nanašajo na vse tisto, česar ne maramo ali ne moremo ponavljati ali izčrpno navajati.

Tako je zaimek »ga« (»jo« ali »jih«) v slovenščini pogosto uporabljen zlasti kot vljudno, obzirno, le namignjeno opozorilo na pijanost, na primer: »Malo ga nese«, »ima ga preveč«, »rad ga cukne.«

Ob izrazih za pijačo se skrajšani osebni zaimek lahko uporablja tudi za dobro razpoloženje nasploh, na primer: »To smo ga lomili!« — »Še ga bomo.« — »Dobro so jo urezali!« — »To mu jih je nametal!«

Vidimo, da je tak zaimek (ga, jo, jih) lahko nadomestilo za kaj popolnoma konkretnega (vino, pijača, objestnost, razposajenost, udarci), lahko pa za kaj popolnoma abstraktnega, na primer: »Še ga bomo.« Ta stavek lahko v eni situaciji pomeni: »Še ga bomo pili!«, v drugi: »Še ga bomo lomili!«, v tretji pa preprosto optimistično vero v prihodnost: »Še bomo živeli, ne bo nas še konec.«

V takih zvezah je torej »ga« izrazito pomensko ločevalen. Eno je: »To so lomili«, nekaj drugega pa: »To so ga lomili!« Tak »ga« je vse poveden in obenem skrivnostno zamaskiran in zakamufliran, da tako rekoč ničesar ne izda in ne pove. Po svoje torej spada v vsepovedno in ničpovedno vrsto besed, kakor je na primer tudi »oné«: »Tisti oné je prišel.«

VLADIMIR OSOLNIK: JOSIP MURN ALEKSANDROV, Mladinska knjiga, Ljubljana. Josip Murn Aleksandrov je bil »pesnik polj in škrančkov« kot je zapisal Oton Župančič, prelepih opisov jesenske pokrajine in narave, in je s svojimi pesmimi del bogastva slovenske književnosti. S številnimi dokumentiranimi reprodukcijami in fotografijami obogateno izdajo, ki je zgoščen prikaz pesnikovega tragičnega in prehitro ugaslega življenja, je opremila Metka Juvančič, grafično pa jo je oblikovala Dunja Furlani.

Znana založba University Press of America iz Bostona je v angleščini izdala knjigo EDVARDA KARDELJA z naslovom ZGODOVINSKE KORENINE NEUVRŠČENOSTI s predgovorom prof. Nicolaosa Stavruja. Prof. Stavru poudarja, da je bil Edvard Kardelj eden vodilnih jugoslovanskih teoretikov, državnikov in filozofov in arhitekt jugoslovanske poti v socializem. Avtor tridesetih strani uvoda v Kardeljevo knjigo je član ameriške akademije političnih ved in je napisal več knjig na različne teme iz mednarodne politike.

Ob 400-letnici kobilarne Lipica je Mladinska knjiga v Ljubljani izdala monografijo MILANA DOLENCA z naslovom LIPICA. V njej je zbrano obširno gradivo o zgodovinskem in sedanjem razvoju kobilarne in vzreji znamenitih lipicancev z zelenice slovenskega Krasa, a tudi bogato slikovno gradivo. Knjiga bo te dni izšla tudi v nemščini in angleščini.

NAŠA MALA DOMOVINA, Založništvo tržaškega tiska, Trst. Naša mala domovina je svet, v katerem žive Slovenci v Italiji od Kanalske doline na severu, prek visokogorske doline Rezije, prek Terskih in Nadiških dolin do Brd in Gorice in nato čez kraški rob do Trsta in Miljskih hribov. Knjižica, ki je slikovno gradivo o slovenskih krajih in ljudeh v Italiji, vsebuje 4 mape s 650 sličkami, ki nam pomagajo spoznavati družbo, zgodovino, zemljepis in slovstvo prostora male slovenske domovine za italijansko mejo.

Pred kratkim je izšla knjiga MIRKA HORVATA z naslovom GOST IN POTNIK s podnaslovom Psihološki vidiki v sodobnem gostinstvu in turizmu. Naslovi posameznih poglavij so: Človek in njegova telesnost, Čutila, Človek in njegova osebnost, Spoznavanje človekove osebnosti, Človek v družbi, Človek in gostinstvo, Človek in turizem, Kadri in izobraževanje. Knjigo je založila Državna založba Slovenije in velja 580,00 din.

O DOMAČNOSTI

Kaj je domačnost, prava domačnost? Če to povprašate kogarkoli, boste dobili različne odgovore. Lahko pa tudi, da se vam bodo nekateri samo posmehljivo zasmejali. Le kaj naj bi bilo to drugega kakor dom, družina, udoben stol, v katerega lahko sedeš, si odpneš ovratnik in zamenjaš čevlje s copatami? Ja, zares je tako, prav ima, boste pritrdili. Pa vendar dostikrat to ne drži. Prava domačnost ima tisoč oblik in brez števila obrazov. Nekateri jo vse življenje iščejo križemsvet, nekateri jo najdejo na prvem koraku, a se tega niti ne zavedajo. Nekateri imajo udobne domove, dobre službe, ljubeče družine in številne prijatelje, a vendar morajo sami pri sebi ugotoviti in priznati, da med njimi ni človeka, pred katerim bi lahko posegel do najglobljih globin svojega srca in se mu čisto razkril. Včasih pa to tako boli.

December je mesec praznikov in praznovanj veselih, dostikrat bučnih, polnih luči, obloženih miz, polnih kozarcev, drznih šal, prešernega smeha, pesmi in kvant, pa stiskov rok.

Prijetno je posedeti v veseli družini med domačimi ali med prijatelji. Prijetno je čutiti, da te imajo radi. Prijetno je čutiti toplo domačnost, ki izžareva od vsepovsod.

Morda si prišel utrujen od nekod s tujega. Vozil si se noč in dan in nosil v srcu zvrhano mero hrepenenja po topli domači besedi in objemu dragih. Sprejeli so te lepo, lepo so te pogostili in trpki spomini na težko vsakodnevno garanje so izginili kakor deževne kaplje na toplem soncu. Kako lepo je bilo sedeti med njimi, se veseliti z njimi. Vse zavore srca so se odprle. Tedaj pa je v pogovor zasekala trda obrekljiva beseda o znanцу, ki ni bil prisoten. Obrazi so postali hinavske maske, smeh škodoželjen. Pa si pomislil; ko me ne bo zraven, bodo takoj udarili po meni. In srce se ti je zaprlo, zaklenilo prav tam; sredi svojih domačih si se počutil tujca med tujci.

V tistem delu naše Ljubljane, kjer so hiše visoke, na-

slonjene na grad in stare po dvesto let, je bil nekoč bife ali bistro, kakor bi mu rekli danes, ki ga je vodila Karlinca, ki se je v njem postarala in zdebela. Govorili so, da sta nekoč imela z možem restavracijo na Bledu, pa je mož vse zafrčkal in zapil in ko je umrl, je Karlinci še toliko ostalo, da je odprla v Ljubljani bife. H Karlinci so hodili boljši Ljubljancani na pelinkovček, brizganec, slivovko ali brinjevec. Bila je prijazna in je rada postregla in če je utegnila, se je z gostom zapredla še v kratek pomenek. Med njenimi gosti je bil tudi znan ljubljanski advokat, ki je živel z družino v lepi vili na Mirju, pisarno pa je imel v bližini. Rad se je ustavljal pri Karlinci, popil pelinkovec in pokramljal o vremenu, Karlinca pa mu je spoštljivo praviła »gospod doktor.«

Tako je prišel nekoč tudi na Silvestrovo, pozno zvečer, ko je vsa Ljubljana počivala pod globokim snegom. Karlinca je lokal že zdavnaj zaprla. Ker ni imela nikogar, da bi z njim silvestrovala, je povečerjala šunko z jajčki, spila kozarec črnega vina, zatem pa preštela izkupiček in začela pregledovati zalogo steklenic. Kar je poropotalo po vratih. Zdrznila se je in prestrašila: Le kdo bi bil? Ni se oglasila, čeprav je vedela, da se ven vidi luč iz lokala. Trkalo pa je še in še in potem je poklical

znan glas: »Karlinca, odprite, jaz sem doktor.«

Odprla je. Res je bil doktor, ves zasnežen s kučmo in šalom. »Ja kaj pa je vas prineslo sem v tem času in danes, saj ste rekli, da boste pri vas doma praznovali?« se je čudila. Zamahnil je z roko in povedal: »Saj praznujemo pri nas in še kako. Tako veselo je, da me je začeti boleti glava, pa sem se opravičil, da moram malo na zrak. Tako sem vesel, da ste še tukaj, Karlinca. Skuhajte nama malo vinskega čaja, potem pa bova pokramljala kot stara dobra znanca.«

Res se je dala pogovoriti. Pila sta čaj z vinom in kramljala. Pravzaprav je govoril samo on, Karlinca pa je poslušala in kimala. In kaj vse ji je povedal. Prav tja do njegovih otroških let so posegle njegove misli in besede. Pri-povedoval ji je o očetu, štajerskem viničarju. Bil je strog a moder mož. Spoznal se je na vreme, na sadjerejo in boleznih pri živini. Otrok je bilo pri hiši precej, a so drug za drugim v otroških letih pomrli. Le on je ostal in oče je sklenil, da ga bo dal v šole. Prodajal je telico in še svinjo, da je zmogel za sinovo šolanje v mestu. Da, oče, to ti je bil možak! Kako sta moževala, kadar ga je ob počitnicah obiskoval. Doktorjeve oči so se svetile ob pripovedovanju, Karlinca pa je poslušala in kimala razumevajoče, če-

prav se ji je vse bolj dremalo. No, končno je bilo tudi njemu pomenka dovolj. Vstal je in se ji nasmehnil: »Hvala, Karlinca, da ste me poslušali. Zdaj mi je odleglo. Glavobol je minil.«

Voščil ji je srečno novo leto in položil stotak na pult ter odšel pokončen z naglim korakom po beli cesti proti Mirju. Karlinca je gledala za njim in se sama pri sebi čudila: »Takšen gospod in družino ima in danes so imeli gostijo, pa je vendar nekaj pogrešal. Le kaj?«

Ali je potem uganila? Da je pogrešal človeške topline, tople domačnosti?! *Ina*

filatelija

Za propagando varstva človekovega okolja je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala 5. septembra dve večbarvni znamki, na katerih je upodobila:

4,90 din — pogled na samostan na otočku v Velikem jezeru otoka Mljet. Otok Mljet leži v južnodalmatinskem arhipelagu in meri 97,9 km² z najvišjim vrhom 514 m. Narodni park obsega področje Malega in Velikega jezera ter zaliv Soline;

13,00 din — pogled z Ohridskega jezera na del narodnega parka Galičica. Narodni park leži na jugozahodnem delu Makedonije med Ohridskim in Prespanskim je-

vaš kotichek

Prodam visokoprtilično hišo, novejšo, 2 garaži za osebni avto, 1 garaža za tovorni avto, telefon, centralna kurjava, 3 km oddaljena od Bleda.

Urevc Florjan, Zg. Gorje 64, 64247 Zg. Gorje, tel. 064 77-120.

Do polovice končan vikend z elektriko in vodo, z možnostjo stalnega bivanja ter po želji z zemljo na Toškem čelu, ki ima lepo, sončno lego in dovožno cesto ter čudovit pogled na Ljubljano, takoj prodam. Prav tako prodam pri kolodvoru na Veliki Loki pri Trebnjem hišo z gostinskimi lokalom. Samo resni kupci

pošljite ponudbe na naslov: Franc Fojkar-Gol, Staničeva 72/a, 61000 Ljubljana ali na telefon 061 310-617 vsak dan od 17—21 ure.

Slovenski izseljenec v Kanadi, vnet zbiralec znamk, bi si želel izmenjavati znamke z ljubitelji filatelije z vsega sveta, z Avstralijo, Novo Zelandijo, Južno Ameriko, Severno Ameriko, Evropo, Azijo in Afriko. Dopisovati si želi v slovenskem, angleškem ali nemškem jeziku.

Stan Novak, 1331 Victoria Avenue, Regina, Sask. S4P 0P2, Canada

zerom ter obsega del gozdnega področja planine Galičice (2275 m) in del Prespanskega jezera. Park obsega 22.760 ha.

**OCVIRKOVI KRUHOVI
CMOKI**

Nekaj dni stare žemlje zrežemo na rezine in polijemo s skodelico hladnega mleka, v katerega smo vžvrkljale eno ali dve jajci. V kozici segrejemo lo dkg mastnih ocvirkov skupaj z žlico sesekljane čebule. Ko ta zarumeni, vmešamo ocvirke k žemljam. Potresemo s ščepom seseklja-

nega peteršilja, dobro premešamo in pustimo pokrito pol ure. Zatem dodamo nekaj žlic moke in oblikujemo večje cmoke, ki jih skuhamo v slanem kropu. Vro naj 25 minut. Kuhane odcedimo in vsak cmok prerežemo čez polovico. Zabelimo z na masti precvrtimi drobtinami. Poleg ponudimo kislo zelje ali razne solate.

Grafično obdelavo znamk je po fotografijah oskrbel Dimitrije Čudov, akademski slikar iz Beograda. Znamke je natisnila v večbarvni heliogravuri tiskarna »VEB Wertpapierdruckerei« iz Leipziga, DR Nemčija, v prodajnih polah po 9 kosov.

10. septembra pa je SJPTT na štirih znamkah prikazala kristale, del raznovrstnega rudnega bogastva naše domovine ter tako poskrbela za novo motiviko na naših znamkah. Na posameznih znamkah so upodobljeni:

2,50 din — pirotin iz Trepče. Pirotin je sulfid železa, ki redko kristalizira v jasnih ploščatih kristalih, najpogosteje v zrnastih in jedrih agregatih. Je bronasto rumene do bakreno rdeče barve;

3,40 din — dolomit iz Trepče. Karbonat kalcija in magnezija, ki je v lepih kristalnih oblikah romboedra ali v fibrozni agregatih. Je ste-

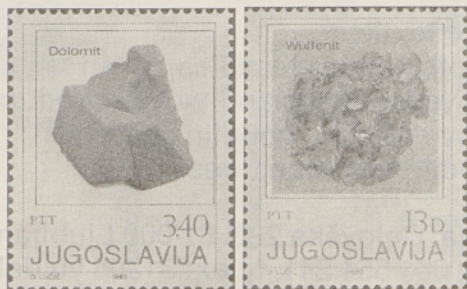
klenega sijaja bele, rumene ali rjave barve;

4,90 din — sfalerit iz Trepče. Sulfid cink, ki se pojavlja v lepih in velikih kristalih oblike oktaedra. Je rjave, črne ali rumenkaste barve z diamantskim sijajem in

13,00 din — wulfenit iz Mežice. Po kemični sestavi je molibdat svinca in se pojavlja v tenkoploščatih piramidalnih in kratkostebrčastih kristalih. Je prozoren, diamantskega sijaja, brezbarven ali različno pobarvan — rumen, rdeč, oranžen ali rjav.

Osnutke za znamke je po fotografijah naredil akademski slikar Dušan Lučič iz Beograda. Znamke je natisnil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v večbarvnem ofsetnem tisku v običajnih prodajnih polah po 25 kosov.

Ob obeh izdajah je Jugomarka dala v prodajo običajna ovitka prvega dne, ki sta stala po 2,50 din.

Jože Bajec: Slovensko izseljensko časopisje 1891—1945

Knjigo je izdala Slovenska izseljenska matica, Ljubljana 1980. 146 str.

Omenjeno delo ni prvo izpod peresa Jožeta Bajca: že v Slovenskem izseljenskem koledarju 1965 je izšel dokaj izčrpen pregled slovenskega izseljenskega tiska po svetu (str. 225—240). To je bil prvi poskus napraviti pregled nad celotnim časopisjem, ki je izhajalo v tujini. V uvodu k svoji novi knjigi Bajec navaja, kdo vse je že poskušal pred njim napraviti pregled izseljenskega tiska, od Ivana Mulačka in Franka Zaitza do Ivana Molka. Naloga vsekakor ni bila lahka, saj je bilo težko dobiti podatke o vseh listih, ki so kdaj izhajali pa prenehali ali se pojavili pod novim naslovom in podobno. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani je po letu 1963 prejela več pošiljk slovenskega izseljenskega časopisja v ZDA, deloma po posredovanju direktorija Slovenskega narodnega doma v Clevelandu in deloma po zaslugi posameznikov, ki so hranili stare izvode časopisov in so jih bili pripravljene odstopiti. Na pobudo Slovenske izseljenske matice se je sestavljanja bibliografije lotil Jože Bajec in v letih 1965—1970 v Slovenskem izseljenskem koledarju objavil več člankov o slovenskem izseljenskem tisku po svetu pa o brošurah in drobnih tiskih in podobno.

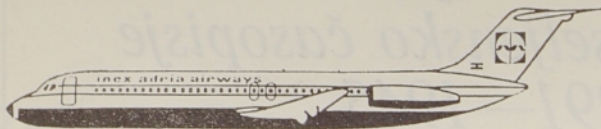
Pričujoče delo Jožeta Bajca obsega poleg uvoda naslednja poglavja: Slovensko izseljensko časopisje; Kazala, pregled po strokah UDK; Kazalo urednikov; Kazalo izdajateljev lastnikov in založnikov ter kraja izida in tiska; Kazalo tiskarn in Kazalo naslovov.

Razdelek Slovensko izseljensko časopisje zajema časopise po naslovih glede na leto izida. Navedeni so podatki, kje vse je list izhajal ter kdaj je začel (in prenehal) izhajati. Avtor je nato pregledno navedel vse naslove lista (če so se ti spreminjali) in njegove podnaslove; natančno je razvidno, kdo je bil v posameznih obdobjih izdajatelj časopisa, kdo urednik in kdo tiskar. Na koncu je podrobno navedeno, kje v Sloveniji je, poleg NUK, list mogoče dobiti, od ameriških nahajališč pa je upoštevan Immigration History Research Center v St. Paulu, Minnesota. Na koncu vsake enote je navedena literatura.

V pregledu po strokah UDK je avtor slovenske liste razdelil na politične, verske, izseljenske, reklamne in oglasne, humoristične in mladinske liste, na kulturne in literarne revije ter časopisje, ki je pisalo o amaterskem kulturnem udejstvanju. Temu sledijo imenska kazala, kjer je pri vsakem imenu oziroma naslovu navedeno, na kateri strani v knjigi je mogoče najti omenjeno.

Delo Jožeta Bajca, Slovensko izseljensko časopisje 1891—1945, je doslej najpopolnejša zbirka te vrste pri nas in v Ameriki. Vsebuje obilico koristnih podatkov, ki so bili skrbno preverjeni in zbrani v dolgih petnajstih letih, ko je nastajala ta knjiga. Knjiga ima veliko praktično vrednost zaradi navedbe točnega nahajališča posameznih izseljenskih listov pri nas in v ZDA in bo nepogrešljiv pripomoček slehernemu, ki se bo lotil bodisi znanstvenega bodisi poljudnega pisanja o naših izseljencih.

Jerneja Petrič

**ZAČASNO ZAPOSLENI V NEMČIJI
IN SORODNIKI DOMA**

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf	}	Zagreb	}	Düsseldorf
Frankfurt		Split		Frankfurt
Hamburg		Beograd		Hamburg
Hannover				Hannover
Stuttgart				Stuttgart

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**

6 Frankfurt/Main 1 • Postfach 16120
Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
Telefon (061) 25731

s filialami:

AIR-BUS REISEN

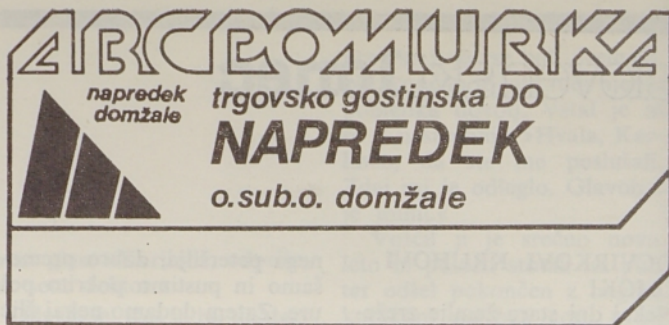
6000 FRANKFURT/Main 1
— Münchener Str. 42 — Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 — Steinstrasse 20
Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 — Glockengiesserwall 19
Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER — Andreaestrasse 7
Tel. (051) 327314 + 387315

Ljubljana: Inex adria aviopromet, Titova 48,
Tel. 313-366 in vse turistične poslovalnice
v Sloveniji in Jugoslaviji

Priporoča obisk v vseh enotah na območju Domžal, posebej v Veleblagovnici in restavraciji Slamnik.

NAPREDEK DOMŽALE; 61230 Domžale,
Ljubljanska 64
tozd OPREMOTEHNA tel. 721 531, 721 111;
žiro račun 50120-601-30762

tozd PREHRANA tel. 721 826, 271 262;
žiro račun 50120-601-30778

tozd GOSTINSTVO IN TURIZEM tel. 721 254
žiro račun 50120-601-30757

tozd OSKRBA tel. 721 531;
žiro račun 50120-601-30832

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB
tel. 721 412; žiro račun 50120-607-76155

dekorativna

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 280

Tovarna dekorativnih tkanin

Pohištvene tkanine:

Listne, žakarske, plišaste tkanine,
dekorativne tkanine, ročno tkani izdelki,
okrasne blazine, gobelinske preproge,
vozlane preproge, tapiserije . . .

Furniture textiles:

Shaft cloth, jaquard textiles, plush textiles,
decorative textiles, hand-woven products,
decorative pillows, gobelin carpets,
knotted carpets, tapestries

Ljubljana, Celovška 280. 61 000 Ljubljana.
Telefon: 061 554 241, telex: 31305 yu dekor.

30 let delovne organizacije Tiki

Delovna organizacija TIKI – poslovne prostore ima v Ljubljani, Magistrova 1 – bo praznovala naslednje leto 30-letnico obstoja. Lahko trdimo, da je tudi TIKI eno izmed podjetij, ki je zrastle po osvoboditvi in prispevalo svoj delež k razvoju celotnega jugoslovanskega gospodarstva.

Začetki TIKI-ja segajo v leto 1948. V letu 1951 je bil na predlog GENERALNE direktije kovinske in elektro industrije Slovenije ustanovljen TEHNIČNI INŠTITUT. Podjetje je bilo brez sredstev in konkretnega proizvodnega programa, zaposlenih je bilo 17 delavcev, ki so imeli veliko volje do dela in ustvarjanja. Značilno za to obdobje je iskanje programa, izdelava in preizkušnje različnih električnih strojev po lastni zamisli, katere je potrebovala slovenska industrija. Ob koncu administrativnega vodenja podjetja je Inštitut pričel delovati kot zavod s samostojnim financiranjem in se preimenoval v TEHNIČNI INŠTITUT KOVINSKE INDUSTRIJE T I K I.

V svojem razvoju je TIKI izdeloval tako rekoč vse od transformatorjev, pretikal, sušilnih peči, zavorne magnetne, distilacijske aparate, cevi za namakanje, električne grelnike vode itd.

Po samoupravni odločitvi, da z drobnjakarstvom ne bo poslovnih rezultatov, so se delavci TIKI-ja odločili za specializacijo izdelave električnih grelnikov vode z vsemi sestavnimi deli. Taka poslovna odločitev je tudi TIKI-ju prinesla v Jugoslaviji prvo mesto med izdelovalci boilerjev.

TIKI je v svojem 30-letnem obdobju razširil svoj asortiment izdelkov tako po velikosti kakor po namenu uporabe. Značilno je, da je v svoje izdelke TIKI vgrajeval sodobno tehnologijo. Predvsem je zamenjal mokro lakiranje s suhim, zaščito kotličkov s plastificiranjem, uporablja sodobno izolacijo itd. Ugled, katerega si je TIKI pridobil na domačem in tujem trgu, je rezultat lastnega razvoja in raziskav.

Primerjave rezultatov poslovanja v obdobju 1955–1980 nam kažejo, da so bile poslovne odločitve v preteklosti pravilne.

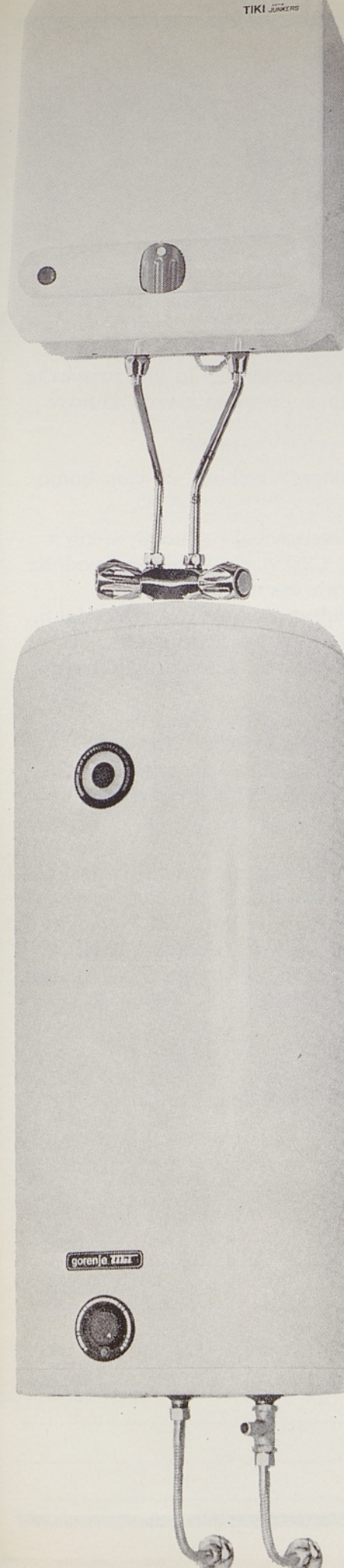
V letu 1955 je bilo zaposlenih 81 delavcev, ki so ustvarili 1,533.765,00 din celotnega dohodka; izdelanih je bilo prvih 800 boilerjev. V gospodarskem planu za leto 1980 je predvideno 520 zaposlenih, ki naj bi ustvarili ca 930.000.000,00 dinarjev celotnega dohodka, izdelanih pa bo ca 450.000 kosov boilerjev, kar predstavlja približno 60 % celotne jugoslovanske proizvodnje.

Proizvodni program do leta 1985 obsega:

- razširitev električnega programa,
- osvojitve plinskega programa,
- osvojitve naprav za izkoriščanje sončne energije in ekologije.

TIKI je danes enovita delovna organizacija, od leta 1978 pa je član SOZD – Gorenje. Odločitev delavcev, da se samoupravno povežejo v SOZD Gorenje, je bila predvsem želja da s skupnimi močmi in znanjem ustvarimo še boljše poslovne rezultate.

Gorenje – TIKI predstavlja eno izmed številnih podjetij, ki je v svojem razvoju moralo premagovati veliko težav, zato se bomo ob 30-letnem jubileju z veseljem ozrli na prehojeno pot in dosežene rezultate.

Rojaki, pozor! Pohitite z naročilom na

SLOVENSKI KOLEDAR 1981

Kaj boste lahko prebrali v njem? Na več kot 330 straneh boste našli vrsto prispevkov najboljših slovenskih časnikarjev, izbranih odlomkov iz znamenitih slovenskih književnih del in tudi prispevke najboljših izseljenskih publicistov in dopisnikov z vseh koncev sveta.

Morda si boste lažje predstavljali bogato vsebino, če vam bomo našteali nekaj naslovov:

Genij srca — Reportaža o Titu in še posebej o Titovih stikih z izseljenci, Naša čudovita domovina, Cerkev — duhovna podoba ljudstva, Kmečka hiša — hotel novih časov, Dva slovenska »naj« v Ameriki, Mladost sem preživel v Westfaliji, Domžale v New Yorku, Ledvica za sina — izvirna črtica iz izseljenskega življenja . . . in seveda še več deset drugih izredno zanimivih prispevkov!

Še na nekaj vas moramo opozoriti: poleg množice črno-belih fotografij ima Slovenski koledar 1981 tudi barvno prilogo z 32 prelepimi fotografijami slovenskih krajev. Toliko barvnih slik ni bilo v koledarju še nikoli!

Zdaj res ne odlašajte več! Na dopisnico napišite vaš čitljiv naslov in takoj vam bomo odposlali to lepo knjigo. Njena cena je v devizah ista kot lani: ZDA — U.S.A. 6.— dol., ZR Nemčija 10.— DM, Švica 10.— Sfr, Francija 23.— Ff, Belgija 160 Bfr, Nizozemska 12.— Hfl, Avstrija 70 Asch, Avstralija 5.— Au. dol., Švedska 25.— Kron, v Jugoslaviji pa stane 150.— dinarjev.

Knjigo naročite na naslov:

Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1,
Slovenija — Jugoslavija

Naročilnica

Prosim, pošljite mi Slovenski koledar 1981 na naslov:

Ime in priimek

Ulica in hišna številka

Mesto in poštna številka

Država

Podpis

---

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana

Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

RECREATION CENTER HERITAGE ROOM

By Joseph A. Jereb

CHICAGO — Recently, I was attending a meeting at our SNPJ Recreation Center in the rolling hills of Pennsylvania. When the meeting finished, I decided to take a leisurely stroll to view the artifacts and information currently being housed in the Heritage Room, in the basement of the Multi-Purpose building.

As I strolled in among my fraternalist friends, exchanging greetings and small talk, with "a little bit of hell" naturally and I decided to treat myself to an impromptu tour.

Using my own initiative, and some of my instincts, I encountered various

displays that caught my interest and struck me as worthwhile.

My curiosity, overwhelmed by the priceless artifacts on display, reminded me of my own proud rich Slovene cultural heritage. There were many sources of information, printed material and photographs relating the lives of Slovene writers Louis Adamic and Ivan Cankar. The display told a message of their contributions to the literary world.

Also displayed were needlework tapestries, and other arts and crafts that involved the Slovenian people. Costumes of national dress and the famous Slovenian button box adorns the display. Maps, paintings, various other graphic displays hanging on the walls, tables and showcases make nice visuals, while relating the beauty and warmth of Slovenes.

I began to prey with interest on the available material concerning our Slovene National Benefit Society. The material that has become available, thus far, is only a small token of a 75 year history.

*From the reception in honour of the
S.N.P.J. group in the office of
Slovenska izseljenska matica —
Matica's president Stane Kolman
presents the book »Zakladi Slovenije«
— The Treasures of Slovenia to the
president of S.N.P.J. Mr. Peter Elish*

Material, which depicts the past history of SNPJ, must be made available for present day visitors and for the future generations who may visit this unique center.

Much more material including books, flags, ribbons, photographs should be made available to the SNPJ and the Heritage Center Committee. Many of our SNPJ members, who may have mementos, should donate these items to the museum.

Among these items and artifacts of interest, what really stopped my roving eyes were seven people who diligently busied themselves.

These seven dedicated members of the heritage committee have spent many hours at such difficult tasks. Down in the pits of the Multi-purpose building they prepared the Heritage Center for the opening day of the 1980 season.

As I stood amid this legacy of the past, and among my fellow fraternalists, I was convinced that our story, about a rich culture and the historical past of a fraternal organization must be related to our members.

I stress upon you to bring your family this spring, and summer, to the SNPJ recreation center, visit your Heritage Center.

Countless hours were spent by the committee in preparation for 1980. Surely it deserves your attention. You will not regret a visit.

The seven distinguished members of this committee were grasping the challenges to improve this project. They have dedicated themselves to its success, and they have acquired pride in its uniqueness.

The committee wishes to acquire more valuable and informative materials for this heritage collection. Your cooperation and donations would be greatly appreciated.

As I continued my little tour, my thoughts began to wonder about this complex area. We refer to all this as the HERITAGE ROOM and HERITAGE ROOM COMMITTEE.

As I walked out of the Multi-purpose Building I thought about the objects I had just viewed. I said silently to myself, as looked about the countryside, "all that paraphernalia should be preserved and displayed elsewhere" on this fraternal palatial estate.

My "fantasy", if this is the proper expression, was visualizing a building of unique Slovenian alpine architectural design nestled majestically on a high knoll.

This building looks proudly over the vast area of the SNPJ Recreation Center. It could house all the artifacts and material that will become available. This strong, solid, structure would give the appearance and expression of strength, unity and courage of the people who built this fraternal society, the SNPJ.

It would be a museum to store valuable information; an area to display traveling works of art, photography, etc; a half-circular conference room-theater

with a lectern for educational lectures, conferences and meetings.

Yes, it would be a magnificent masterpiece for educational purposes for the future foundation of our SNPJ and its proud Slovene identity. It would be dedicated to all members of the SNPJ, the Slovenes and non-Slovenes, those from the past, and the present and those of our future.

U.S.P.E.H. ADDS NEW SUCCESS

Milwaukee's USPEH (United Slovenes to Preserve our Ethnic Heritage) continues to demonstrate its success in spreading the seed of Slovenian culture for all to see the legacy left by our forefathers.

This year USPEH marked its second anniversary with a fabulous dinnerdance that was attended by an overflow crowd of 500 in celebration of the greatest thing that ever happened to the Slovenians of Milwaukee-unity.

Following the very successful furnishing and opening of the Slovenian exhibit at the Milwaukee Public Museum, the dinner-dance was the occasion for unveiling the newly organized USPEH Chorus, under the direction of Professor Leo Muskatevc, Director of Music Therapy at the University of Wisconsin-Milwaukee.

The 38 voice chorus was organized specifically to provide entertainment at the anniversary celebration but its success was so overwhelming that future performances are inevitable. Prof. Muskatevc is to be commended for organizing the singers, Milwaukee's first Slovenian choral group in over 30 years.

Looking forward, I felt this should not be a "dream" but a reality. As a group of fraternalists who are proud to be a part of it all, and who are dedicated to the SNPJ, we are just the ideal group to make all of this "idealism" a reality.

(from "Prosveta")

His efforts have already brought to reality a class on Slovenian Song and Culture which is being conducted at the Univ. of Wisconsin — Milw.

The program also included a superb demonstration of Slovenian folk dances by the Triglav Dancers who were dressed in very colorful "Narodna Noša" costumes.

Music for the evening was provided by the Fun-O-Leers and the Milwaukee Button Box group, both of whom kept the hall filled with toe tingling sounds into the wee hours of the morning.

Anton Verbick proved to be a very capable master of ceremonies for the festivities which included talks by USPEH president, Fannie Smole; Mayor Jack Barlich of West Allis; Lazar Brkich, director of the museum's European Village; and a rendition of his poem on USPEH's success by Marty Gregorich.

Present officers of the organization include President, Fannie Smole; Vice Pres., John Frangesch; Treasurer, Anton Verbick, and Secretary, Fran Widemshak. They and all the committee members are to be congratulated for a job well done. Their hard work with USPEH is attaining the success that eluded our forefathers for the past 80 years. Long live USPEH!

Marty Gregorich,
Milwaukee, Wis. U.S.A.

Prešeren's statue — a new acquisition to the Slovene heritage room at the S.N.P.J. recreation center

WINE FOR COCA COLA

The Ljubljana enterprise »Slovin« has been cooperating with the American concern »The Coca-Cola Company« for twelve years now, so that since 1968, 1800 million bottles of Coca-Cola have been sold in Yugoslavia. At the end of last year a special kind of co-operation between »Slovin« and »The Coca-Cola Company« was established. With the help of its American partner, Slovin began to export wine onto the American market.

Last year »Slovin« exported over 245 thousand litres of bottled wine worth 175 thousand dollars. In five years time exports are expected to reach 10 million litres and by 1990, 20 million litres of wine.

Slovin's wine is sold on the American market under the common name "Avia". There are two sorts of white wine and two sorts of red wine from the Ormož and the Negotin regions. The labels clearly indicate that the wine is of Yugoslav origin.

The first appearance of the "Avia" wines on the American market was successful. It seems that the American consumers who have recently been increasingly abandoning the drinking of spirits and are becoming more and more interested in wine instead, have found the Yugoslav wines to be of good quality and suited to their taste.

Until recently "Slovin" has been exporting the major part of its wine production to the EEC countries, primarily

to West Germany and Great Britain. With the entering of Spain, Greece and Portugal into the EEC — these are the countries which have always competed with Yugoslavia in this field — the in-

terest for Yugoslav wines on the EEC markets will certainly be considerably diminished. Apart from this the average European consumer buys less wine than the American consumer.

THE FIRST LADY OF THE P.S.W.A.

The honour of being the lady-president of the Progressive Slovene Women of America has been enjoyed, over a year, by Mrs. Cecilia Wolf. The organization, which has, ever since it was founded, been in close and fruitful contact with the "old country", and which has, during the many years of its existence, done a great deal of good and useful work (among other things, it has so far collected 65 thousand dollars for the Slovene rest home in Cleveland) is headed by a Slovene of the second generation, born in America. From her childhood she retains memories of her father and mother, who emigrated to the States from Grosuplje and Malo Mlačevo and who, like many other emigrants, went through a lot of hardship. Her father first went into farming, but he didn't do too well in cattle-breeding. Therefore he began working on building-sites, excavating foundations and delivering building material to builders. Mrs. Wolf treasures the memories of her husband who worked hard in American factories, every day of his life, and worked himself out much too soon.

Before she retired Mrs. Wolf worked as a book-keeper. At first she and her family lived in town. Then, twenty years ago, the path of a new motorway was planned to run right where her house used to stand and so she was forced to move to the broad, green, and slightly hilly Richmond Heights. However, she

never regretted it, for the surroundings of her home look more like a quiet resort than an urban settlement.

It is hard to find Mrs. Wolf at home. Simple, charming and unimposing, she devotes all her strength and experience to the Slovene organizations and societies. She has been a member of the Progressive Slovene Women of America for thirty years, she has been singing in the Jadran singing society for over thirty years, and she participated in the Anton Verovšek dramatic society for fifteen years.

She is an active member of several committees of the Slovene organizations, for instance of the committee for the Slovene resthome and of the committee of the Senior Citizens Society in Collinwood. She also takes part in the activities of the women's sections of several societies, in short, she is everywhere where work is waiting to be done.

According to Mrs. Wolf, the number of PSWA members has considerably decreased, so that now there are about a thousand members, which, of course, is not a small number either. They are organized in seven circles, four being in Cleveland and three in other American towns. Mrs. Wolf is the President of the main PSWA Committee and the chairman of the Cleveland Circle No. 1 at the same time.

What activities is the PSWA engaged in at the present?

A view of Kostanjevica na Dolenjskem

Mrs. Wolf told us the following: "First of all we are trying to attract new members so that the membership will be at least doubled. However, this is a difficult task. A great many Slovenes who could join us are still at work and have growing families and so they don't wish to enroll since they have no time for active participation. I can quite understand them, for I used to be in the same situation myself. Our second concern is the Slovene rest-home. The financial support is given mainly by the Cleveland branch of the PSWA, the annual contribution amounting to about 2,500 dollars. Of course, we cooperate with the Rest Home in several other ways, too. Next, we wish to maintain the friendly contacts we have with the old country, with Slovenia. Thus, for instance, this year, we responded to the invitation of the University of Ljubljana and sent one of our members, from Chicago, to the Summer School for the Slovene language in Ljubljana, as we have done several times before. We try to invite to our meetings the lecturers who can give us information on current political issues".

The members of the individual circles meet once a month, the number of those present at the meetings being usually 60 to 75, which is quite a lot compared with other similar organizations. The members are also much interested in the trips organized by the PSWA, which are sometimes instructive and always good fun.

And how do the members manage to collect all the money which is mainly spent for charitable purposes?

"We got money by selling "potice" (nut-rolls), "štruklji" (dumplings), "krofi" (doughnuts), and noodles. We advertise in newspapers when we are going to sell our home-made dishes typical for the Slovene cuisine. We also sell handicrafts. Our members prepare all the food and make the articles of handicraft. The prices are slightly lower than those in the shops and besides that everything is home-made so that there is always great demand for our products. We can never make enough to meet the demand. In this connection we mustn't forget to mention our great project concerning the book "Treasured Slovenian & International Recipes". The book, published by the PSWA, includes a collection of excellent recipes, many of them referring to typical Slovene dishes. The first edition with a circulation of 5,000 copies is sold out and we have just received the second edition, with the same high circulation, from the printers. The profit made by this book will be used for charity, too".

The members always prepare snacks to be enjoyed after each meeting and usually they sing a few songs once the meeting is over. The Slovene language can still be heard at their meetings. The older members, who were born in the old country, speak Slovene more fluently and so the younger American-born ones can listen to the language of their ancestors as well.

In the old part of Ljubljana

As far as future plans are concerned, Mrs. Wolf thinks that the SPWA should

continue its long tradition, promote sociability among its members and help them to overcome loneliness, and keep up firm, primarily cultural, contacts with the old country. *Janez Kajzer*

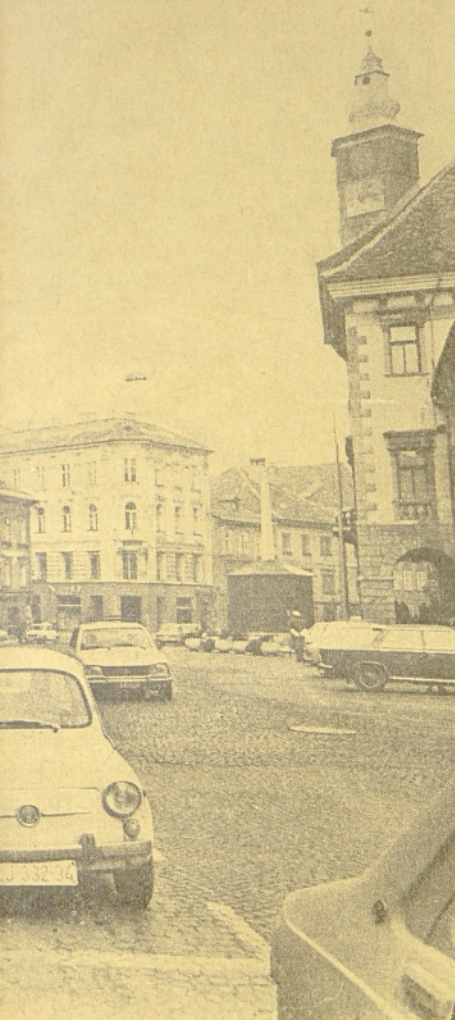
PREPARATIONS FOR THE CONFERENCE ON EUROPEAN SECURITY AND COOPERATION

Summer is the time for holidays and this holds true, at least in principle, for diplomatic activities as well. In reality, however, the diplomatic and political atmosphere has nothing of the care-free holiday character this year either. All over the world one important event takes place after another, thus keeping political life in a constant tumult. In addition to this, the autumn calendar of political events is so filled up that the preparations for them considerably affect the holidays of diplomats and politicians.

The Conference on European Security

and Cooperation to be held in Madrid in November is undoubtedly one of the major political events of this year. This conference is a permanent form of agreement-making among the European countries (joined also by the United States and Canada) concerning the current military, economic, political and other issues on the European continent. The first conference of this kind was held in Helsinki five years ago when the top representatives of the European countries, the United States and Canada agreed that "the Conference on European Security"

This year's conference in Spain will, unfortunately, be held in a highly tense and worsened international atmosphere. The policy of *detante* — so much stressed at the first European Conference in Helsinki — is in a serious crisis, while international political life is increasingly confronted by harmful methods such as the policy of force, armed intervention, interference into the internal affairs of other countries, pressure, the strengthening of competition among the super-powers for the spheres of influence, the increasing promotion of the arms race, etc.

In short, the international atmosphere has turned so much for the worse that there have even been suggestions that the Madrid Conference be cancelled, as it is unlikely to be of any use in the present situation. Such opinions could be heard particularly early this year after the armed intervention of the Soviet Union in Afghanistan, when Soviet-American relations and the East-West relations in general suffered a severe turn for the worse. Later on the tension was somewhat reduced thanks to some meetings between the Soviet and Western statesmen, for instance the meeting between the French President D'Estaigne and Leonid Brezhnev in Warsaw or the visit of the West Germany's Chancellor Schmidt to Moscow. Thus the following attitude began to prevail: the relations between East and West certainly haven't been as bad as they are now for a long time, but, after all, neither the East

nor the West, nor the rest of the world, have any other choice but to live together and to live in such a way as not to destroy one another since the danger of a world catastrophe is, due to modern arms, all too serious.

Within the framework of such reflections, the forthcoming conference in Madrid has, of course, gained importance. Now it is universally agreed that the conference should take place, and that the participants should see what can be done to find a way out of the existing blind alley of bloc tensions and antagonisms. There are, of course, no illusions that this will be an easy task or that even all or at least most of the conflicting issues will be solved in Madrid. The fact alone that the countries of a divided Europe and, in addition, the United States and Canada, are willing to sit down together and conduct talks at a conference table means a lot.

There is, of course, no need to point out specially that Yugoslavia is highly interested in the Madrid conference, and that she is exceptionally active in the preliminary preparations. Together with other non-aligned and neutral European countries, with which she maintains constant contact and engages in many consultations, Yugoslavia is making great efforts to formulate such standpoints and proposals as will be acceptable for all and which will advance the processes of *detante*, cooperation and promotion of general European and world security out of the present stand-still.

YUGOSLAV IMPORT— EXPORT DILEMMAS

was to become a permanent international institution and that every few years, depending on current needs and the situation, the members would meet at the appropriate level — sometimes at the level of heads of state, sometimes at a ministerial level and sometimes at the level of experts on particular questions.

Two years ago the European conference on security was held in Belgrade where it was agreed that the third meeting was to be in Madrid in November '80. The main purpose of this political institution of relatively short standing yet great importance is to maintain the constant process of agreement-making among the European countries about peace, security and cooperation. The importance of this activity, of course, reaches far beyond Europe. Firstly, because peace and security in the whole world depend to a great extent on the situation in Europe, for it is here that the two greatest blocs stand face-to-face and the concentration of arms and soldiers is the highest in the world. Secondly, because the two Super Powers, the Soviet Union and the United States, take part in the European conferences, which thus represent a direct dialogue between these two Super Powers.

Yugoslavia is one of those countries where imports have, for a long time, exceeded exports. We could say that in spite of relatively rich supplies of minerals and other natural resources, our industry has been, in the past, oriented perhaps too much towards those fields where a lot of foreign materials are needed, while not enough has been done to promote our industrial products on foreign markets. However, we must immediately add that the purchasing power of the Yugoslav population has been constantly increasing and so the factories have been able to sell their products at home without any great effort or special advertising, and have thus not been properly organized for exporting to other countries.

Although Yugoslav economists have in the past pointed out that exports are of great importance for the Yugoslav economy as they build up the necessary funds of foreign currency and reduce our foreign debts, and, at the same time, strengthen the spirit of competition and increase our knowledge, exports have been only slowly increasing. Today Yugoslav firms are blamed for selling their products abroad mostly when they are not able to sell all of them at home,

and for this reason the exports have oscillated from one year to another instead of representing a constant well-organized exchange. Exports were considered as a mere selling process which was not properly organized. There was little cooperation or any other stable form of linkage among firms, which would make our breakthrough onto foreign markets more successful. In addition to this, our imports have been constantly increasing, thus making our debts abroad even greater.

The first oil crisis which, seven years ago, hit mostly the West European countries, in fact hardly affected the Yugoslav economy, but the recent crisis struck us so much the harder. The increase in oil prices is one of those factors which have recently made the increase of exports one of the major tasks of the Yugoslav economy.

Last year alone we spent 700 million dollars more on oil than the year before, and since Yugoslavia's exports are not even ten times as high as the above-mentioned sum (last year exports reached the sum of 6,500 million dollars), such an increase in oil bills means a lot for Yugoslavia since it affects her balance of payments considerably. The

latter has, as has already been mentioned, been negative for many years, so that it has been necessary to ameliorate the situation by foreign loans. Loans have to be paid back, which costs a lot, and besides this Yugoslavia, being a non-aligned country, must not and can not be dependent on any other country. Excessive dependence on foreign loans could affect her status over a longer period of time, although, on the other hand, we are aware that loans will be an economic necessity for some time yet.

No economy can afford to cut down on imports too severely if the production happens to be of the kind which needs imported materials. It is true that some kinds of so-far imported materials can be replaced by Yugoslav-made ones, but not all. Therefore the excessive reduction in imports could slow down production, which would be even worse than moderate foreign loans. Apart from this, it is not wise to break up trade connections with other countries, since the contacts and the experience concerning our foreign partners are good. Imports can be reduced, but not at any price. Therefore Yugoslavia's balance of payment's will have to be improved by increasing our exports. However, the latter should not be just a temporary task, but rather a permanent form of activity in the Yugoslav economy. The Federal Secretary for Trade, Metod Rotar, put it well: "Exports are an investment and not just this month's pay".

Yugoslavia has the closest foreign trade connections with the developed West European countries, the United States and the East European countries, but an increasing number of contacts are being established with the developing countries in Africa, Asia and Latin America as well.

Last year exports to the EEC countries were up by 25 % compared with the year before, and exports to the EFTA countries were increased by over a third. Exports to the East European countries, with which trade is based on the convertible dollar currency, were up by almost one-fifth. These figures refer to the nominal increase whereas the real increase was lower. If the latter is taken into consideration then last year's exports to all the above-mentioned countries increased by 11 % as compared with 1978. On the one hand these figures prove that the Yugoslav economy is capable of promoting its exports, but on the other hand they do not indicate the import-export ratio for the countries involved. However, the fact that last year we imported 12,800 million dollars' worth of goods from all over the world immediately tells us that this ratio is in the case of several countries not favourable for us, i. e. that our imports by far exceed our exports. With respect to Italy the ratio is reasonably favourable for us whereas this is not the case with West Germany, Great Britain and the United States.

As far as the United States are concerned we haven't made much progress

during the past few years towards increasing our exports, although we are always trying to set up as well balanced trade relations as possible with every foreign partner. In the case of the United States, however, the import-export ratio has been unfavourable for us for some time now, since Yugoslav exports to the United States have stagnated whereas imports, mostly of equipment, from this country have been increasing. According to some estimates, last year's exports to the United States, taking into account the real value, even decreased in comparison with exports in 1978, whereas imports increased by three quarters. The figures indicating that the Yugoslav economy exported to the United States 370 million dollar's worth of its products and imported over 1000 million dollar's worth of goods from this country speak for themselves. During the first few months of this year the situation was actually the same; in the first quarter of 1980 we exported 139 million dollars' worth of goods to the United States and imported 370 million dollars worth of goods from this country.

According to Yugoslav as well as American experts such a relationship between the two economies does not reflect the actual possibilities of Yugoslav firms, which could sell a great deal more in the United States. Yugoslavia's lagging behind in the "competition" certainly cannot be favourable to American trade either, since an unbalanced exchange can hamper good trade relations between the two countries, which have been successfully co-operating for a long time. The United States are among the top four on the list of Yugoslav's foreign trade partners every year. "Our common interest", said the President of the Yugoslav Chamber of Commerce, Ilija Vakić at the June meeting of the American and Yugoslav experts on the economy, "is to sell in order to buy and vice versa".

What are the reasons that we cannot take better advantage of the free American market which can hardly ever be accused of protectionism. One of the reasons lies certainly in the fact that our economic cooperation is based too much on trade exchange alone, instead of being organized on a long-term basis. Another reason concerns our firms who don't make enough effort to assert themselves on the American market. The latter can "absorb" a lot of products but it requires large series deliveries, greater choice and more long-term arrangements. Since these requirements are often not taken into consideration we mustn't be surprised if nowadays we export fewer and fewer products, which once helped us to make our way onto the American market. This is the case with our furniture, canned meat and footwear. At the American-Yugoslav meeting in Dubrovnik it was pointed out that there are still great possibilities for the export of the above-mentioned as well as of other products to United States, and that therefore in the future the Yugoslav partners

should meet with success provided they make a little more effort and show some more commercial feeling for American needs. Among other reasons for Yugoslavia's exports to the United States making such slow progress the experts have recently often mentioned the irregular delivery of goods and relatively high prices.

The criticism about the irregular delivery of goods certainly has to do with good business sense but if the Americans, when referring to the latter, had in mind the increasing prices, which are the result of a relatively high rate of inflation in Yugoslavia, then they were quite right until the beginning of May. Then, however, the Yugoslav currency was devalued by 30 % with respect to other currencies. The American dollar, which used to be worth 21 dinars is now worth 27.30 dinars. The criticism that Yugoslav goods are not competitive in spite of their high quality, since they are too expensive, is now, due to such a large devaluation of the Yugoslav dinar, no longer justified and Yugoslav goods will be appearing on the American market at more real and acceptable dollar prices. In this connection special mention should be made of the traditional Yugoslav export of goods which have been enriching the choice on the American market for many years, and which most probably now have a brighter future. Slovene furniture adapted to the American taste, wine, footwear and many other articles will be more competitive on the American market than they have been until now. Due to devaluation an increase in the number of tourists visiting Yugoslavia is expected as well.

It is, however, hard to say what the devaluation will actually bring to the Yugoslav economy in general, for the goods that we have to import will be considerably more expensive for us than before and thus more difficult to buy and, at the same time, foreign partners will find it somewhat more difficult to sell them. Nevertheless, it is certain that the change in the rate of exchange of the dinar is one of the means for encouraging, as much as possible, the Yugoslav orientation towards exports, for increasing the export of top-quality Yugoslav goods and ensuring their competitiveness on foreign markets. Devaluation, of course, should not be the only measure considered in this connection. After all, the Yugoslav firms certainly care whether they sell raw-materials, which we need for ourselves as well, or whether they sell the manufactured products, which bring more money and, at the same time, more properly present our achievements and inventiveness to the world. In any case, the tendency towards increased exports is the correct orientation, which can give good results in a short time, yet with long-term effects.

In the winter-time some older people still make home-made bread-baskets (pehar) — photo by: Janez Zrnec

SIMPOSIUM CONCERNING EMIGRANTS TO THE U.S.A. HELD IN AMSTERDAM

In the middle of April of this year the biannual conference of the European Association for American Studies (E. A. A. S.) was held in Amsterdam. Part of the conference was a symposium entitled "Immigration and Assimilation — Their Own Records". The object of the symposium was to throw new light on the questions concerned with emigrants to America from the most different points-of-view, from the historical and cultural to the purely sociological one. Over thirty experts from all parts of the world took part in the symposium.

Most of them were university professors and research workers from scientific institutes which deal with the problems of emigrants and immigrants. The symposium was organized in two sections. In one section a number of lectures were organized which dealt with the question of emigrants in a general way, whereas in the second section a number of seminars were held where papers were given concerning the more specific problems of individual groups of immigrants into the U.S.A. were presented. The general lectures tried to pro-

vide an answer to the question of what has been and still is the significance of immigrants in American society, and tried to present immigration and emigration as a worldwide process. The lectures were also concerned with the problem of the assimilation of individual groups of immigrants and of their descendants into American society, as well as with all the different attempts of "real" Americans to systematically Americanize all immigrants. An attempt was also made to answer the question of what is the "melting-pot", a real fusion of numerous nationalities or a big mix-up. The seminar section of the symposium was more concerned with the literatures of individual groups of immigrants. It was in this section of the symposium that Yugoslavs were most strongly represented. A lecture on Louis Adamič and in particular on his two works "Smeh v džungli" ("Laughter in the Jungle") and "Vnuki" ("Grandsons") was given by dr. Ivo Vidan of Zagreb University, from the point of view of the literary and artistic depth of these two works. Dr. Mirko Jurak from the University of Ljubljana spoke about Mary Molek's book "Immigrant Woman", dealing in particular with the importance of this book as a socio-historical document of its own specific time. Jerneja Petrič, a fellow-worker from Slovenska izseljenska matica, spoke about Louis Adamič as an American, about how he himself saw and experienced America and how he was accepted by America herself. Of course a large number of papers were presented about the literary works of writers of other nations, Greeks, Italians, the French, and Norwegians, for example. Most of Adamič in his time, and he mentioned these works were well-known to Louis them in his works and even wrote critical views of some of them in papers such as the "Saturday Review of Literature". In spite of differences in the literary activities of individual immigrant groups all participant of the symposium were in agreement that in the majority of cases (with a few rare exceptions) the literature produced by immigrants was neither particularly great, nor in the strictly literary sense particularly good. In spite of this however, these works have played in the past a very important social role, as to a large extent they have helped to preserve the individual ethnic groups in the U. S. A., and today they represent a valuable document about the life of immigrants in the various periods of immigration. Viewed from this point-of-view literary history should not be allowed to pass by a single, even though modest and from the artistic point-of-view immature author.

If the scientific aspect is excluded then it must be said that the importance of meetings such as the one at Amsterdam lies in the discovering of the possibilities for cooperation and mutual help in research work. The next E. A. A. S. conference will be held in Paris in April 1982.

Jerneja Petrič

delegación y e siguiente desarrollo de la autogestión democrático-socialista exigen que en todos los órganos nacionales y de autogestión, comunidades delegadas, forum y órganos sociopolíticos de las organizaciones respectivas, debemos hacer valer completamente e estimular al mismo tiempo el trabajo colectivo.»

Agregamos además que el compañero Tito en el mes de abril del año pasado nuevamente recalcó que la práctica del trabajo colectivo como así también la responsabilidad tienen muchísima precedencia. «Ayudará a que se robustezca a continuación la responsabilidad de cada individuo y de los órganos mandatarios en general. Permitirá que un mayor número de gente capaz lleguen a conocerse, que les conozcamos y descubramos rápidamente para así retirar a los incapaces, oportunistas y parecidos . . .» dijo.

Estas palabras, así llamadas rápidamente «estímulo de Tito», desencadenaron una avalancha de deliberaciones las cuales ahora vertidas están los amandmaes de la constitución de SFRJ, repúblicas y regiones autónomas.

El estímulo del compañero Tito sobre el trabajo colectivo, decisiones y responsabilidades está ahora compendiado en siete complementos de la constitución de la SFRJ. La comisión para la preparación de las reformas de la constitución de la SR (Rep. de Eslovenia) preparó cinco complementos.

Otra de las reformas que se harán en la constitución es en el artículo sobre el sistema de asamblea, en e special sobre el mandato de los funcionarios elegidos y nombrados, miembros de las presidencias de las comunidades sociopolíticas y otras. Como límite superior de la duración del mandato está previsto el termino de cuatro años. En forma individual se podrá ser elegido en el mismo cargo no más de dos veces, mientras que el mandato de los presidentes será realmente más breve. En forma detallada se darán todos los datos en cuanto a la duración y probabilidad de repetir el cargo o función, elecciones, etc. Todo esto lo determinarán las constituciones de las repúblicas y regiones autónomas y los estatutos municipales.

En cuanto a la federación claro está que el mandato lo determina la constitución federal. Es por esto que el tercer complemento trata y está dedicado a la descripción de la duración del mandato del presidente, vicepresidente y presidentes de las cámaras de la asamblea de SFRJ. En el mandato de duración de la asamblea de delegados podrán ser elegidos sólo una vez, a saber: por 1 año. También de éste sacamos que el presidente del Consejo Ejecutivo Federal se le vota por un año, con la propuesta que el mandato de ahora en adelante sea de cuatro años. A continuación que el presidente y miembros del anterior Consejo sean presentados como candidatos por la presidencia de la SFRJ, es decir para hacer recalcar el papel que tienen las conferencias federales del Alianza socialista del Pueblo trabajador durante a elección de candidatos. Mucho se habló de ésto, si queda el presidente del ZIS como mandatario y con ésto claro está también sería el hombre llave que al retirarse o en caso de renuncia provocaría también la renuncia de todo el Consejo Ejecutivo. Todas las proposiciones han complementado las explicaciones teóricas.

Cómo son las dos versiones del complemento sobre el Consejo Ejec. Fed? En cuanto al primero, por el cual se definen también las comisiones constitucionales de Eslovenia, Serbia, Macedonia y parte de Croacia, dice que las decisiones de la constitución sobre el ZIS quedarían tales como son. El mandato del presidente duraría cuatro años sin posibilidad de reelección. Los miembros podrían ser elegidos no más de dos veces.

Los complementos eslovenos (5) a diferencia de los 7 fed. no determinan la duración del mandato del presidente de la asamblea popular pues ello lo fijará un estatuto de orden.

Iniciativa de Tito sobre la dirección colectiva.

En estos días cuando editamos el siguiente artículo, todas las organizaciones socio-políticas yugoslavas, asambleas de las repúblicas y de las regiones autónomas y órganos de autogestión tratan sobre las propuestas complementarios de la Constitución de la SFRJ. Caso fortuito, pues se concretarán las iniciativas de Tito justamente durante la celebración del décimo aniversario de la constitución de la presidencia de la Rep. Soc. Federativa Yugoslava, la cual también ha sido constituida según propuesta de Tito. En cuanto a las propuestas sobre las cuales vamos a tratar nacen de las siguientes iniciativas sobre el trabajo colectivo, decisiones y responsabilidades.

El ordenamiento constitucional actual ya estimula el trabajo colectivo. Sin puntualizar en forma particular la palabra colectivo lo desarrolla ya en sus principios básicos. También la regulación sobre las determinaciones en los consejos obreros, funcionamiento de las delegaciones (donde el dirigente no tiene la palabra final), sobre el trabajo de las asambleas socio-políticas y de las comunidades autogestoras de intereses comunes y también aquellas que por principio hablan sobre el mandato de cuatro años o sea sobre el término que operan los candidatos elegidos para ser funcionarios, todo esto demuestra el desarrollo continuado de la dirección colectiva. Justamente por esta razón se crearán complemento constitucionales, los cuales ya fueron compuestos en forma de esbozos laborales por las comisiones constitucionales en la federación, repúblicas y regiones autónomas. Este es un granito más del mosaico democrático y de las buenas relaciones que existen en nuestra sociedad. Hasta que los complementos constitucionales cambien la regulación constitucional, la cual en estos momentos a causa del ordenamiento detallado obstaculizaban la afirmación de las iniciativas del compañero Tito, entonces el trabajo colectivo y la dirección serían realmente parte de la vida y del trabajo de todo municipio, república, región y federación. Desarrollaríase así un sistema fuerte o si así lo llamamos estilo de trabajo. Esto significaría la realización de otra de las tareas básicas en la construcción del sistema democrático en un socialismo autogestor que ya lo había previsto Edvard Kardelj en su libro «Hacia el desarrollo político del sistema socialista de autogestión.» Se trata del agrandamiento y afirmación de las relaciones democráticas y de la práctica democrática de autogestión y sobre la decisión social en su totalidad. En la práctica erradicaría ante todo ciertos malestares.

De cómo se democratizaría de ahora en adelante las relaciones sociopolíticas y el proceso de decisión política, lo explicó detalladamente J. Broz Tito en el octavo congreso de los sindicatos yugoslavos.

Cuando advirtió sobre la tenacidad de la burocracia y sobre la necesidad de una mayor democracia de relaciones en nuestra sociedad, agregó además: . . . »El sistema de